

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
кафедра германської філології та перекладу

**КОМПАРАТИВНИЙ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ РОЗСЛІД ТЕКСТІВ
МІЖДЕРЖАВНИХ УГОД УКРАЇНСЬКОЮ ТА НІМЕЦЬКОЮ МОВАМИ
(на матеріалі угод, підписаних у період з 2022 по 2024 рр.)**

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «магістр»
студентки II курсу магістратури
освітньої програми
*«Галузевий переклад з німецької та англійської
мови; міжкультурний менеджмент»*,
спеціальність – 035.043 «Германські мови та
літератури (переклад включно), перша – німецька»
Марія Олексіївна Починок
Науковий керівник:
д.філол.н., доц. Алла Міщенко

«Допущено до захисту»
Протокол засідання
кафедри германської філології та перекладу
протокол № 9 від «06» травня 2025 року
завідувач кафедри Сест
к.філол.н., доц. Олександр СТАСЮК

КИЇВ
2025

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕКСТИ МІЖДЕРЖАВНИХ УГОД ЯК ОБ’ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	9
1.1. Юридичний дискурс та переклад	9
1.1.1. Особливості мови права та їхній вплив на переклад	12
1.1.2. Специфіка юридичних текстів як об’єктів перекладу	16
1.1.3. Проблеми відтворення юридичної термінології у перекладі	18
1.1.4. Міждержавні угоди як підвид юридичного дискурсу.....	19
1.2. Проблеми еквівалентності та адекватності перекладу у контексті різних правових систем	22
1.3. Роль контексту і термінології у міждержавних угодах.....	28
Висновки до Розділу 1	38
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ МІЖДЕРЖАВНИХ УГОД УКРАЇНСЬКОЮ ТА НІМЕЦЬКОЮ МОВАМИ	40
2.1. Структура міждержавних угод: порівняльний аналіз української та німецькомовної моделей	40
2.2. Змістова відповідність текстів міжнародних угод	46
2.3. Комунікативно-прагматичне завдання текстів міждержавних угод	53
2.4. Рецепція текстів міждержавних угод у контексті збройної агресії	63
Висновки до Розділу 2	68
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПЕРЕКЛАДУ МІЖДЕРЖАВНИХ УГОД	70
3.1. Відповідність термінології текстів міжнародних угод українською та німецькою мовами	70
3.2. Гармонізація термінології у міждержавних угод	79
Висновки до Розділу 3	88
ВИСНОВКИ	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	94
ZUSAMMENFASSUNG	104
ДОДАТОК А. Глосарій термінів, ужитих у роботі	109
ДОДАТОК Б. Міжнародно-правовий глосарій	112

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота магістра присвячена компаративному перекладознавчму розсліду текстів міждержавних угод українською та німецькою мовами, укладених у період 2022–2024 років між Україною, ФРН, Австрійською Республікою та Швейцарською Конфедерацією.

Актуальність дослідження зумовлена розширенням та поглибленням міжнародної співпраці України з німецькомовними країнами після початку повномасштабної загарбницької війни росії проти України, що засвідчується підписанням міждержавних угод, тексти яких мають статус автентичних, однак у них мають місце певні дивергенції (невідповідності) через історично сформовані системи права, правничі мови, систему правочину, а також політичний характер текстів міждержавних угод. Саме тому **об'єктом дослідження** стали тексти міждержавних угод, а їхні правові, композиційні термінологічні, лінгвістичні та прагматичні особливості – **предметом вивчення**.

У роботі охарактеризовано специфіку системи права в Україні, ФРН, Австрійській Республіці та Швейцарській Конфедерації, систематизовано проблеми юридичного перекладу, зокрема у контексті юридичного дискурсу міжнародного права, виокремлено типологічні композиційні компоненти текстів міждержавних угод українською та німецькою мовами та їхнє функціональне навантаження, проаналізовано змістову відповідність двомовних текстів міжнародних угод через призму динамічної міжмовної та міжправової еквівалентності й адекватності та політичної доцільності, систематизовано способи досягнення змістової та термінологічної відповідності з огляду на їхні політичні й прагматичні завдання та поступ України у напрямку євроінтеграції.

Ключові слова: юридичний переклад, міждержавна угода, термінологічна еквівалентність, прагматична відповідність, компаративний аналіз, міжнародне право.

ABSTRACT

The master's qualification work is devoted to a comparative translation and analysis investigation of the texts of interstate agreements in Ukrainian and German, concluded in the period 2022–2024 between Ukraine, Germany, the Republic of Austria and the Swiss Confederation.

The relevance of the study is due to the expansion and deepening of international cooperation between Ukraine and German-speaking countries after the start of Russia's full-scale war of aggression against Ukraine, as evidenced by the signing of interstate agreements, the texts of which have the status of authentic, but they have certain divergences (inconsistencies) due to historically formed legal systems, legal languages, the system of legal acts, as well as the political nature of the texts of interstate agreements. That is why **the object of the study** was the texts of interstate agreements, and their legal, compositional, terminological, linguistic and pragmatic features were **the subject of study**.

The paper describes the specifics of the legal system in Ukraine, Germany, the Republic of Austria and the Swiss Confederation, systematizes the problems of legal translation, in particular in the context of the legal discourse of international law, identifies typological compositional components of the texts of interstate agreements in Ukrainian and German and their functional load, analyzes the content correspondence of bilingual texts of international agreements through the prism of dynamic interlingual and interlegal equivalence and adequacy and political expediency, systematizes the ways of achieving content and terminological correspondence in view of their political and pragmatic tasks and Ukraine's progress towards European integration.

Keywords: legal translation, interstate agreement, terminological equivalence, pragmatic correspondence, comparative analysis, international law.

ВСТУП

Сучасне перекладознавство активно досліджує переклад юридичних текстів, зокрема міжнародних угод, через зростання обсягів співпраці між державами, що вимагає високоякісного та коректного перекладу. Актуальність цієї теми зумовлена динамічним розвитком міжнародних відносин України з ФРН, Австрійською Республікою та Швейцарською Конфедерацією, що в період з 2022 по 2024 рр. відзначено низкою міждержавних угод, які потребують точного перекладу для забезпечення відповідності правових систем обох країн.

Актуальність дослідження. В умовах загострення геополітичної ситуації після 24 лютого 2022 року, розширення та поглиблення міжнародної співпраці України, зокрема з німецькомовними країнами, значно зростає потреба у точному та фаховому перекладі міждержавних угод. Враховуючи різницю у правових системах і мовних традиціях, аналіз перекладацьких рішень набуває особливого значення для забезпечення юридичної точності та автентичності таких документів.

Об'єктом дослідження є тексти міждержавних угод, укладених між Україною та іншими державами німецькомовного простору в період 2022–2024 років.

Предметом дослідження виступають правові, лінгвістичні та прагматичні особливості текстів міждержавних угод українською та німецькою мовами.

Мета дослідження полягає у виявленні ефективних перекладацьких стратегій для забезпечення прагматичної, стилістичної та термінологічної відповідності у текстах міждержавних угод українською та німецькою мовами.

Поставлена мета передбачає виконання таких **завдань**:

1. Охарактеризувати специфіку юридичного дискурсу в українській та німецькій мовах.
2. Охарактеризувати проблеми еквівалентності та адекватності у текстах міждержавних угод.

3. Дослідити структуру міждержавних угод України, Німеччини, Австрійської Республіки та Швейцарської Конфедерації через порівняльний аналіз.

4. Встановити перекладознавчі стратегії, що найчастіше застосовуються у перекладі правових текстів між українською та німецькою мовами.

5. Проаналізувати змістову відповідність текстів міжнародних угод

6. Проаналізувати комунікативно-прагматичне завдання тексту міжнародних угод.

7. Проаналізувати відповідність термінології текстів міжнародних угод.

Методи дослідження включають *метод порівняльного аналізу* застосовано для виявлення структурних, лексичних і стилістичних відмінностей між українськими та німецькими версіями міждержавних угод; *контрастивний метод* дозволив проаналізувати відповідності правових термінів та концептів у межах національних правових систем; *метод аналізу дискурсу* використано для вивчення специфіки юридичного стилю, комунікативної функції та прагматичних характеристик текстів угод; *deskриптивний метод* дозволив описати та систематизувати стратегії відтворення змісту в текстах угод; *аналіз тексту* застосовано для дослідження структури, синтаксичних особливостей і термінологічного наповнення аналізованих документів.

Матеріалом дослідження стали автентичні тексти міждержавних угод, укладених між Україною та німецькомовними країнами (зокрема Німеччиною, Австрією, Швейцарією) у період з 2022 по 2024 роки, українською та німецькою мовами.

Теоретичне значення. Дослідження поглиблює розуміння природи юридичного дискурсу в міжмовній перспективі, вносить вклад у розвиток перекладознавства в частині правового перекладу, а також сприяє формуванню методологічної бази для подальших досліджень у галузі компаративної перекладознавчої практики.

Практична цінність. Результати дослідження можуть бути використані у перекладацькій практиці, зокрема для підвищення якості перекладу міжнародно-правових документів, а також у навчальному процесі при підготовці фахівців у царині юридичного перекладу.

Наукова новизна дослідження полягає у виділенні невідповідностей у текстах міждержавних угод німецькою та українською мовами на основі матеріалів 2022–2024 років, дослідженні комунікативно-прагматичного завдання тексту міжнародних угод з огляду на зміну глобальної політичної ситуації після російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року, а також аналізі рецепції текстів міждержавних угод у контексті збройної агресії.

Апробація результатів магістерської роботи. Основні положення, висновки та результати дослідження, викладені у магістерській роботі, були апробовані на III Науковому семінарі для молодих учених (студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів) «Актуальні проблеми перекладознавства і порівняльних студій»: Починок Марія. Актуальні проблеми текстів міждержавних угод українською та німецькою мовами на площині перекладознавства / Актуальні проблеми перекладознавства і порівняльних студій : матеріали III Наукового семінару для молодих учених (студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів), 12 лютого 2025 року. Київ, 2025. С. 86–89.

Структура роботи включає вступ, три розділи, що охоплюють теоретичні, практичні та перспективні аспекти перекладу міждержавних угод, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел (88 найменувань, з яких 48 – англійською та німецькою мовами), резюме німецькою мовою та двох додатків (глосарій термінів, ужитих у роботі, та німецько-український глосарій міжнародно-правових термінів). Загальний обсяг роботи становить 123 сторінки, обсяг основного тексту – 88 сторінок, список використаних джерел – 9 сторінок, обсяг додатків – 13 сторінок.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт і предмет дослідження, сформульовано мету та завдання, окреслено дослідницький

матеріал і методи аналізу, розкрито наукову новизну, теоретичну і практичну значущість роботи, а також подано її структуру.

У **першому розділі** проаналізовано теоретичні засади юридичного перекладу, зокрема висвітлено поняття правової терміносистеми, специфіку міжмовної та міжправової еквівалентності, а також підходи до перекладу термінів у міжнародно-правових документах.

У **другому розділі** досліджено структурно-прагматичні особливості текстів міждержавних угод українською та німецькою мовами. Проаналізовано типову структуру угод і здійснено порівняння української та німецькомовної моделей. Розглянуто змістову відповідність положень угод у двомовних версіях, визначено їхні комунікативно-прагматичні функції, а також проаналізовано рецепцію міждержавних угод у сучасному політичному контексті, зокрема у зв'язку зі збройною агресією проти України.

У **третьому розділі** представлено результати аналізу термінології міждержавних угод, визначено типові труднощі перекладу, охарактеризовано варіативність перекладацьких рішень та запропоновано шляхи забезпечення термінологічної еквівалентності.

У **висновках** узагальнено результати дослідження, зроблено висновки щодо досягнення поставленої мети та визначено перспективи подальших досліджень у галузі юридичного перекладу.

РОЗДІЛ 1. ТЕКСТИ МІЖДЕРЖАВНИХ УГОД ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1.1. Юридичний дискурс та переклад

Галузевий переклад належить до одного з найскладніших типів перекладацької діяльності, що зумовлено його міждисциплінарним характером. Згідно зі стандартом ISO 17100:2015, до ключових компетентностей перекладача належать: основними компетентностями перекладача є: перекладацька – здатність точно передавати зміст оригіналу; мовна й текстова – володіння вихідною та цільовою мовами; інформаційна – вміння ефективно шукати та обробляти дані; культурна – розуміння норм і цінностей обох культур; технічна – використання перекладацьких технологій; предметна – знання галузевої термінології та стилю. Поєднання зазначених складових забезпечує ефективність фахової міжмовної комунікації, що особливо важливо у сфері юридичного перекладу, де значну роль відіграє також міжкультурна компетентність перекладача [Sandrini 2001, с. 221].

Сучасне перекладознавство розглядає переклад як частину професійної комунікації, зокрема, в межах фахового дискурсу. Дедалі частіше переклад переклад визначають як «культурний трансфер» та «мовне посередництво для порозуміння у фахових сферах попри мовні та культурні межі» [Stolze 2001, с. 249].

Поняття «юридичний переклад» у науковій літературі визначається по-різному. Деякі дослідники ототожнюють його з перекладом юридичних текстів, інші ж – з перекладом у галузі права як такої. Представники функціональної школи К. Райс та Г. Вермеер розглядають переклад як «інформаційну пропозицію» (Informationsangebot), що має відповідати комунікативним потребам цільової аудиторії. Переклад вони визначають, як «інформаційну пропозицію в цільовій культурі та її мові у відповідь на інформаційну пропозицію з вихідної культури та її мови» [Reiss & Vermeer 1984, с. 223]. У межах цієї парадигми перекладач постає як медіатор між правовими системами.

Його завдання полягає у перенесенні правової інформації з мови оригіналу на мову перекладу з урахуванням правового, культурного та комунікативного контекстів.

П. Сандріні розглядає галузевий переклад як скопосно орієнтовану діяльність, що включає екстеріоризацію фахових знань і когнітивних процесів, відібраних під час інтеріоризації з релевантного інформаційного масиву, з метою їх передачі в іншому мовному й культурному контексті з урахуванням глобального простору [Sandrini 2001, с. 229-230].

У сучасному перекладознавстві юридичний переклад часто визначають як «переклад правових систем» (нім. *Übersetzung von Rechtssystemen*), під час якого за допомогою спеціалізованої мови права зміст правових норм однієї правової системи та відповідного культурного середовища переноситься в іншу правову систему та інший соціум [Sandrini, 1999].

Юридичний переклад виконує функцію не лише посередника між різними правовими культурами та мовними спільнотами, а й є елементом як національного, так і міжнародного права, впливає на еволюцію правознавства, сприяє розвитку, вдосконаленню та стандартизації правничої термінології у мовах перекладу [Шаблій 2012, с. 268-278].

У вітчизняному перекладознавстві юридичний переклад часто визначають як «один з аспектів взаємодії права та лінгвістики» [Проценко, Шестопалова, & Прохоренко 2010, с. 202-203]. С. Шарчевич розглядає юридичний переклад як форму фахової комунікації, що відбувається виключно між спеціалістами, виключаючи взаємодію між експертом та нефахівцем [Šarčević 1997, с. 9]

П. Сандріні визначає юридичний переклад як «залежну від скопосу екстеріоризацію специфічно-правових систем, знань і змістів, обраних з інформаційного потоку (вихідного тексту), які визнані значущими та підлягають поширенню в іншому мовному та правовому середовищі крізь призму міжнародних правових норм з урахуванням їхньої юридичної сили». Саме скопос, за Сандріні, визначає спосіб передачі юридичного змісту, зафіксованого у вихідному тексті як частини певної правової системи та знань [Sandrini, 1999].

Фахівці одноставно визнають юридичний переклад особливим видом перекладацької діяльності [Сао 2007, с. 7] і вважають його найскладнішою формою фахового перекладу [Карабан 2009, с. 369; Wiesmann 2004, с. 1]. Рівень складності юридичного перекладу залежить від того, наскільки правові системи країн вихідної мови (далі – ВМ) та цільової мови (далі – ЦМ) відрізняються. Його специфіка проявляється на рівні термінології, граматики, а також у різновидах юридичних жанрів і визначається міждисциплінарністю, унікальністю правової системи й мови права, відмінностями між правовими системами, мовними та культурними бар'єрами між ВМ і ЦМ, високими вимогами до перекладацької (досконале володіння ВМ та ЦМ) і референційної (знання відповідних правових систем, тематики та галузі права) компетенцій [Касяненко 2011, с. 24].

Кожна національна правова система формується історично, а її терміносистема відображає специфічну концептуалізацію дійсності, укорінену в мові та правовій культурі відповідного народу. Це узгоджується з гіпотезою лінгвістичної відносності, сформульованою В. фон Гумбольдтом, Е. Сепіром та Б. Ворфом, згідно з якою мова не лише відображає, а й формує мислення [Ковалів 2007, с. 229]. Отже, переклад юридичних текстів повинен враховувати не лише мовні, а й ментальні відмінності між культурами.

А. Л. К'єр наголошує, що правова мова є не лише інструментом комунікації, а й елементом правової системи. Зокрема, в контексті перекладу документів Європейського Союзу дослідниця вказує на необхідність урахування не лише мовних, а й правових особливостей кожної держави-члена [Kjær 1999, с. 141-144].

До аргументів, що підтверджують особливий статус юридичного перекладу, дослідники відносять: 1) специфічні методи перекладу юридичних текстів, зокрема перекладознавчі підходи та юридико-лінгвістичний порівняльний аналіз правових систем ВМ та ЦМ; 2) власний термінологічний апарат (аутентичність ВТ та ЦТ, паралельні тексти, легалізація, апостиль тощо [Карабан 2009, с. 372–273]); 3) розбіжності у сприйнятті, тлумаченні й визначенні правових понять різних правових систем і культур, а також проблему

відсутності відповідників у ВМ та ЦМ; 4) підвищені вимоги до ВТ, зокрема юридична точність, прозорість і надійність як оригіналу, так і перекладу [Касяненко 2011, с. 25].

Зважаючи на те, що як оригінал документа, так і нотаріально завірений переклад мають однакову юридичну силу, перекладач зобов'язаний відтворити у перекладі як зміст, так і форму документа з максимальною точністю [Роєнко, Горлатова & Редько 2021, с. 95].

Оскільки переклад текстів юридичного дискурсу, зокрема міждержавних угод, є багатокomпонентним процесом, що поєднує мовний, юридичний і культурний аспекти, доцільним є окремий аналіз його складових. Зокрема, варто розглянути специфіку юридичної мови як системи, особливості юридичного тексту як комунікативної одиниці, специфіку юридичної термінології та її варіативність у перекладі. Окрему увагу слід приділити дискурсу міжнародних угод, оскільки саме цей жанр має свої структурні, стилістичні та правові особливості, які визначають підходи до його перекладу.

1.1.1. Особливості мови права та їхній вплив на переклад

Мова права відіграє ключову роль у правовій комунікації, оскільки саме через неї здійснюється формулювання та тлумачення правових норм. Її особливості значно ускладнюють процес перекладу, адже правова термінологія, синтаксичні конструкції та стиль юридичних документів відрізняються від звичайної мови. Перекладач юридичних текстів повинен не лише досконало володіти вихідною та цільовою мовами, а й розуміти специфіку правових систем, що накладають відбиток на структуру та зміст юридичних текстів.

До основних особливостей мови права, що впливають на переклад, належать:

1. Трансдисциплінарність або взаємозумовленість мови та права, оскільки «без мови не може бути правового регулювання» [Проценко, Шестопалова &

Прохоренко 2010, с. 55]. Мова виступає інструментом фіксації, передачі та реалізації правових норм, а отже – є необхідною умовою функціонування права.

2. Правничі терміни, на відміну від термінів точних або природничих наук, що зазвичай мають чіткі, емпірично спостережувані референти, описують абстрактні категорії, правові конструкції та взаємозв'язки між ними. Ця абстрактність ускладнює точну передачу значення при перекладі, особливо за умов розбіжностей у правових концепціях вихідної та цільової мов.

3. Мова права як складник національної правової системи [Busse 1992, с. 47]. Кожна правова система формує власну юридичну мову, що відображає її історико-культурні, соціальні та релігійні особливості. У цьому контексті слушно згадати запропонований Вальтером Вайсфлогом [Weisflog 1996, с. 91] термін – „Systemgebundenheit der Rechtsbegriffe / Rechtssprache“ (системна зумовленість правових понять), що відображає тісний зв'язок юридичної термінології та мови із конкретною правовою системою. Наприклад, не існує єдиного поняття «німецька правнича мова», адже в Німеччині, Австрії та Швейцарії діють різні національні правові системи, хоча мовою права в усіх цих країнах є німецька. Тому необхідно розрізняти мову права ФРН, Австрії та Швейцарії. Це положення особливо актуальне для юридичного перекладу, адже кожна система формує свою юридичну мову під впливом власної історії, традицій, культури, релігії тощо. Через ці відмінності часто трапляється, що правничі терміни в мові оригіналу і мові перекладу не є повними відповідниками [Касяненко 2011, с. 30].

4. Лінгвістична зумовленість права. О. Шаблій розділяє думку швейцарського дослідника В. Вайсфлога [Weisflog 1996, с. 91] щодо безпосередньої залежності права від національної мови („Sprachgebundenheit des Rechts“), зазначаючи, що генетичні й структурні особливості національної мови неминуче впливають на формування морфології, синтаксису та значень правничих термінів. Вона також наголошує, що з точки зору юридичного перекладу правнича мова є не лише сукупністю термінів, а функціональною

підсистемою національної мови зі своїми граматичними та стилістичними особливостями [Шаблій 2008, с. 9].

5. Плюралістичність адресатів мови права („Adressatenpluralität der Rechtssprache“, термін П. Сандріні), тобто вона призначена як для фахівців у галузі права, так і для широкого загалу громадян, яких стосуються правові норми. Саме ця риса виокремлює юридичну мову серед інших мов спеціальних сфер [Sandrini 2004, с. 139].

Усі ці характеристики мови права суттєво впливають на її переклад. Перекладач має не лише відтворити лексичний і граматичний рівень тексту, а й передати його правове значення відповідно до норм цільової правової системи. Високий рівень абстракції, залежність від національних правових систем, специфічна термінологія та широкий спектр адресатів роблять юридичний переклад складним, але надзвичайно важливим видом фахової комунікації. Успішний переклад юридичних текстів вимагає від перекладача не лише мовних знань, а й глибокого розуміння правових норм обох мовних спільнот.

Юридичний переклад, особливо в міжнародно-правовому контексті, часто супроводжується *юридичною адаптацією* – процесом, що передбачає узгодження змісту вихідного тексту із вимогами та нормами цільової правової системи. У такому контексті не може йтися про повну еквівалентність термінів: найчастіше маємо справу з частковою або нульовою еквівалентністю, що вимагає від перекладача знання як правових понять, так і систем, у межах яких вони функціонують.

Як зазначає П. Сандріні [Sandrini 1999, с. 221], не існує універсальної, інтернаціоналізованої системи права, яка б забезпечила безпроблемний переклад юридичних понять. Він наголошує, що переклад галузевих (зокрема юридичних) текстів є дією, тісно пов'язаною з культурним і соціальним контекстом. Словник правових термінів у такому випадку виступає як носій правових понять, які формуються в результаті усталених юридичних практик, судових рішень та нормативного регулювання.

Важливим чинником у перекладі юридичних текстів є статус відтвореного документа. Якщо текст має юридичну силу (наприклад, міждержавна угода), переклад повинен мати відповідну юридичну точність і автентичність. Якщо ж документ має інформативний характер, можливе певне розширення або спрощення структури з метою зрозумілості. У кожному випадку стратегія перекладу має враховувати функцію тексту (перформативну, інформативну, директивну тощо), його правовий статус, а також особливості правової культури цільової мови. При цьому перекладачеві часто доводиться застосовувати різноманітні техніки: калькування, парафразування, додавання коментарів або уточнень, спрямованих на збереження юридичного змісту.

Особливої складності набуває переклад міждержавних угод, які є не лише правовими актами, а й політичними документами. Тексти таких угод відображають інтереси сторін, а тому їхні мовні версії можуть мати свідомі розбіжності (дивергенції), які не є результатом перекладацької помилки, а вказують на специфіку національного правового мислення й правотворчості.

В Україні юридичний переклад має додаткові виклики, пов'язані з трансформацією правової системи під впливом інтеграційних процесів, зокрема гармонізації з правом Європейського Союзу. Українське законодавство, з одного боку, активно запозичує європейські правові моделі, з іншого – ще не досягло повної системності. Це обумовлює необхідність особливо уважного підходу до перекладу: перекладачеві важливо не лише зберегти змістовну адекватність, а й забезпечити юридичну сумісність тексту з нормами і структурою цільової правової системи.

1.1.2. Специфіка юридичних текстів як об'єктів перекладу

Юридичні тексти вирізняються характерними мовностилістичними рисами та специфічною структурою. Як правило, вони написані у нейтральному, рівному стилі, що передбачає використання ділової лексики та термінів правової сфери. Значну частину таких документів становить спеціалізована лексика. Незважаючи на наявність усталених перекладних відповідників для багатьох термінів, перекладач нерідко стикається з необхідністю ретельного аналізу контексту з метою добору найбільш точного варіанта в мові перекладу [Роєнко, Горлатова & Редько 2021, с. 93].

До об'єктивних чинників, що ускладнюють процес перекладу юридичних текстів, належать: термінологія, що відображає унікальні особливості української правової системи; багатозначність юридичних термінів і варіативність їхніх вживань; а також семантична непрозорість окремих термінів.

Серед суб'єктивних перешкод можна виокремити вплив так званого принципу першої асоціації, тобто вибір еквівалента на основі найближчого за звучанням чи значенням слова, а також типові термінологічні помилки, що виникають унаслідок недостатнього володіння фаховою лексикою або правовим контекстом [Роєнко, Горлатова & Редько 2021, с. 95].

Юридичний переклад як різновид фахового перекладу має внутрішню диференціацію залежно від типу тексту, що перекладається. Це зумовлює необхідність відповідної класифікації юридичних текстів. Через їх складність і розмаїття у науковому дискурсі пропонуються різні підходи до типологізації. Одна з найпоширеніших класифікацій, запропонована Д. Цао [Сао 2007, с. 8], поділяє юридичні тексти за їх функціональним призначенням на:

- 1) тексти національного законодавства та міжнародних правових актів;
- 2) документи приватно-правового характеру;
- 3) науково-юридичні публікації;
- 4) переклад документів прецедентного права.

Дослідниця пропонує також окрему типологію юридичних текстів, класифікуючи їх залежно від правового статусу оригіналу та трансляту в цільовій мові:

1) переклади документів, що набувають юридичної сили в умовах цільової мови та правової системи;

2) переклади текстів, які не мають правового статусу в цільовому юридичному просторі, виконуючи радше інформативну або допоміжну функцію.

Відповідно до функцій юридичних текстів, хорватська науковиця С. Шарчевич поділяє юридичні тексти на:

1) первісно прескриптивні тексти: закони, нормативно-правові акти, міжнародні угоди, конвенції, контракти тощо;

2) дескриптивні та прескриптивні тексти: правові інструменти, які регламентують судові та адміністративні дії, і рішення суду;

3) виключно дескриптивні тексти: коментарі, наукові статті, навчальна література тощо [Šarčević 1997, с. 8-9].

Подібний підхід до класифікації юридичних текстів за функціональними характеристиками як вихідного, так і цільового тексту спостерігається у працях таких дослідників, як Д. Мадсен [Madsen 1997, с. 2], П. Сандріні [Sandrini 2001, с. 24], Е. Вісманн [Wiesmann 2004, с. 83]. Вони пропонують розмежовувати юридичний переклад залежно від функції тексту на: 1) перформативні тексти, які мають нормативно-зобов'язальний характер і спрямовані на створення або зміну правових відносин; та 2) інформативні (дескриптивні) тексти, основна мета яких полягає в передачі правової інформації без безпосереднього юридичного впливу.

Основним завданням перекладу нормативних (перформативних) юридичних текстів є збереження їхньої регулюючої та правової функції. Переклад має бути настільки точним, щоб його юридична дія дорівнювала дії оригіналу. У таких випадках часто застосовується буквальний переклад [Коптілов 2003, с. 54]. Натомість переклад інформативних (описових) юридичних текстів переслідує інформаційну мету, зорієнтований на потреби цільової аудиторії й виконує ознайомчу функцію. Тут можливе вільніше

трактування оригіналу, доповнення коментарями, а також пояснення термінів, які не мають прямого відповідника. Хоча перекладач має більше свободи, він все одно повинен забезпечити точну й однозначну передачу юридичного змісту вихідного тексту [Касяненко 2011, с. 25].

1.1.3. Проблеми відтворення юридичної термінології у перекладі

Юридична термінологія є однією з тих сфер, де наукове вивчення теоретичних і практичних аспектів пошуку міжмовних відповідників набуває особливої важливості. Переклад юридичних текстів – це специфічна галузь перекладацької діяльності, де документи мають бути сформульовані лаконічно, точно та недвозначно, щоб уникнути неправомірного тлумачення. Будь-яке доповнення, пропуск, неточність або помилка в перекладі може призвести до значних фінансових або юридичних наслідків.

Як зазначає П. Рабінович, юридичний термін – це лексема або словосполучення, яке виражає поняття з правової сфери суспільних відносин і має чітке визначення в спеціальній юридичній літературі: законах, словниках, енциклопедіях, наукових працях тощо. Згідно з його підходом, юридичний термін є мовною (знаковою) репрезентацією правового поняття – первинного елементу системи правових знань. Це поняття має певну структуру та зміст, що логічно обґрунтовують його термінологічне визначення, зазвичай подане у формі дефініції, яка окреслює суттєві характеристики та зв'язки правового явища [Рабінович 2007, с. 482].

Термінологія в юридичних документах має відповідати таким вимогам: єдності термінології, загальноновизнаності термінів, стабільності термінів, доступності [Козюбра 2015, с.217-218].

Юридична термінологія вирізняється низкою характерних рис, які не лише підкреслюють її специфіку, але й формують вимоги до неї. Серед таких характеристик: офіційний тон, точність, ясність, однозначність, повнота змісту, чіткість викладу, структурна логіка, аргументованість, директивно-

інформаційний характер правових норм, стандартизованість, кодифікованість, нормативність на всіх мовних рівнях, усталеність синтаксичних моделей (формул, кліше), стилістична єдність, нейтральність тону, сталість мовних засобів, відсутність індивідуального стилю [Артикуца 2004, с. 155-156].

Згідно з дослідженнями В. Коптілова, переклад складної юридичної термінології відбувається у два етапи: аналітичний та синтетичний. Перший передбачає розбір окремих складових терміна з метою їх точного і правильного розуміння [Коптілов 2003, с. 85].

Отже, юридична термінологія є важливим елементом мови права, а її переклад вимагає не лише лінгвістичної компетенції, а й розуміння особливостей правових систем вихідної та цільової мов. Успішний юридичний переклад передбачає точний добір термінів, їх узгодженість з правовою доктриною та дотримання норм офіційно-ділового стилю, що забезпечує юридичну силу перекладених документів.

1.1.4. Міждержавні угоди як підвид юридичного дискурсу

У складному та багаторівневому просторі сучасної глобальної дипломатії переклад відіграє роль, що значно перевищує межі традиційного лінгвістичного трансферу. Він постає ключовим чинником у формуванні взаєморозуміння та сприянні міждержавному співробітництву. У цьому контексті як усна, так і письмова форма мовлення набуває особливого значення, оскільки здатна безпосередньо впливати на перебіг та результати міжнародних переговорних процесів. Найдрібніші смислові відтінки висловлювань можуть зумовити прийняття тих чи інших політичних рішень, що підкреслює важливість точної передачі змісту з урахуванням лінгвістичних і культурних особливостей.

Зі зростанням кількості міжнародних домовленостей з різних питань – від торгівлі та клімату до безпеки та миротворчості – потреба у чіткому та ефективному міжмовному спілкуванні зростає. Переклад у такому разі постає не лише засобом передачі інформації, а й формою культурної взаємодії, яка

забезпечує функціонування дипломатів у багатокультурному середовищі глобалізованого світу.

Міждержавні угоди мають складну структуру та охоплюють усі ключові сфери міждержавної взаємодії. Вони виконують важливі правові функції: регулюють міжнародні відносини, створюють нормативну основу для подальшої співпраці, сприяють стабільності правопорядку, підтриманню миру й безпеки, а також забезпечують захист національних інтересів і прав людини.

Дипломатичні тексти мають низку особливостей: важливими є не лише змістовий компонент, а й формули етикету, точність у написанні імен, структурна організація тексту, оформлення бланків тощо. Часто зовнішня форма документа відіграє не менш значну роль, ніж усне повідомлення. У дипломатичних текстах вживається лексика загальнолітературного характеру, яка набуває спеціалізованих значень, що притаманні виключно сфері міжнародних відносин, наприклад: протокол, нота, конвенція тощо. Стель цих документів тяжіє до публіцистичного, оскільки вони часто мають суспільно-політичну вагу.

Дипломатичне мовлення нерідко включає експресивні та емоційно забарвлені вислови, наприклад: *«Ми високо цінуємо плідне співробітництво в межах стратегічного партнерства»*. Така лексика поєднує експресивно-емоційний зміст із позитивною конотацією, що спрямована на підсилення комунікативного впливу на адресата.

Синтаксис дипломатичних документів характеризується складністю: превалюють розгорнуті речення з численними підрядними, причетними й дієприслівниковими зворотами, а також абзацно структуровані переліки. Стельстичною рисою є точність і однозначність, що майже виключає використання синонімів. Граматичні особливості текстів міждержавних угод включають активне використання пасивних конструкцій, безособових форм, які слугують засобами юридичної імперсоналізації та нейтралізації відповідальності.

Функціональний стиль офіційно-ділових документів, як відомо, вирізняється максимальною точністю та повнотою передання змісту. У ньому відсутні мовні елементи, що можуть спричинити двозначність або спотворення смислу. Враховуючи постулат лінгвістики, згідно з яким будь-яке висловлювання містить імпліцитну інформацію, у центрі уваги перекладознавчих досліджень постає проблема адекватного відтворення як явного, так і прихованого змісту текстів офіційно-ділового спрямування. Навіть у таких стандартизованих текстах, як міжнародні угоди, трапляються розбіжності в обсязі інформації між двома автентичними версіями, що зумовлено відмінностями у сприйнятті концептуальної картини світу в культурах вихідної та цільової мов [Баклан 2014, с. 7].

Окремої уваги заслуговує переклад німецькомовних офіційно-ділових текстів, зокрема міжнародних угод, що досі залишається недостатньо вивченим. У галузі міжнародного права переклад відіграє роль інструменту для створення автентичних текстів. Перекладений текст, який не має статусу автентичного, може бути використаний лише як допоміжне джерело для уточнення значення окремих положень оригіналу [Баклан 2014, с. 7].

Основне завдання перекладача полягає у перенесенні смислу вихідного тексту до системи іншої мови без переходу до іншої правової системи. Порівняння оригіналу і перекладу відбувається на основі змісту правового регулювання, а сам переклад має враховувати комунікативну функцію, денотативний зміст і формальну організацію тексту. Збереження комунікативної функції означає відповідність актів комунікації нормам мови перекладу. Передання денотативного змісту не повинно породжувати нові юридичні наслідки. Відмінні концепти необхідно пояснювати максимально прозоро, іноді вдаючись до клаузул, змінених формулювань або перифрастичних конструкцій. Формальна структура тексту зберігається через дотримання граматичних (наприклад, часових форм), синтаксичних (наприклад, уникнення надто довгих речень), лексичних (наприклад, усталені вирази, точна термінологія) та інших стилістичних норм міжнародного права [Kupsch-Losereit 2006, с. 229].

етапом у створенні перекладу є досягнення нормативної та прагматичної еквівалентності. Перша передбачає відповідність стилістичним нормам мови перекладу, а друга – врахування специфіки сприйняття тексту цільовою аудиторією, яка є носієм мови перекладу [Koller 2004, с. 248].

Переклад міждержавних угод ґрунтується на комплексному підході, що включає юридично-лінгвістичний аналіз правових систем вихідної та цільової мов, адже кожна країна має власні правові традиції та особливості термінології. Важливим аспектом є забезпечення термінологічної еквівалентності та автентичності відтвореного тексту, оскільки будь-яке відхилення може призвести до юридичних непорозумінь або розбіжностей у трактуванні положень угоди. Водночас перекладач має враховувати принципи міжнародного права, які визначають формат і зміст міждержавних угод.

Таким чином, тексти міждержавних угод мають низку специфічних характеристик, що впливають на їх переклад. Вони повинні бути формально точними, юридично коректними та стилістично відповідати офіційному дискурсу міжнародного права. Успішний переклад міждержавних угод передбачає комплексний підхід, що включає мовний аналіз, юридичну експертизу та врахування культурних і правових відмінностей між сторонами угоди.

1.2. Проблеми еквівалентності та адекватності перекладу у контексті різних правових систем

У юридичному перекладі ключовим критерієм є поняття адекватності (від лат. *adaequatus* – «прирівняний», «відповідний»), що в перекладознавстві та правознавстві це поняття трактується як відповідність певним умовам або вимогам. При цьому у сфері перекладу поняття адекватності (нім. *Adäquatheit*, *Adäquanz*) часто співіснує з терміном «еквівалентність» (нім. *Äquivalenz*, від лат. *aequus* – «однаковий» і *valere* – «мати вартість»), яке означає рівноцінність,

рівнозначність, взаємозамінність, але іноді ототожнюється із тотожністю, сам термін «еквівалент» часто вживається у значенні відповідник, замітник, синонім [Шаблій 2012, с. 67].

Досягнення абсолютної ідентичності між перекладом та оригіналом є недосяжним завданням. Саме через неможливість повної відповідності між змістом оригіналу й перекладом було запроваджено поняття «еквівалентність», яке позначає змістову подібність, тобто близькість смислового навантаження обох текстів.

Еквівалентність виступає ключовою характеристикою перекладу і водночас є умовою його здійснення: «Еквівалентність розкриває найважливішу особливість перекладу та є одним із центральних понять сучасного перекладознавства» [Гончаренко 2017, с. 59]. Водночас, як зазначає З. Сушко, сьогодні зміст цього поняття все ще залишається недостатньо дослідженим. Його часто змішують з універсаліями «адекватність» або «тотожність» та вживають синонімічно. Проте, ці поняття не є рівнозначними [Сушко 2011, с. 267].

Американський теоретик перекладу Юджин Найда виокремив два основних типи еквівалентності: формальну та динамічну. Його підхід базується на ідеї, що повна точність перекладу недосяжна, однак можливо забезпечити подібний вплив перекладу на цільового читача, навіть якщо деталі не збігаються. Формальна еквівалентність, за словами дослідника, зосереджена на самому повідомленні – як на його формі, так і на змісті. У межах цього підходу поезія має передаватися у формі поезії, речення – реченням, а поняття – відповідними еквівалентами [Nida 1989, с. 117].

Натомість динамічна еквівалентність орієнтована не стільки на формальну точність, скільки на створення аналогічного ефекту на реципієнта. Перекладач прагне забезпечити такий самий зв'язок між повідомленням і читачем перекладу, який існує між оригіналом і його аудиторією. При цьому реципієнт не занурюється в чужу культуру, а отримує повідомлення, адаптоване до контексту його власного культурного середовища [Nida 1989, с. 119].

Е. Честерман підкреслює, що підхід до еквівалентності в межах теорії перекладу залежить від того, наскільки допустимі розбіжності між оригінальним і перекладеним текстами. У межах контрастивного аналізу це поняття трактується більш суворо: відношення між одиницями мов оцінюються як або подібні (конвергентні), або різні (дивергентні) [Chesterman 1998, с. 15].

На думку М. Гелідея, еквівалентність переважно можлива саме на рівні речення [Halliday 2007, с. 162]. «Енциклопедія перекладознавства» під редакцією М. Бейкер визначає еквівалентність як відношення між вихідним і цільовим текстами, що формує основу самого процесу перекладу [Baker 2001, с. 77].

З. А. Сушко також приділяє увагу феномену еквівалентності, наголошуючи, що для чіткого розмежування цього поняття й адекватності доцільно звернутися до категорії інваріантності – постійного елементу змісту, який зберігається попри зміни мовної форми. Через структурні розбіжності між мовами перекладач не має змоги передати всі елементи структури й значення оригіналу, а також досягти ідентичного впливу на одержувача тексту [Сушко 2011, с. 269].

З огляду на вищезазначене, для максимальної еквівалентності важливо виокремити у вихідному тексті головні компоненти, які є критично важливими для збереження сенсу, та другорядні, якими можна знехтувати без істотних втрат. Це означає необхідність встановлення своєї ієрархії змістових елементів: які з них підлягають обов'язковому відтворенню, а якими, у разі потреби, можна знехтувати для мінімізації втрат. Залежно від функціонального навантаження змістові елементи поділяють на: інваріантні, інваріантно-варіабельні, варіабельні та нульові [Гончаренко 2017, с. 61]. Отже, повна еквівалентність у межах одного перекладу є недосяжною, і її слід сприймати радше як орієнтир, ніж як буквальне відтворення всіх елементів оригіналу.

Й. Альбрехт вважає, що завдяки чіткому визначенню ключових чинників інваріантності можна досягти максимальної еквівалентності, але саме перекладач приймає рішення, які елементи варто зберігати, а які – ні. До таких елементів можуть належати змістові, стилістичні, семантичні, функціонально-

комунікативні характеристики, а також очікувана реакція адресата [Albrecht 2013, с. 27].

У моделі взаємозв'язку між еквівалентністю, адекватністю та інваріантністю, запропонованій Й. Альбрехтом, еквівалентність розглядається як співвідношення між текстом оригіналу і сформульованими перекладачем вимогами до інваріанту. Якщо переклад відповідає лише частині цих вимог, враховує мету і цільову аудиторію, він вважається адекватним. Натомість переклад, що повністю відображає інваріант і відтворює структурно-семантичну близькість з оригіналом, визнається еквівалентним [Albrecht 2013, с. 29].

Таким чином, наявність розбіжностей у трактуванні поняття «еквівалентність» наочно засвідчує його відносний характер. Це поняття має принципове значення для теорії перекладу, оскільки вказує не на абсолютну, а на умовну взаємозамінність між елементами оригіналу та перекладу, яка можлива лише в межах певного аспекту чи рівня відповідності [Гончаренко 2017, с. 62].

Основна й фактично єдина мета будь-якого перекладу – досягнення смислової відповідності між оригіналом і перекладом. Із подальшим розвитком і розгалуженням перекладознавства в окремі філософські школи поняття *еквівалентність* отримало горизонтальну (поділ на види) та вертикальну (поділ на рівні) диференціацію. У цьому зв'язку варто згадати біполярне розрізнення між формальною та динамічною еквівалентністю [E. Nida 1964, с.117–119] або прихованим та прямим перекладом (*covert vs. overt translation*, терміни J. House 2013) чи документальним та інструментальним перекладом (*dokumentarische vs. instrumentelle Übersetzung*, терміни Ch. Nord 1988). Цілу систему рівнів еквівалентності розробив німецький перекладознавець Вернер Коллер, який увів в обіг такі терміни:

- денотативна (*denotative Äquivalenz*);
- конотативна (*konnotative Äquivalenz*);
- текстуально-нормативна (*textnormative Äquivalenz*);
- прагматична (*pragmatische Äquivalenz*);

– формально-естетична еквівалентність (formal-ästhetische Äquivalenz) [Koller 1992, с. 216].

У сучасному загальному перекладознавстві під адекватністю розуміють тотожність смислу, а під еквівалентністю – тотожність значення.

У німецькомовному дискурсі поняття еквівалентності й адекватності є рівнозначно вживаними, але їх тлумачення залежить від контексту – юридичного чи перекладознавчого. П. Сандріні підкреслює важливість досягнення правової еквівалентності при передачі норм права. Тексти перекладу мають зберігати юридичну силу, що передбачає відповідність їх змісту вимогам правової системи та очікуванням адресатів [Sandrini 1996, с. 87].

У цьому зв'язку вважаємо, що стосовно перекладу окремих одиниць юридичної лексики, *тлумачення* яких значно меншою мірою залежить від суб'єктивних та прагматичних чинників, йдеться про еквівалентність, яка значною мірою віддалена від поняття тотожність. Адже ми, приєднуючись до думки більшості спеціалістів з юридичної термінології [юристів, термінологів, перекладачів], усвідомлюємо, що досягти повної смислової еквівалентності юридичних термінів – завдання надто складне, оскільки юридичний зміст порівнюваних понять однієї правової системи відрізняється від іншої і залежить від волі національного законодавця, який представляє відповідну незалежну державу [Groot 1999, с. 122].

Усвідомлюючи відповідність перекладацької еквівалентності і поділяючи думку про те, що будь-який переклад – це лише прагнення (рух) до смислової тотожності тексту оригіналу і тексту перекладу, вважаємо її умовною категорією і використовуємо це поняття винятково при зіставленні термінологічних одиниць. При цьому, розглядаючи німецькомовну юридичну термінологію, слід враховувати не лише національну специфіку австрійських, швейцарських та німецьких формально-паралельних термінів, але й, приміром, таку ж специфіку на рівні федеральних земель ФРН. Тому у тексті роботи, добираючи або коментуючи німецько-українські еквіваленти, ми називаємо їх відносними або наближеними функціональними еквівалентами, які потребують обов'язкового

значення їхньої належності до відповідної правової системи (ФРН, Австрія, Швейцарія).

У контексті перекладу юридичних текстів, поділяючи позицію більшості дослідників юридичного перекладу, ми віддаємо перевагу терміну адекватність. Цей підхід узгоджується з сучасними функціоналістськими концепціями в перекладознавстві, де оцінка перекладу ґрунтується на відповідності цільового тексту його комунікативній меті та функціональним параметрам [Holz-Mänttari 1984, с. 23; Holzer 2004, с. 25; Spence 2004, с. 83]. Так, задля досягнення адекватності ЮП потрібно враховувати щоразу унікальну взаємодію таких екстралінгвальних чинників, як:

- юридичний статус транслята (офіційний, неофіційний);
- право, яке застосовується до тексту перекладу (зокрема, процедури набуття чинності або засвідчення перекладу);
- особливості порівнюваних правових систем (наскільки співвідносяться відповідні правові інститути та процедури);
- цільова аудиторія перекладу (інституційні, індивідуальні);
- конкретна мета перекладу (тобто його скопос) [Шаблій 2012, с. 71].

У юридичному перекладі, на відміну від інших спеціалізованих видів перекладу, замовник значно меншою мірою впливає на формулювання скопосу. Наприклад, якщо мова йде про документи з чіткою перформативною функцією (тобто ті, що створюють, обґрунтовують або застосовують норми права), то мета такого перекладу заздалегідь визначена і не підлягає зміні в залежності від обставин. Подібні обмеження характерні й для перекладів офіційних документів суто інформативного характеру (як-от довідки або витяги): у таких випадках замовник не має права впливати на мовну форму чи пропонувати варіанти передачі змісту оригіналу.

Щодо скопосу ЮП, який окреслює виконавець перекладу, то тут йдеться про досягнення так званої *експертної адекватності юридичного перекладу* (термін О. Шаблій), тобто його відповідності до передбачуваних авторами перекладу та фахівцями-консультантами з юридичного перекладу мети,

юридичних функцій трансляту та його зрозумілості для проєктованої аудиторії трансляту [Шаблій 2012, с. 71].

Таким чином, еквівалентність юридичних термінів слід розуміти не як буквальну відповідність, а як наближену функціональну відповідність, яка враховує специфіку відповідної правової системи. Повна смислова еквівалентність юридичних термінів є складним, а часто й неможливим завданням, оскільки значення термінів обумовлене волею національного законодавця [Groot 1999, с. 122].

Відтак, у юридичному перекладі поняття еквівалентності доцільно застосовувати переважно до термінологічних одиниць, водночас пріоритетним у теоретичному підході залишається термін «адекватність». Така позиція узгоджується із функціоналістськими концепціями перекладу, які орієнтуються на відповідність цільового тексту його комунікативному призначенню та функціональним параметрам.

1.3. Роль контексту і термінології у міждержавних угодах

Міждержавні угоди становлять невід'ємну частину правової системи взаємовідносин між державами. Водночас міжнародне право інтегрується у світовий правопорядок, який, згідно з моністичною концепцією, охоплює також і внутрішнє законодавство держав [Кельзен 2004, с. 351-367]. У межах цієї теорії міжнародні договори мають безпосередню юридичну силу та визнаються частиною національного права з моменту набуття ними чинності. Такої правової доктрини дотримуються, зокрема, Німеччина, Нідерланди, Сполучені Штати Америки, а також, на думку окремих дослідників, і Україна [Зверев 2010, с. 41-42].

У сучасному світі неможливо уявити функціонування держав без укладення міждержавних угод. У статті 2 Віденської конвенції про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 року подано нормативне визначення

цього поняття: «Договір означає міжнародну угоду, укладену між державами у письмовій формі та врегульовану нормами міжнародного права, незалежно від того, чи міститься вона в одному документі чи в кількох пов'язаних між собою, а також незалежно від її назви». Це визначення імплементоване у законодавство України та інших держав. У національному праві України міжнародні договори охоплюють міждержавні, міжурядові та міжвідомчі угоди, які укладаються для реалізації зовнішньополітичного курсу, визначеного Конституцією.

Незалежно від форми чи назви – угоди, конвенції, пакти, обміни листами або нотами тощо – такі документи укладаються, виконуються та припиняються відповідно до положень Закону України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 року № 1906-IV (у редакції від 15.03.2022, № 2042-IX), який регламентує порядок укладення, виконання та припинення договорів, визначаючи їх пріоритет у разі суперечностей із національним законодавством (стаття 19), а також закріплює у статті 2 їх визначення як письмових угод, укладених з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права [Михайлюк 2014, с. 39].

Отже, міжнародний договір України – це письмова угода, укладена з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, що регулюється нормами міжнародного права та може існувати як в одному, так і в кількох взаємопов'язаних документах, незалежно від його назви (договір, угода, конвенція, протокол тощо).

Міжнародні угоди є одним із основних джерел міжнародного права, заснованого на принципі звичаєвого права, який називається «*pacta sunt servanda*», тобто «договори повинні дотримуватися». Згідно з положеннями Віденських конвенцій 1969 та 1986 років, міжнародний договір розглядається як письмова угода між державами, що підпорядковується нормам міжнародного права, незалежно від кількості документів, у яких вона викладена, чи від її офіційного найменування (стаття 2). Якщо договір укладено між двома державами, рідні мови яких різні, тоді текст договору надається двома мовами, обидві з яких сторони договору вважають автентичними.

В Україні питання укладення, виконання та припинення міжнародних договорів регламентується Законом України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 року. Цей нормативно-правовий акт покликаний забезпечити реалізацію національних інтересів, а також досягнення цілей і принципів зовнішньої політики держави. У статті 2 цього Закону міжнародний договір України визначається як письмова угода, укладена з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, що підпорядковується міжнародному праву, незалежно від кількості документів, у яких вона викладена, та від її офіційного найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо).

Конституція України у частині першій статті 9 закріплює норму, згідно з якою чинні міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України, стають складовою частиною національного законодавства. Це положення породжує дискусії щодо місця міжнародно-правових актів у системі джерел українського права, зокрема у сфері регулювання діяльності органів публічної влади, зокрема поліції. Відповідно до частини другої статті 19 згаданого Закону, у разі якщо чинний міжнародний договір України передбачає інші норми, ніж ті, що містяться у відповідному внутрішньодержавному акті, застосовуються положення міжнародного договору. Таким чином, законодавець прямо визначив пріоритет норм міжнародного права у разі їх суперечності з національним законодавством, що засвідчує їх високе місце в ієрархії правової системи України.

З урахуванням цього, юридичний переклад міжнародних договорів набуває надзвичайної важливості, адже неточне відтворення положень може призвести до юридичних колізій або втрати сенсу. Згідно з твердженням Клименко І.М. та Зоренко І.С., переклад термінів є центральним елементом юридичного перекладу, оскільки саме терміносистема відображає специфіку правової системи кожної держави [Клименко & Зоренко 2016, с. 82].

Однак термінологічна еквівалентність у сфері права має низку складностей. Як відомо, два терміни можна вважати еквівалентними у випадку,

якщо їхні зміст та обсяг значення повністю збігаються [Arntz, Picht & Mayer 1999, с. 37].

У сфері юридичної термінології випадок повної концептуальної еквівалентності навряд чи можливий через різні правові системи [Pommer 2006, с. 8]. Сандріні стверджує з цього приводу: «Проблема відповідності юридичних понять між двома мовами ускладнюється тим, що кожна правова система розробила свою власну правову мову. Кожна правова система переслідує свої власні цілі регулювання та використовує для цього власні терміни. Національні правові системи розробили власний концептуальний апарат, за допомогою якого вони дотримуються власних нормативних вказівок і правових принципів. Таким чином, у сфері права слід вважати, що термінологічної еквівалентності не існує» [Sandrini 1996, с. 92]. Тому навіть у межах однієї правової родини концептуальні відповідники не завжди доступні.

У разі відсутності повного збігу значення правових понять, перекладач повинен орієнтуватися на так звану **приблизну еквівалентність**, яка забезпечує достатній рівень розуміння терміна реципієнтом. Навіть якщо два поняття не збігаються за всіма їхніми ознаками, що унеможлиблює досягнення 100% еквівалентності, можна відтворити юридичний термін з однієї правової системи терміном з іншої правової системи, за умови досягнення відносно високого рівня збігу змісту та обсягу їхніх значень [Arntz, Picht & Mayer 2009, с. 38]. У цьому зв'язку Ж. Р. де Гроот також стверджує про доцільність приблизної еквівалентності, яка має на меті викликати в адресата ті ж асоціації, що й в оригінальному контексті [Groot 1999, с. 20].

За відсутності повної термінологічної еквівалентності, у кожному окремому випадку необхідно перевірити, чи є низка відповідних ознак поняття для конкретного застосування достатнім для термінологічної еквівалентності. Тому остаточне рішення приймає перекладач у кожному конкретному випадку застосування юридичного терміна [Šarčević 1997, с. 238].

Коли ж відсутні необхідні семантичні характеристики для досягнення еквівалентності, мова йде про **термінологічну нееквівалентність** [Arntz, Picht & Mayer 2009, с. 38].

У випадку, коли неможливо знайти прямий відповідник, Сандріні наполягає на свого роду «міжмовній або надсистемній субсумції» [Sandrini 1999, с. 96]. Субсумція (від лат. Sub – під, і sumere – приймати) є методом, коли одне поняття підпорядковується іншим [Майданик 2014, с. 57]. У юридичній науці під цим поняттям розуміють застосування правової норми до визначеного складу фактичних обставин («випадок»), тобто підпорядкування фактичних обставин передумовам норми [Arntz, Picht & Mayer 2009, с. 20].

У контексті юридичного перекладу, відповідно до цього методу, перекладач повинен запитати себе, як би юрист з цільової правової системи оцінив факти справи. Якщо ж виявиться, що еквівалента насправді немає взагалі, перекладач принаймні вже має основне уявлення про обсяг і нормативний контекст терміна [Чередниченко 2007, с. 97].

Однак, якщо ж терміни термін цільової правової системи не еквівалентний вихідній системі й відтак не може бути використаний для опису терміна оригіналу, йдеться про так звану «термінологічну лакуну». По-перше, термінологічна лакуна може виникнути, коли дві термінологічні системи фундаментально однакові, але термін ще не існує в цільовій мові, наприклад, коли система в одній мові більш деталізована, ніж в іншій. У цьому випадку говорять про «відсутність номінації» (Benennungslücke) [Arntz, Picht & Mayer 2009, с. 20]. Це явище частіше зустрічається в галузі природничих наук.

Другий тип термінологічної лакуни – відсутність денотата – становить особливу складність у процесі перекладу. Така ситуація виникає тоді, коли термінологічні системи вихідної та цільової мов виявляються настільки відмінними, що відповідне поняття у цільовій мові взагалі відсутнє. Це явище є особливо характерним для юридичного дискурсу, оскільки національні правові системи суттєво різняться за структурою, принципами та категоріальним

апаратом, що зумовлює неможливість прямого відтворення багатьох правових термінів в іншій мовно-культурній системі [Arntz, Picht & Mayer 2009, с. 20].

Існують різні способи вирішення таких термінологічних лакун. Ці методи включають запозичення або калькування терміна оригіналу, перефразування та створення неологізму.

У випадку запозичення чи калькування, термін з мови оригіналу або відтворюється в цільовій мові без змін, або адаптується таким чином, що компоненти терміна з вихідної мови перекладаються на цільову мову [Schmidt-König 2005, с. 64]. Запозичення не є перекладом у справжньому значенні слова, тому цей варіант багато перекладознавців відкидають [Groot 1999, с. 18]. Тим не менш, цей спосіб користується великою популярністю, тому в багатьох європейських мовах можна знайти запозичення, зокрема з англійської [Weisflog 1996, с. 113].

Використовуючи метод запозичення чи калькування, необхідно усвідомлювати, що вони можуть бути незрозумілі цільовій аудиторії. Тому запозичення чи калькування необхідно позначити як такі та, за можливості, пояснити у виносці [Rommer 2007, с. 10].

Іншим способом заповнення термінологічної лакуни є створення неологізму. У цьому випадку перекладач створює нове позначення для поняття, що не вживається в цільовій мові [Arntz, Picht & Mayer 2009, с. 21]. Важливо зауважити, що творення юридичного терміна в українському законодавстві повинно здійснюватися на національній основі, з урахуванням вітчизняних правових і мовних традицій та особливостей [Козюбра 2015, с. 217-218].

Третій метод заповнення термінологічної лакуни полягає у «створенні описового (пояснювального) еквівалента». Цей спосіб відіграє важливу роль у галузевому перекладі, зокрема, і описує процедуру, у якій термін вихідної мови представлено групою слів, яка містить найважливіші ознаки цього терміна, і таким чином наближається до його дефініції [Arntz, Picht & Mayer 2009, с. 22].

Юридичний переклад охоплює не лише термінологічну систему однієї галузі, але й термінологічну роботу між двома відмінними культурами та

національними правовими системами. З огляду на це постає важливість дослідження труднощів, з якими перекладач неодмінно зіштовхується перекладач у процесі юридичного перекладу.

Причини термінологічних помилок у перекладі також добре проаналізував Д. В. Фурт, виокремивши такі фактори.

1) вибір невідповідного для кожного конкретного випадку значення будь-якого слова (зазвичай іменника);

2) терміни, особливо вузькоспеціалізовані, часто є зрозумілими лише фахівцям певної галузі, що ускладнює їх правильне тлумачення;

3) іноді причиною помилки є неякісний підрядковий переклад, що є наслідком вищезгаданого та/або неухважності і відсутності ретельного лексико-семантичного аналізу терміна, а також його контекстуального значення [Фурт 2018, с. 274].

У зв'язку з тим, що юридична мова завжди прив'язана до відповідної національної правової системи, юридичну термінологію слід розглядати лише в контексті правової системи. Відтак, основою роботи з юридичною термінологією є передусім точне знання вихідної та цільової правових систем [Zemanek 2014, с. 13].

Після визначення поняття, про яке йдеться, постає необхідність проведення системного порівняння відповідних правових систем й окремих термінів, щоб визначити еквівалентні позначення в рамках порівняння двомовної термінології. Лише тоді можна визначити, наскільки терміни еквівалентні чи ні.

Де Гроот розглядає тісний взаємний зв'язок між порівняльним правом і юридичним перекладом і стверджує, що перекладач постійно звертається до аналізу правової дійсності іншої держави, а правознавцю доводиться перекладати правові категорії мовою своєї правової системи. Це свідчить про тісний зв'язок між лінгвістикою, термінологією і правом, що робить перекладача одночасно і компаративістом [Groot 1999, с. 8].

Крім термінологічної точності, важливу роль у правозастосуванні міжнародних договорів відіграє їх тлумачення. Саме процес розкриття змісту та

значення договірних норм визначає специфіку міжнародно-правових положень і суттєво впливає на ефективність їх реалізації на практиці [König 2011, с. 9].

У сучасних умовах стрімких соціальних змін, трансформації переконань, цінностей та світоглядних орієнтирів суспільства виникають нові ситуації, які не завжди можливо оперативно та гнучко врегулювати через формальні юридичні механізми. Законодавець або інший суб'єкт нормотворення в галузі міжнародного права не може передбачити всі можливі обставини, тому в текстах міжнародних договорів здебільшого закріплюються загальні положення, покликані охоплювати широкий спектр правовідносин. Такий підхід дозволяє забезпечити гнучкість правозастосування через механізми інтерпретації. У зв'язку з цим О. Мережко справедливо зауважує, що завданням тлумачення є «з'ясування точного смислу певної норми в контексті конкретної ситуації» [Мережко 2002, с. 232].

Підтвердженням важливості тлумачення виступає й позиція П. Рабіновича, який акцентує увагу на тому, що юридичні норми формулюються з використанням абстрактних понять і багатозначних термінів, сприйняття яких може суттєво варіюватися залежно від суб'єкта та обставин. З огляду на це, тлумачення виступає як необхідний інструмент подолання неоднозначностей, неясностей та суперечностей у нормативних текстах, і має відбуватись із урахуванням як буквального змісту, так і глибинного сенсу правової норми [Рабінович 2007, с. 152].

Особливу специфіку має інтерпретація положень міжнародних договорів, що зумовлено особливостями галузі міжнародного права, в межах якої вона здійснюється. Як зазначає О. Мережко, саме характер предмета правового регулювання визначає специфіку принципів і підходів до тлумачення в межах тієї чи іншої галузі права. У міжнародному праві така специфіка зумовлена, зокрема, особливим статусом його суб'єктів – держав, які є рівноправними учасниками міжнародних відносин відповідно до принципу суверенної рівності [Мережко 2002, с. 230].

Серед ключових особливостей, які відрізняють міжнародне право від національних правових систем, дослідники виділяють:

- унікальну процедуру розробки та укладення міжнародних договорів;
- особливий механізм нормотворення у межах міждержавних організацій та конференцій;
- специфічну систему вирішення спорів, зокрема і тих, що стосуються тлумачення міжнародно-правових норм, яка відрізняється від національного судочинства [Мережко 2002, с. 230-231].

Відповідно тлумачення міжнародних договорів повинне базуватись на зазначених особливостях, задля того, щоб відповідати правовій природі галузі міжнародного права та суті його правовідносин.

У зв'язку з цим, інтерпретація норм міжнародного договору має базуватись на засадах, що відповідають природі міжнародного права та суті відповідних правовідносин. Як наголошує Є. Зверєв, міжнародний договір має особливий юридичний статус, і при його тлумаченні слід враховувати як положення, що регламентують інтерпретацію норм національного права, так і спеціальні міжнародно-правові положення, зокрема статті 31-33 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 року. Окрім того, важливо брати до уваги політичну вагу таких договорів, що надає додаткової складності процесу їх тлумачення [Зверєв 2010, с. 88-89].

З юридичного погляду перекладач не повинен самотійно надавати значення незрозумілим формулюванням – він має зберігати максимально точну відповідність, уникаючи інтерпретації поза межами закону. Адже переклад, особливо юридичний, несе відповідальність не лише за точність комунікації, але й за правові наслідки тексту.

Процес тлумачення охоплює кілька основних методів:

1. Граматичний метод тлумачення. Під час тлумачення міжнародних договорів, а також внутрішніх законів, переважаючою доктриною є те, що письмове слово завжди має бути взято за основу. З юридичної точки зору цей метод називається буквальним або граматичним способом тлумачення. Текст

договору є основою, з якої договірне поняття або договірна норма має бути «додумана» до кінця стосовно даної ситуації за допомогою методів правового тлумачення. Відповідно до цього граматичного методу термін слід тлумачити відповідно до його звичайного значення. У цьому контексті необхідно враховувати не лише загальне використання мови, але також, за певних обставин, використання мови, пов'язане з конкретним предметом. Щоб визначити звичайне значення, за основу слід використовувати мовне використання, що діє на момент укладення договору, тому зміни в термінології, як правило, не враховуються [König 2011, с. 6]:

2. Систематичний метод тлумачення. Значення терміна часто впливає лише з систематичного контексту з іншими термінами, в які він вбудований. Значення слова або групи слів визначається їх місцем у реченні, в окремій статті або в цілому абзаці, а також у тексті загалом. Термін «весь текст» стосується не лише нормативної частини, а й преамбули договору та додатків до нього [König 2011, 9]:

3. Телеологічний метод тлумачення, відповідно до якого умови договору мають тлумачитися відповідно до його мети та призначення. Мета міжнародного договору повинна визначатися з формулювання всього тексту, включаючи преамбулу [König 2011, с. 10]:

4. Тлумачення цілих речень. Труднощі такого роду виникають не лише з окремими термінами. Часто можна зустріти цілі речення, відтворені лінгвістично красиво та зручно для читача, але які не витримують пильної юридичної перевірки через ризик того, що речення допускає тлумачення, яке виходить за межі ВТ. Перекладач хоче, щоб текст звертався безпосередньо до читача і дозволив йому чітко зрозуміти той чи інший юридичний текст. Цієї мети, безсумнівно, слід завжди дотримуватися при складанні юридичних текстів, але ця мета не завжди підходить для перекладацької роботи [König 2011, с. 11]:

Висновки до Розділу 1

У першому розділі магістерської роботи охарактеризовано специфіку юридичного дискурсу, мови права та правничої термінології. Значну увагу сфокусовано на аналізі теоретико-методологічних засад перекладу міждержавних угод а також розгляду проблем еквівалентності та адекватності перекладу в умовах функціонування різних правових систем.

Продемонстровано, що юридичний дискурс вирізняється низкою специфічних характеристик, які суттєво впливають на переклад юридичних текстів загалом та текстів міждержавних угод зокрема. Йому притаманні нормативність, формальний стиль, термінологічна точність, а також тісний зв'язок із національною системою права, репрезентований у відповідній мові права та юридичних текстах. Саме національна укоріненість правових систем зумовлює проблеми перекладу юридичних текстів через відсутність повних еквівалентів у вихідній мові та мові перекладу. Через це юридичний переклад виходить за межі лінгвістичного процесу та вимагає лінгвістичної та юридичної експертизи, а також адаптації, тлумачення та інтерпретації.

Особливу увагу зосереджено на аналізі юридичної термінології, яка відіграє ключову роль у текстах міжнародних угод. Встановлено, що правничі терміни характеризуються високим рівнем абстрактності, системної залежності від національного законодавства та правочину, а тому вони не мають повних еквівалентів у мові перекладу. Через це основними стратегіями перекладу юридичних термінів визнаються використання функціональних еквівалентів, калькування, описовий переклад та запозичення, покликаних точно відтворити зміст оригіналу.

Проаналізовано проблему еквівалентності та адекватності перекладу в юридичному дискурсі. З'ясовано, що в процесі юридичного перекладу перекладач має знайти баланс між формальною (лексико-граматичною) та прагматичною (функціональною) еквівалентністю, оскільки у процесі юридичного перекладу важливо не лише відтворити зміст оригіналу, але й

розтлумачити його з огляду на систему права та правочин цільової мови, мети перекладу, юридичної природи документа та гіпотетичного реципієнта.

Окремо проаналізовано дискурс міждержавних угод, який вирізняється специфічними стилістичними та структурними особливостями. Такі документи характеризуються складною синтаксичною організацією, формалізованістю та точністю викладу, відсутністю синонімії та емоційно-експресивних компонентів повідомлення. Перекладач зобов'язаний забезпечити юридичну достовірність, автентичність тексту та його відповідність нормам міжнародного права. Релевантною є не лише мовна, а й концептуальна точність перекладу, що є запорукою уникнення юридичних помилок або неоднозначностей у тлумаченні текстів міждержавних угод.

Загалом, результати дослідження, викладені у першому розділі, дають підстави стверджувати, що переклад міждержавних угод - це складний багаторівневий процес, який поєднує лінгвістичні, юридичні та прагматичні аспекти. Серед основних викликів цього процесу виокремлюються необхідність збереження термінологічної точності, узгодження правових концептів, а також забезпечення нормативної еквівалентності перекладу. Відтак, успішний переклад текстів міждержавних угод вимагає не лише досконалого володіння робочими мовами, але й глибокого розуміння правових систем держав-учасниць угоди.

РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ МІЖДЕРЖАВНИХ УГОД УКРАЇНСЬКОЮ ТА НІМЕЦЬКОЮ МОВАМИ

2.1. Структура міждержавних угод: порівняльний аналіз української та німецькомовної моделей

У міжнародно-правовій практиці упродовж століть формувались інтернаціональні принципи укладання угод. На сьогодні міжнародні договори можуть укладатися в різних формах: письмово – у вигляді одного документа або кількох пов'язаних між собою документів, шляхом обміну нотами чи листами, а також усно або у будь-якій іншій зручній для сторін формі.

Зазвичай структура міжнародного договору містить такі основні елементи:

- назва, яка зазвичай представлена термінами на кшталт *угода, договір, конвенція, пакт, хартія, статут, протокол* тощо (нім. *Übereinkunft, Übereinkommen, Abkommen, Vereinbarung, Vertrag, Akte, Protokoll* тощо). Найменування не має самостійної юридичної сили, однак незалежно від терміна, що використовується, договір створює взаємні права та обов'язки для учасників;
- преамбула, де вказується мета укладання договору, а іноді й зазначається сфера правовідносин, які підпадають під його регулювання; завдяки формулі «*сторони домовились про таке*» (нім. *Die Vertragsparteien sind wie folgt übereingekommen*) преамбула визначає юридичну обов'язковість усіх наступних положень. Крім того, преамбули часто використовують для тлумачення змісту, а отже вона є своєрідною підмогою для перекладача, який повинен адекватно відтворити функції іншомовної версії всього документу;
- визначення понять (нім. *Begriffsbestimmungen*), які, як і преамбула, допомагають перекладачеві правильно зрозуміти і відтворити вихідні поняття;
- основна частина, що включає міжнародно-правові норми. Вона поділяється на статті, параграфи, іноді – на глави, розділи, частини, книги тощо. На відміну від структурної послідовності в законах, логіка побудови договорів є ієрархічною, що слід враховувати під час юридичного перекладу

– заключна частина, у якій викладають умови набуття договором чинності та припинення його дії, а також окремі застереження, підсудність (у разі оспорювання дійсності документа або його окремих положень), дату та місце укладання акту, визначають мову, якою укладено договір, місце та порядок зберігання його автентичних примірників тощо. Усі ці пункти переважно формулюють у вигляді усталених у кожній з мов кліше типу „dieses Abkommen tritt in Kraft“ – «ця умова набуває чинності» або „geschehen zu (місце, дата)“ – «укладено / вчинено у (місце, дата)» тощо.

– додатки, які можуть бути як обов'язковою частиною договору (у разі прямого посилання на них у тексті), так і мати лише допоміжний характер – використовуватись, наприклад, для тлумачення окремих положень міжнародного договору, якщо таке посилання відсутнє [Шаблій 2012, с. 104-105].

Окрім цього, у міжнародно-правовій практиці накопичено цілий фонд загальноприйнятих понять (напр., *die vertragsschließende Partei* (*Vertragspartei*) договірна, сторона; *Salvatorische Klausel* – Сальваторське застереження; *Inkrafttreten* – набуття чинності тощо) та формулювань, у процесі видачі яких національні правничі мови користуються усталеними виразами (клішованими мовними формулами). У цьому зв'язку український правник В'ячеслав Бігун слушно зауважує, що порівняно з перекладами інших правових документів, переклад міжнародно-правових договорів та контрактів, з одного боку, є одним із найлегших, оскільки їхні тексти добре структуровані, містять чітко сформульовані, часом стандартні, положення, а з іншого є й одним із найважчих, «бо це найвищий ступінь прояву особливостей правових систем свого походження та здійснення, а отже – своїй вдалій реалізації майже завжди може завдячувати співпраці між правниками та перекладачами» [Бігун 2004, с. 32].

Він та інші правники, які займаються аналізом і тлумаченням міжнародно-правових документів [Raqué 1983], акцентують увагу на таких мовно-правових аспектах, як вибір мови угоди, її переклад, застосування юридичної термінології, питання автентичності, юридичної сили перекладу та тлумачення багатомовних

текстів міжнародних договорів (контрактів) тощо [Beckmann 1980, с. 97]. А щодо самого перекладу, то юристи виголошують на тому, що адекватність та акуратність перекладу текстів міжнародних договорів (контрактів), їх правничої термінології, сприяє попередженню спору та зменшенню чи усуненню потреби у тлумаченні текстів договорів [Шаблій 2012, с. 106].

Із перекладознавчої точки зору головними завданнями перекладу текстів міждержавних угод є досягнення еквівалентності (на рівні концептуальної за референтної інформації – щодо мети та предмету угоди), та адекватності (на рівні відтворення текстової та комунікативної інформації засобами перекладу) [Орлова 2007, с. 39]. Одиницями договору дослідниця О. Шаблій пропонує вважати його окремі положення, тобто окремий перформативний комунікативний акт, напр. окрему умову договору, які у юридичному перекладі потрібно відтворювати як складові макроконтексту (всього документу, з метою та завданнями якого вони узгоджуються) [Шаблій 2012, с. 106].

У міжнародному праві існує процедура автентифікації текстів угод, укладених різними мовами [Євінгов 2004, с. 476]. Тобто з юридичної точки зору йдеться не про оригінал та переклад, а про рівноправні (рівноавтентичні) тексти. Укладання таких текстів є тривалим переговорним процесом, який на сучасному етапі ще й піддається додатковій юридико-лінгвістичній експертизі. Метою останньої є забезпечення максимальної взаємної відповідності цих текстів як за формою, так і за змістом. У процесі узгодження таких текстів, звичайно ж, не обходиться без перекладу. У процесі укладання текстів міжнародних угод постає проблема перекладності, яка зумовлюється відмінністю у правових системах і культурах та неможливістю повністю компенсувати ці відмінності засобами перекладу [Орлова 2007, с. 38; Бігун 2004, с. 32; Євінгов 2004, с. 476].

З точки зору юридичного перекладу цікаво також дослідити наскільки відтворено прагматику текстів, на які вплинули різноманітні політичні чинники, що діяли у рамках відповідного історичного типу права. Особливістю міждержавних угод, укладених після 24 лютого 2022 року, є їхній посилений безпеково-політичний контекст, що прямо пов'язаний з повномасштабною

агресією російської федерації проти України. Угоди цього періоду перестають бути переважно економіко-технічними чи культурно-гуманітарними документами – натомість вони набувають стратегічного значення для забезпечення міжнародної підтримки, військово-технічної допомоги, енергетичної безпеки, відновлення інфраструктури та євроінтеграційного поступу України. Цей зміщений фокус вплинув не лише на зміст угод, а й на структуру, стиль та термінологічне наповнення текстів.

Міждержавні угоди є важливим інструментом реалізації зовнішньої політики держав і відображають стандарти міжнародної дипломатії, що простежується як у структурній організації документа, так і в його мовних особливостях. Зіставлення української та німецькомовної моделей таких угод демонструє наявність спільних універсальних ознак, а також певних відмінностей, зумовлених мовною специфікою та перекладацькими адаптаціями.

Порівняльний аналіз міждержавних угод, укладених між Україною та трьома німецькомовними країнами – Федеративною Республікою Німеччиною, Республікою Австрія та Швейцарською Конфедерацією – дозволяє простежити як сталі міжнаціональні шаблони структурування договорів, так і культурно-правові відмінності, що знаходять своє відображення у мовно-юридичному оформленні.

Назва угоди є першим структурним елементом, який фіксує характер правовідносин між сторонами. Угода з Німеччиною має назву «*Угода про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку*», що в оригіналі відповідає терміну „*Vereinbarung*“. Цей термін підкреслює політичний і безпековий характер домовленостей, без надання їм статусу класичного міжнародного договору (*Vertrag*). Рамкова угода з Австрією (*Rahmenvereinbarung*) акцентує на тривалості та відкритості зобов'язань, зосереджених навколо розвитку проєктів. Угода зі Швейцарією, що має назву «Імплементативна угода», вказує на її підпорядкованість ширшому міжнародному документу – Паризькій угоді.

Преамбула у кожному з проаналізованих документів виконує подвійну функцію: юридичну та прагматичну. Вона закладає рамки для інтерпретації всього тексту та формує очікування сторін. Угода з Німеччиною використовує політичну риторику, напр.: „*verurteilen auf das Schärfste den ungerechtfertigten, unprovokierten, illegalen und brutalen Angriffskrieg Russlands*“, що в українському варіанті передано як «*рішуче засуджують невинправдану, неспровоковану, незаконну та жорстоку агресивну війну Росії*». Тут застосовано прагматичну адаптацію: замість буквального перекладу „*Angriffskrieg*“ – «війна нападу» – вжито загальноприйнятий в українській юридичній практиці термін «агресивна війна».

В Австрійській угоді преамбула включає численні посилання на економічну взаємодію, технічну допомогу та нормативну підтримку. Наприклад, формула „*In Anerkennung der engen wirtschaftlichen Beziehungen*“ відтворено як «*усвідомлюючи тісні економічні зв'язки*», що є адаптованим варіантом дипломатичної риторики. Швейцарська угода, у свою чергу, відкривається з формулювання „*unter Hinweis auf das ... Übereinkommen von Paris*“, що передається як «*беручи до уваги Паризьку угоду*». Це приклад інституційного інтертекстуального посилання – поширеного явища в екологічному міжнародному праві.

Угода зі Швейцарією містить окремий розділ з визначеннями термінів (*Begriffsbestimmungen*), де закладено такі аббревіатури, як ПМРП, ПДДП, НВВ. Наприклад, „*international übertragenes Minderungsergebnis*“ відтворено як «*передані на міжнародному рівні результати пом'якшення зміни клімату*». Це приклад дескриптивного підходу до перекладу, який дозволяє забезпечити юридичну точність без втрати сенсу. У документах з Німеччиною та Австрією термінологія вводиться без окремого глосарію, через що перекладач змушений працювати імпліцитно, з урахуванням усієї системи понять.

Основна частина угод структурована відповідно до юридичної логіки та змістового наповнення. Угода з Австрією має чітке членування на статті (13 загалом), де кожна стаття фіксує окрему сферу співробітництва або правову

процедуру. Наприклад, Стаття 5 визначає, що *„Auf die vom österreichischen Lieferanten durchzuführenden Beschaffungen findet das ukrainische Gesetz über öffentliche Beschaffung keine Anwendung“*, відтворена як «на закупівлі, які здійснює австрійський Постачальник, не поширюється дія законодавства України про публічні закупівлі». Це приклад прагматичного перекладу зі збереженням інституційної функції.

Швейцарська угода містить 19 статей, розділених на логічні блоки: моніторинг, верифікація, прозорість, боротьба з корупцією. Наприклад, Стаття 7 містить складну формулу *„Ein ... anerkannter Verifizierer“*, яку відтворено як «верифікатор, схвалений кожною із Сторін». Тут важливо зберегти пасивну конструкцію, характерну для юридичного стилю.

Німецько-українська угода має більш гнучку структуру без нумерованих статей, однак усі положення подані у вигляді тематичних блоків: оборонна підтримка, розвідка, кібербезпека, санкції, відбудова. Наприклад, пункт щодо *«Ukraine Defense Contact Group (Ramstein-Format)»* відтворено із збереженням оригінального терміна в лапках, що забезпечує впізнаваність серед цільової аудиторії.

Усі угоди містять завершальні положення про набуття чинності: *„dieses Abkommen tritt in Kraft“* – «ця Угода набуває чинності». Угода з Австрією зазначає конкретну дату, а в швейцарському документі наявне посилання на обмін нотами. Угода з Німеччиною формулює дію угоди з урахуванням воєнної ситуації: *«досягнення перемоги України над агресором»* – що є політичним і правовим нововведенням у структурі таких документів.

Додатки мають вагоме значення в угодах з Австрією та Швейцарією. Наприклад, у тексті Австрійської угоди Додаток I містить докладні положення щодо фінансування, які набувають однакової сили з основним текстом. У Швейцарській угоді додатки деталізують механізми верифікації ПМРП, що є типовим для угод у сфері клімату.

Порівняння показує, що попри відмінності в кількості статей та лінгвістичному оформленні, усі угоди дотримуються єдиної міжнародної моделі:

назва – преамбула – визначення понять – основна частина – заключна частина – додатки. Водночас мовні та правові традиції впливають на оформлення термінів, юридичних формул і комунікативну стратегію тексту. Перекладач повинен не лише забезпечити термінологічну точність і текстову когерентність, але й зберегти прагматику документа, відповідно до вимог правової системи-реципієнта. Це вимагає високого рівня фахової компетентності та співпраці перекладача з правниками на етапі укладання рівноавтентичних версій угоди.

2.2. Змістова відповідність текстів міжнародних угод

У міжнародному праві переклад виконує функцію одного з інструментів створення автентичних версій договорів [Баклан 2014, с. 8]. Основним завданням перекладача міжнародно-правових угод є не перенесення тексту до іншої правової системи, а передача його змісту засобами іншої мови. Оскільки основою для зіставлення вихідного тексту (ВТ) і тексту перекладу (ТП) є правове регулювання зобов'язань, переклад слід здійснювати з урахуванням комунікативної функції, фактичного змісту та формально-структурних особливостей документа.

Збереження комунікативної функції означає відповідність мовленнєвих актів нормам мови перекладу. При передачі референтного змісту важливо уникати небажаних юридичних наслідків, які можуть виникнути внаслідок неправильного тлумачення. Якщо в оригіналі використовуються концепти, що не мають прямого відповідника в мові перекладу, доцільно застосовувати роз'яснювальні формулювання, уточнення, перифрази або ж спеціальні клаузули для забезпечення максимальної точності. Формальна структура тексту має зберігатися шляхом дотримання граматичних (наприклад, правильне вживання часів), синтаксичних (наприклад, уникнення надто довгих речень), лексичних (наприклад, використання стандартних формулювань і чіткої термінології) та інших мовних норм, усталених у міжнародному праві [Kupsch-Losereit 2006, с. 229].

Важливу роль у процесі перекладу відіграє досягнення нормативної та прагматичної еквівалентності. Під нормативною розуміють відповідність стилістичним вимогам міжнародного права, реалізованим на лексичному та синтаксичному рівнях. Прагматична еквівалентність, своєю чергою, пов'язана з тим, як текст сприймається цільовою аудиторією, яка є носієм мови міжнародного права [Koller 1992, с. 248].

Особливості імплікативності та експлікативності широко досліджуються у контексті міжкультурної комунікації та перекладознавства. Зокрема, як зазначає І. Кочан, імплікативність української мови проявляється у схильності до «економії мовних засобів», коли певні елементи інформації опускаються з огляду на їхню очевидність для адресата. У німецькій мові надається перевага точному й повному викладенню змісту, що обумовлює домінування експлікативного стилю, особливо в юридичному та офіційно-діловому дискурсі [Кочан 2005, с. 124].

Крім того, за Г. Грайсом, комунікативна стратегія мовців базується на кооперативному принципі, а імплікатурні висновки, що їх адресат робить із неповної або «економної» репліки, є невід'ємною частиною міжкультурної інтерпретації. У перекладі це означає, що перекладач має компенсувати або, навпаки, скорочувати інформацію залежно від культури-реципієнта, щоби досягти прагматичної еквівалентності [Grice 1975, с. 47].

Рівень вербалізації комунікативної культури у різних мовах акцентує увагу на поняттях експлікованості та імплікованості, які характеризують ступінь розгортання чи згортання позамовного змісту в типових комунікативних ситуаціях або ситуативних сценаріях. Ці поняття необхідно чітко відрізнити від схожих за звучанням термінів *експліцитність* та *імпліцитність*, що традиційно використовуються в лінгвістиці й психолінгвістиці для опису внутрішньокультурних механізмів породження й інтерпретації текстів [Баклан 2014, с. 9].

Обізнаність із характером експлікованості або імплікованості конкретної мовної культури дозволяє перекладачу приймати обґрунтовані рішення щодо

вибору відповідних перекладацьких прийомів для створення адекватного тексту перекладу. У цьому контексті, при зіставленні української та німецької мовних культур, особливої уваги заслуговують трансформаційні прийоми додавання та пропуску, що забезпечують необхідну комунікативну рівновагу між вихідним і цільовим текстом.

У німецькій діловій комунікації правові взаємовідносини між сторонами, що стосуються їхніх прав і зобов'язань, зазвичай фіксуються в договірній формі [Баклан 2014, с. 9]. Для німецької мовної культури властивий високий рівень експлікованості, що виявляється у прагненні до чіткої та повної вербалізації інформації. Натомість українська мовна культура демонструє тенденцію до імплікованості, що зумовлено особливостями концептуалізації дійсності представниками українського соціуму.

Застосування зазначених підходів до аналізу міжнародно-правових угод дозволяє виявити не лише відмінності у мовному оформленні, а й глибинні культурно-комунікативні моделі, які стоять за ними. Таким чином, експлікативність та імплікативність слугують не лише лінгвістичними, а й культурологічними чинниками, що безпосередньо впливають на якість та точність перекладу офіційно-ділових текстів.

Провівши зіставний аналіз автентичних текстів німецьких та українських міждержавних угод, розглянемо основні особливості, пов'язані з експлікованістю та імплікованістю мовних культур, які слід урахувати для здійснення адекватного перекладу. Імплікованість української мовної культури спричиняє «замовчування» очевидного задля уникнення ефекту подвоєння дійсності. Для німецького комунікативного простору такі випущення недопустимі, особливо в офіційно-ділових текстах. Ступінь розгорнутості та згорнутості німецької та української мовних культур впливає на обсяг інформації у текстах міжнародних угод. Проведений зіставний аналіз автентичних текстів міжнародних угод між Україною та ФРН, Австрією та Швейцарією дозволив виявити низку лінгвокультурних особливостей, які виявляються у ступені експлікованості та імплікованості кожної з мовних

культур. Ці особливості є критично важливими для забезпечення адекватного перекладу офіційно-ділових текстів, зокрема міжнародно-правових документів.

В угоді між Україною та Німеччиною помітно прагнення зберегти комунікативну функцію оригіналу. Так, німецьке формулювання „*verurteilen auf das Schärfste*“ відтворено як «рішуче засуджують», що забезпечує еквівалентний комунікативний ефект для українського реципієнта. З точки зору експлікативності, оригінальний текст є надзвичайно чітким і повним у викладі, тоді як український варіант прагне до певної емоційної компресії, що відповідає імплікативній традиції української юридичної мови.

Угода з Австрією має переважно техніко-юридичний зміст, що зумовлює застосування високого рівня експлікації в обох мовах. Наприклад:

„Der Projektauftraggeber verpflichtet sich, ... den Projektvorschlag in Übereinstimmung mit den technischen Anforderungen ... zu unterbreiten“ – «Замовник Проєкту зобов’язується подавати проєктну пропозицію відповідно до технічних вимог».

Забезпечено нормативну еквівалентність – структура речення та юридичне значення повністю збережені, з урахуванням мовних конвенцій цільової мови.

Угода між Україною та Швейцарією, що стосується імплементації кліматичної політики, демонструє прагнення до максимальної термінологічної точності. Термін „*international übertragenes Minderungsergebnis*“ відтворено як «передані на міжнародному рівні результати пом’якшення зміни клімату» – приклад прагматичної експлікації складного концепту в українській правовій мові. У той же час, подекуди в українському тексті помітні прагнення до імплікативної згорнутості, наприклад заміна складних формулювань типу „*entsprechende Berichtigung*“ на «відповідне коригування» – узагальнена форма, зрозуміла фахівцям.

Однією з ключових рис німецької мовної культури є високий рівень експлікованості, що передбачає чітке формулювання навіть тих положень, які можуть бути очевидними з контексту. Для української мовної традиції, навпаки, характерною є імплікованість, тобто тенденція до «замовчування» інформації,

яка вважається зрозумілою за замовчуванням, що дає змогу уникати надмірного повторення чи дублювання змісту.

У преамбулі угоди простежується характерна риса німецькомовного офіційного дискурсу – розгорнута структура з численними уточненнями. Наприклад, у реченні «*unter Hinweis auf das am 12. Dezember 2015 abgeschlossene Übereinkommen von Paris...*» (укр. «*Беручи до уваги Паризьку угоду, прийняту 12 грудня 2015 року...*») німецький текст містить дієприкметник *abgeschlossene* («укладену»), який прямо вказує на юридичну завершеність дії, тоді як в українському тексті це значення імпліковане, оскільки вважається зайвим наголошувати на тому, що міжнародна угода априорі є укладеною.

У текстах угоди також виявляються відмінності у використанні тавтологічних конструкцій. Зокрема, у статті 3, пункті 1 німецький текст містить фразу: „*dauerhaft, oder sie wurden im Rahmen eines Systems erzielt, das die Dauerhaftigkeit gewährleistet*“ («*постійні, або досягнуті в рамках системи, яка забезпечує постійність*»). Така лексична надмірність типова для німецьких юридичних текстів, оскільки спрямована на усунення будь-якої двозначності. Український текст уникає повтору через використання варіативної лексики, що демонструє властиву йому імплікативність: «*...постійними або досягнутими в рамках системи, яка забезпечує постійність*».

Ще один показовий приклад виявляється у формулюваннях, пов'язаних із юридичною умовністю. У статті 6, пункті f німецький варіант містить фразу: „*gegebenenfalls einen Verweis auf die entsprechende Genehmigung der anderen Partei*“ («у відповідних випадках – посилання на відповідну авторизацію іншої Сторони»). В українському варіанті та сама думка передається як: «Посилання на відповідну авторизацію іншої Сторони, де це застосовно». Німецький текст, використовуючи слово *gegebenenfalls* на початку речення, акцентує на умовності застосування положення, тоді як в українському реченні ця умовність винесена на другий план, що відображає типову синтаксичну структуру української офіційно-ділової мови.

Щодо ступеня деталізації, німецький варіант демонструє послідовне прагнення до нормативного охоплення навіть другорядних аспектів, як це видно, наприклад, у Статті 19 (пункт 1), де зазначено: „das heisst, frühestens im Jahr 2034“ («тобто не раніше 2034 року»). Це уточнення слугує зразком типової експлікативної практики, що передбачає закладення конкретної часової межі навіть у тих випадках, коли її можна вивести логічно. Український переклад, хоч і містить цю ж інформацію, подає її як уточнення у дужках – це прийом, притаманний імплікативному стилю української мови.

Усі документи демонструють намагання досягти не лише нормативної (лексико-синтаксичної), а й прагматичної еквівалентності. Остання проявляється у відповідності змісту очікуванням та інтерпретаційним моделям цільової аудиторії. Наприклад, у текстах з Австрією та Швейцарією активно вживаються узгоджені за змістом юридичні конструкції, притаманні українській правовій мові: «набуває чинності», «укладено у місті Києві», «є невід’ємною частиною цієї Угоди» – формули, що слугують своєрідними маркерами нормативного стилю.

Усі проаналізовані тексти демонструють свідоме використання перекладачами прийомів додавання та випущення задля досягнення прагматичної еквівалентності. Так, у тексті з Німеччиною перекладач додає слово «перемоги» у фразі «до досягнення перемоги України над агресором», що відсутнє в німецькому варіанті. Це зумовлено політичним контекстом і прагненням до емоційної консолідації українського читача. Водночас у тексті з Австрією спостерігається випущення повторюваних деталей, характерних для німецького юридичного стилю, що має на меті уникнення стилістичної надмірності в українському варіанті.

Експлікативно-імплікативний баланс відіграє особливу роль у перекладі термінів та нормативних положень. Так, німецький стиль договору передбачає майже абсолютну експлікацію кожної юридичної деталі, тоді як українська традиція передбачає можливість часткового імпліцитного тлумачення. У перекладі цієї різниці компенсується шляхом пояснювальних формул

(наприклад, через виноски, додатки, узагальнені визначення), як це спостерігається в Швейцарському договорі з кліматичними показниками.

На підставі наведених прикладів можна зробити висновок, що німецький офіційно-діловий стиль вирізняється високою мірою формалізованості, термінологічною точністю та схильністю до надмірної деталізації. У свою чергу, український стиль характеризується економністю мовних засобів, схильністю до варіативного формулювання та зменшення інформаційного дублювання. У перекладі між такими культурами надзвичайно важливо зберігати баланс між точністю та нормативною прийнятністю, а також компенсувати імплікативні чи експлікативні елементи, щоб уникнути зміщення юридичного змісту.

Аналіз міжнародних угод крізь призму сучасної перекладознавчої та лінгвокультурної теорії дозволяє зробити висновок про складну багаторівневу природу перекладу в сфері міжнародного права. Комунікативна функція, прагматична та нормативна еквівалентність, експлікативно-імплікативні стратегії, а також культурно обумовлені очікування реципієнта – усі ці чинники визначають специфіку офіційного перекладу міждержавних угод у сучасній юридичній практиці.

Таким чином, переклад міжнародних угод між німецькою та українською мовами вимагає не лише високого рівня мовної компетентності, а й глибокого розуміння лінгвокультурних особливостей кожної зі сторін. Зокрема, необхідно враховувати, що для німецької правової традиції неприйнятним є пропуск очевидного, тоді як для української традиції властивим є уникнення надмірної деталізації, яка може створювати враження зайвої формальності або надмірного дублювання.

Отже, для німецької мовної культури, зокрема в межах офіційно-ділового дискурсу, характерним є високий ступінь експлікованості, що проявляється у схильності до чіткого й повного вираження змісту. У процесі перекладу першочерговим завданням є максимально точна передача референтного змісту при збереженні як функціонального призначення, так і структурної організації

тексту. Водночас необхідно враховувати прагматичний аспект еквівалентності, зорієнтований на цільового читача.

В українській комунікативній культурі простежується тенденція до вербальної стислості, що зумовлює імплікований спосіб подачі інформації. Така особливість реалізується через змістову компресію автентичного тексту, досягну за допомогою синтаксичної моделі еліпсису й прийому перекладацького випущення. Ці явища зумовлені специфікою сприйняття світу українською мовною спільнотою, що проявляється у замовчуванні очевидної інформації, яка сприймається як така, що не потребує вербалізації, оскільки передбачається контекстом (пресупозиціями або постсупозиціями).

Випущення при перекладі охоплює як лексичний, так і синтаксичний рівні, спрямоване на уникнення смислового дублювання або небажаних конотацій. При цьому імпліцитні елементи можуть бути відновлені реципієнтом шляхом когнітивної інтерпретації. Варто зазначити, що подібні трансформації не завжди є результатом індивідуального перекладацького вибору, оскільки остаточний варіант офіційного перекладу часто узгоджується між сторонами договору, що уможливорює створення автентичного варіанту тексту угоди.

Попри притаманну українській культурі імплікованість, у текстах міжнародних угод українською мовою спостерігається також тенденція до експлікації невиражених смислових компонентів. Це зумовлено потребою дотримання принципів дипломатичної ввічливості, які визначають норми стилю та забезпечують нормативну еквівалентність у перекладі.

2.3. Комунікативно-прагматичне завдання текстів міждержавних угод

Кожне мовленнєве висловлювання в межах комунікації здатне викликати певну реакцію з боку адресата, тобто справляти на нього прагматичний вплив. Цей вплив зумовлюється як самим змістом висловлювання, так і його мовною

формою, а також сприйняттям реципієнта, його уявленнями про світ і ставленням до нього. Проте прагматичний потенціал має не лише окреме висловлювання, а й текст у цілому, оскільки він виступає самостійною комунікативною одиницею, що володіє здатністю впливати на адресата [Павлик 2020, с. 192].

Водночас текст можна розглядати не тільки як результат мовлення, а й як результат перекладацької діяльності. Вивчення тексту з позиції прагматики в перекладознавстві відкриває нові підходи до обґрунтування перекладацьких рішень, що стосуються стратегій, тактик і конкретних прийомів.

Загалом прагматичний аспект у перекладі зазвичай розглядається з трьох основних точок зору: 1) передавання прагматичних значень одиниць оригінального тексту; 2) прагматичний вимір як комунікативне завдання перекладацького акту; 3) необхідність адаптації тексту перекладу з урахуванням прагматичних потреб аудиторії, щоб забезпечити аналогічний комунікативний ефект у мові перекладу [Павлик 2020, с. 192].

Німецький дослідник А. Нойберт підкреслював особливу вагу прагматичного компонента в теорії перекладу. У своїй праці «Прагматичні аспекти перекладу» він наголошує, що збереження прагматичного потенціалу є обов'язковим для адекватного перекладу. Він зазначає, що самі по собі граматичні або семантичні особливості тексту не є визначальними для ідентифікації перекладу як такого. Лише прагматика встановлює справжню відповідність тексту потребам нової аудиторії. На думку Нойберта, переклад слід розуміти як розширення комунікативного поля, що передбачає не стільки взаємодію між двома мовами, скільки встановлення нових зв'язків між представниками різних мовних спільнот [Neubert 1968, с. 25].

Цей підхід акцентує ще один важливий аспект – відмінність між аудиторією оригінального тексту і тією, на яку орієнтовано переклад. Нойберт зазначає, що прагматичні відносини між текстом і його адресатом у перекладі можуть бути відтворені з різним ступенем точності: деякі – повністю, інші – частково, а деякі можуть бути недосяжними в іншому мовному середовищі. З

огляду на це він вважає прагматичний аспект ключовим у перекладознавстві, оскільки саме реакція читача на перекладений текст визначає, чи буде досягнуто очікуваного комунікативного ефекту [Reiss & Vermeer 1984, с. 239].

Прагматика перекладу не обмежується дослідженням прагматичних значень, до яких належать стилістична характеристика, умови і ситуація спілкування та емоційно забарвлена лексика. Також беруться до уваги фактори, пов'язані з різним ступенем сприйняття і розуміння повідомлення учасниками комунікативного процесу [Клименко & Зоренко 2016, с. 107].

Головною метою офіційного юридичного перекладу є забезпечення правової дії відтвореного документа в цільовій правовій системі. За умови дотримання встановлених юридичних процедур, такий переклад набуває статусу правового джерела або стає основою для прийняття правових рішень. Щоб точно передати волю інституційного автора (наприклад, законодавчого чи виконавчого органу), перекладач має застосовувати спеціалізовані методи юридичного тлумачення. Офіційний та завірений переклад становить невід'ємний компонент правової практики, а також виконує додаткові функції – є джерелом наукового аналізу та основою для міжкультурної термінологічної уніфікації [Мережко 2002, с. 192].

Основними комунікативно-прагматичними функціями документів офіційно-ділового стилю є номінативна, інформативна, конкретизуюча [Клименко & Зоренко 2016, с. 86]; у випадку міжнародно-правових документів до них додається ще й імперативна, тобто зобов'язувальна функція [Черноватий, Ганічева & Олійник 2017, с. 27]. Ці функції реалізуються насамперед через лексичні засоби, кількісне співвідношення яких залежить від тематичної спрямованості документа. Основною ознакою документів нормативного характеру є імперативність – передання обов'язковості дії, що виражається за допомогою форм волевиявлення: спонукальних конструкцій, наказового способу або індикативу з імпліцитним значенням наказовості [Черноватий & Карабан 2017, с. 123].

Міждержавні угоди належать до перформативного типу текстів, де прагматичний компонент формує смислову й комунікативну перспективу основної частини документа [Черноватий, Ганічева & Олійник 2017, с. 123]. Одним із ключових елементів прагматики таких текстів є адресність. У контексті міждержавних угод сторони виконують подвійну роль – вони є водночас адресантами й адресатами, оскільки кожна сторона приймає на себе зобов'язання, тим самим реалізуючи комісивний мовленнєвий акт [Літкович, Яценко & Яновець 2021, с. 24]. Коло адресатів може бути значно ширшим, якщо взяти до уваги інші суб'єкти інтерпретації тексту (напр.: фахівці з міжнародного права, пересічні громадяни тощо). Автентичність угод забезпечує принцип паритетності сторін, який у перекладі зберігається через, зокрема, симетричне представлення назв договірних установ. Наприклад:

Der SCHWEIZERISCHE BUNDESRAT und die REGIERUNG DER UKRAINE, nachfolgend als «Parteien» bezeichnet.

УРЯД УКРАЇНИ та ШВЕЙЦАРСЬКА ФЕДЕРАЛЬНА РАДА, які надалі разом іменуються як «Сторони».

Перекладач, який працює з міждержавними угодами, має забезпечити точне перенесення змісту вихідного тексту до мови перекладу з урахуванням його комунікативної функції. При цьому важливо зберегти як формально-структурну організацію, так і референтний зміст оригіналу та перекладу [Зверев 2010, с. 229].

Під час прагматичного аналізу таких текстів необхідно враховувати мовні та позамовні чинники. До мовних належать системні відмінності між вихідною мовою (ВМ) і мовою перекладу (МП), мовна норма, ужиток і особливості словотворення [Баклан 2014, с. 9]. Позамовні чинники включають графічне оформлення тексту й прагматичні пресупозиції, які зумовлені культурними особливостями мови перекладу.

Реалізація високого стилю відбувається за допомогою графічних засобів оформлення тексту, зокрема, написання загальних назв з великої літери, що характерно, передусім, для української мови і надає тексту значущості та

урочистості (напр.: *Vertragspartei* – Договірна Сторона, *Abkommen* – Угода, *Regierung* – Уряд). У німецькій мові ця особливість не розповсюджується на іменники через системні відмінності мови. З великої літери пишуться інші частини мови (напр.: *Gemischte Kommission* – Змішана Комісія).

Прагматичні пресупозиції проявляються у висловлюваннях, в яких приховано передається ставлення мовця до дійсності. Комунікативний портрет адресата повинен враховувати особливості інтерпретації змісту в умовах цільової культури. Наприклад:

2. *Jede Partei legt ein Verfahren fest, nach dem Stellen eine Genehmigung beantragen können, veröffentlicht ihre innerstaatlichen Anforderungen, einschliesslich der Einreichung einer MADD, und informiert die andere Partei über Änderungen dieser Anforderungen.*

2. Кожна Сторона **повинна** встановити процедуру, за якою організації можуть подавати запит на авторизацію, та опублікувати свої національні вимоги, включаючи щодо подання ПДДП, та інформувати іншу Сторону про будь-які зміни до них.

В українському тексті, на відміну від німецького, спостерігаємо модальне дієслово «повинна» для підсилення комунікативного впливу на адресата.

Попри традиційне уявлення про офіційно-діловий стиль як стандартизований і формалізований, у ньому також функціонують прагматичні чинники, які створюють смислову й комунікативну перспективу. Перекладач має не лише враховувати жанрові особливості, а й розуміти соціальні, поведінкові й культурні очікування адресата, а також мету комунікації. Його завдання полягає у відтворенні змісту оригіналу в іншій мовній системі зі збереженням структурної організації, референтного навантаження та прагматичної функції тексту, що реалізується як через мовні, так і через екстралінгвістичні чинники. Погляди на світ, притаманні носіям різних мов, обов'язково позначаються на характері перекладу.

Говорячи про комунікативну функцію офіційних юридичних документів, мовознавці підкреслюють, що «основною метою даного виду спілкування є

встановлення умов взаємовідносин двох сторін» [Клименко & Зоренко 2016, с. 90]. У мовознавстві наголошується, що екстралінгвістичні чинники (мета комунікації) реалізуються за допомогою стилістичних засобів – свідомого й цілеспрямованого використання мовних одиниць, що, у свою чергу, формує стильові ознаки функціонального стилю як результат психолінгвістичного впливу [Черноватий, Ганічева & Олійник 2017, с. 178]. Стильова риса – це сукупність характеристик, які забезпечують ефективне виконання комунікативних завдань у межах певної сфери спілкування [Черноватий, Ганічева & Олійник 2017, с. 166].

Усі вище згадані особливості необхідно враховувати при перекладі, оскільки перекладений текст повинен мати такий самий комунікативно-прагматичний вплив на свого адресата, який має оригінальний текст (інакше офіційно-ділові документи не будуть досягати своєї мети).

У контексті сучасної теорії перекладу прагматичний аспект посідає особливе місце, оскільки саме він забезпечує досягнення комунікативного ефекту оригіналу у тексті перекладу. Перекладознавці, зокрема А. Нойберт, підкреслюють значення аудиторії у прагматичній адаптації: переклад має на меті встановлення нових комунікативних зв'язків між мовцями вихідної мови та аудиторією мови перекладу.

Угоди, укладені після початку повномасштабної війни, також вирізняються посиленням дипломатичним навантаженням. Їхні преамбули містять вирази солідарності, підтвердження суверенітету й територіальної цілісності України, посилення на Статут ООН, принципи міжнародного гуманітарного права.

Крім того, з'являється тенденція до поєднання правової та політичної риторики, що відображає потребу в комунікації не лише з юридичною аудиторією, а й з громадськістю, міжнародними партнерами, донорами. У зв'язку з цим тексти набувають ознак багаторівневої комунікації, що має бути адекватно відтворена в усіх мовних версіях документів із дотриманням точності, водночас з урахуванням прагматичної функції у новій реальності.

Аналізуючи український та німецький тексти «Угоди про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку між Україною та Федеративною Республікою Німеччина», можна простежити низку прикладів прагматично зумовлених перекладацьких рішень. Так, вже в преамбулі угоди спостерігаємо прагматичну адаптацію емоційно забарвлених німецьких висловів: «*verurteilen auf das Schärfste den ungerechtfertigten, unprovokierten, illegalen und brutalen Angriffskrieg*» відтворено як «*рішуче засуджують невинувдану, неспровоковану, незаконну та жорстоку агресивну війну*». У тексті відсутнє пряме калькування терміна «*Angriffskrieg*» (війна нападу), натомість використовується семантичний і прагматично релевантний відповідник «*агресивна війна*», що є прийнятним у політичному та правовому дискурсі України.

У Рамковій угоді між Урядом України та Урядом Республіки Австрія про економічне співробітництво у розвитку проектів вже на рівні преамбули угоди простежується реалізація прагматичної установки документа. Наприклад, німецький вислів «*IM BEWUSSTSEIN der starken wirtschaftlichen Verbindungen ...*» відтворено як «*ВИЗНАЮЧИ міцні економічні зв'язки ...*», що передає інституційну формулу мовлення, прийнятну для українського дипломатичного стилю. Така прагматична адаптація дозволяє зберегти функціональну еквівалентність на рівні жанру і тональності документа.

У преамбулі Імплементативної угоди між Урядом України та Швейцарською Федеральною Радою, укладена на виконання Паризької угоди, простежується прагматично вмотивований переклад елементів дипломатичного протоколу: наприклад, вираз «*unter Hinweis auf das am 12. Dezember 2015 abgeschlossene Übereinkommen von Paris*» передано як «*беручи до уваги Паризьку угоду, прийняту 12 грудня 2015 року*», що є традиційною формулою українського дипломатичного стилю. Таке рішення демонструє прагматичну адаптацію стилістичних конвенцій правової культури-реципієнта.

У реченні «*Diese Vereinbarung soll ... stärken*» замість дослівного «*підсилити*» український текст містить формулу «*в розвиток*», з огляду на звичну для українського юридичного дискурсу форму передачі ієрархії правових

актів, що є прикладом адаптації до правової системи реципієнта – однієї з ключових умов прагматичного перекладу офіційних документів.

Стаття 2 Угоди з Австрією угоди демонструє застосування прагматичного принципу передачі функціонального змісту: наприклад, «*Förderung der Entwicklung ...*» не калькується як «заохочення розвитку», а перекладається як «сприяння розвитку», що відповідає офіційно-юридичному стилю української мови. Така трансформація зберігає семантичну адекватність, але при цьому враховує очікування реципієнта.

Низка визначень у Статті 1 Імплементативної угоди має особливу прагматичну вагу. Так, поняття «*international übertragenes Minderungsergebnis*» передано через конструкцію «передані на міжнародному рівні результати пом'якшення зміни клімату» з відповідною аббревіатурою ПМРП. Це приклад транслітеративно-дескриптивного підходу, який не лише зберігає точність, а й дозволяє надалі функціонально використовувати термін у правовій практиці. Аббревіатури ПДДП (Проектний документ діяльності з пом'якшення зміни клімату), НВВ (національно визначений внесок) тощо, також підтверджують системність і прагматичну консистентність перекладу.

Збереження потенціалу для тлумачення особливо важливе у випадках, коли терміни мають широкий або оцінний характер. Прикладом є слово «*Widerstandsfähigkeit*», відтворено як «стійкість». Такий вибір дозволяє не конкретизувати передчасно, зберігаючи можливості для інтерпретації в подальшому правозастосуванні.

Також переклад зберігає можливості для юридичного тлумачення шляхом використання узагальнених конструкцій. Наприклад, «*auf Kosten des Österreichischen Lieferanten ... einzuholendes unabhängiges Gutachten*» в українському тексті «незалежний експертний висновок ... за рахунок Австрійського Постачальника» – без надмірної конкретизації процедур, що дозволяє зберегти потенційну гнучкість у застосуванні цієї норми.

У частині, присвяченій реалізації проектів (стаття 5), переклад застосовує стратегію прагматичної нейтралізації, уникаючи дослівного перекладу складних

бюрократичних формулювань, характерних для німецької мови. Наприклад, німецьке «*Die Vergabe ... unterliegt nicht den Rechtsvorschriften der Ukraine ...*» відтворено як «на закупівлі ... не розповсюджується дія законодавства України про публічні закупівлі», що влучно передає зміст без надмірної складності.

Прагматична адаптація реалізується також у виборі стратегії перекладу назв міжнародних ініціатив: назва «*Ukraine Defense Contact Group (Ramstein-Format)*» відтворена із збереженням оригінального іменування у лапках, що зберігає очікування українського реципієнта, знайомого з інформаційним контекстом.

У розділі, присвяченому оборонній промисловості, спостерігаємо приклад прагматичного узгодження термінології із правовими реаліями: словосполучення «*Rüstungsindustrie*» перекладається як «оборонна промисловість», однак у подальших фрагментах зустрічається також термін «збройова промисловість». Відсутність консистентності свідчить про необхідність уніфікації перекладу з огляду на прагматичну вимогу забезпечення чіткості термінів у майбутньому правовому використанні.

Термінологічна узгодженість в Угоді з Австрією підтверджує прагнення перекладача до точності та правової релевантності: наприклад, терміни «*Projektauftraggeber*», «*Österreichischer Lieferant*» та «*Kreditnehmer*» у перекладі відтворюються як «Замовник Проекту», «Австрійський постачальник» та «Позичальник», що відповідає українській юридичній практиці. Утім, водночас перекладач дотримується стратегії помірної генералізації у випадках, коли німецький термін має ширше застосування, ніж його український відповідник.

Змістовно важливим є також переклад фраз на кшталт «*Deutschland wird seine Unterstützung ... fortsetzen, so lange dies nötig ist*», що передається як «Німеччина продовжуватиме підтримку ... стільки, скільки буде потрібно». У даному випадку точне збереження структури вислову з відкритим часовим маркером відображає як позицію сторони, так і політичну гнучкість, закладену у формулювання оригіналу.

У розділі про гуманітарну допомогу та цивільну оборону важливою є точність у переданні таких понять, як «*Schutzausrüstung*» – «захисне спорядження» або «*Zivilschutz*» – «цивільна оборона». Їхня функціональність у тексті не лише номінативна, а й регулятивна – вони визначають потенційний характер зобов'язань сторін.

Окрема увага приділена екологічній та соціальній відповідальності (стаття 10). Тут прагматична установка перекладу забезпечує баланс між правовою точністю й дискурсивною природою тексту: «*internationale Übereinkommen der Internationalen Arbeitsorganisation (ILO)*» – «міжнародні договори ... МОП», без надлишкової деталізації, але зі збереженням змісту й функції.

У статті 7 (Моніторинг, верифікація та перевірка) помітне дотримання прагматичної стратегії офіційного перекладу – передачі функціонального призначення процедури. Наприклад, фраза «*Ein von der zur Übertragung befugten Stelle ausgewählter und von beiden Parteien anerkannter Verifizierer*» відтворена як «верифікатор, схвалений кожною із Сторін, відібраний уповноваженою на передачу організацією». Вживання дієслів у формі дієприкметника забезпечує відповідну юридичну нейтральність.

Розділи 11–13 містять приклади прагматично обґрунтованого узагальнення: інформація про щорічну і дворічну звітність подається без надмірного розширення, але з точним відтворенням нормативних вимог. Наприклад, конструкція «*Zweijährliche Berichterstattung*» відтворена як «Дворічна звітність», що демонструє використання адміністративно прийняттого терміна у відповідності до норм українського правового діловодства.

У додатках до угоди, що містять фінансові умови проектів, перекладач застосовує стратегії прагматичної відповідності фінансово-правовому стилю українських документів. Формули типу «*Zinssatz und Marge: Variabler Zinssatz basierend auf dem 6-Monats-EURIBOR ...*» відтворено з адаптацією: «плаваюча відсоткова ставка на основі 6-місячного EURIBOR», що відповідає реаліям банківського дискурсу в Україні.

Окремо варто зазначити частину, де йдеться про інформаційну безпеку: поняття «*Informationsmanipulation*» та «*Desinformation*» потребують особливої уваги, оскільки є ключовими у сфері протидії гібридним загрозам. Переклад цих термінів як «маніпуляції інформацією» та «дезінформація» відповідає загальноприйнятій практиці, однак потребує уніфікованого вживання у всьому документі.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що переклад Угоди здійснено з урахуванням основних прагматичних вимог: дотримано функціональності, правової релевантності, комунікативної еквівалентності та адаптації до цільової аудиторії. Разом з тим, аналіз засвідчив необхідність консистентного термінологічного контролю, особливо у сфері офіційного перекладу юридичних термінів і концептів, що мають широку або оціночну семантику.

Таким чином, міждержавні угоди після 2022 року становлять окремий пласт юридичного дискурсу, що потребує особливого підходу до перекладу: з підвищеною увагою до політичного змісту, стратегічної термінології, прагматичної функції текстів та міжкультурної релевантності.

2.4. Рецепція текстів міждержавних угод у контексті збройної агресії

Міждержавні угоди є не лише інструментами правового регулювання відносин між суб'єктами міжнародного права, а й складними комунікативними актами, які потенційно справляють значний вплив на широке коло реципієнтів – як у політичному, так і в соціальному, психологічному та ідеологічному вимірах. У цьому контексті особливого значення набуває аналіз текстів угод, укладених під час війни, зокрема таких, що стосуються безпекового співробітництва, як-от Угода між Україною та Федеративною Республікою Німеччина від 2024 року.

У цьому контексті доречно говорити про так звану «перевантаженість змістом» тексту угоди, яка впливає на його сприйняття з боку різних груп. З одного боку, складність синтаксичних конструкцій і наявність великої кількості

абстрактних понять ускладнює розуміння тексту непрофесійною аудиторією. З іншого боку, така структура сприяє формуванню іміджу документа як високофахового і серйозного, що, своєю чергою, посилює довіру з боку експертної спільноти. Наприклад, пункт про зобов'язання України гармонізувати своє законодавство із законодавством ЄС подається через юридично нейтральну, але позитивно марковану лексику, що впливає на реципієнтів через наратив поступового, але невідворотного входження України до європейського правового поля.

На рівні національної аудиторії України укладення такої Угоди виконує символічну функцію – вона слугує підтвердженням міжнародної підтримки, легітимації державної політики та водночас – сигналом незламності. Угода починається з різко негативної оцінки дій РФ: *„невиправдана, неспровокована, незаконна та жорстока агресивна війна Росії проти України“*, що є виразним маркером чіткої етичної позиції обох Сторін. Така риторика формує у реципієнтів в Україні відчуття моральної правоти, посилює віру в міжнародну солідарність і сприяє укоріненню наративу про цивілізаційний вибір країни.

Для громадян Німеччини текст угоди також виконує важливу роль: у ньому підкреслюється, що підтримка України відповідає фундаментальним європейським і міжнародним цінностям, зокрема захисту прав людини, суверенітету та миру. Таким чином, німецькому реципієнту трансльовано меседж про відповідальність перед глобальним правопорядком, що виправдовує витрати бюджету, які, згідно з угодою, потребують затвердження Бундестагом.

Особливу увагу в тексті Угоди слід звернути на використання стилістично маркованих лексем, що є нетиповим для офіційно-ділового стилю. Наприклад, в українському варіанті згадується «амбіційна програма реформ», що створює позитивне уявлення про спрямованість України на модернізацію. Для зовнішнього реципієнта (зокрема німецької політичної еліти та західного експертного середовища) це слугує знаком відповідності України критеріям ЄС та НАТО. Внутрішній реципієнт натомість отримує підтвердження, що європейський вибір держави має практичну підтримку.

Текст угоди орієнтований як на політичну еліту, так і на широку аудиторію. Для політичної еліти важливими є стратегічні та безпекові аспекти співпраці, що сприяють прийняттю рішень на найвищому рівні. Наприклад, у німецькому тексті використано формулювання «*Deutschland ist unerschütterlich in seiner Unterstützung für die Ukraine*» – «Німеччина непохитна у своїй підтримці України». Лексема «*unerschütterlich*» (укр. *непохитна*) має потужне емоційне забарвлення, яке підкреслює рішучість держави і може слугувати підкріпленням політичних зобов'язань, що важливо для політичних лідерів та дипломатів. Водночас, це формулювання також спрямоване на широку аудиторію, оскільки створює враження абсолютної підтримки та єдності, що підвищує довіру громадськості.

Вплив тексту угоди на реципієнтів можна розглядати з точки зору його сприйняття тою чи іншою стороною договору. Для українців важливо підкреслити довгостроковий характер підтримки Німеччини. Фрази на кшталт «*Deutschland beabsichtigt, die Ukraine unerschütterlich zu unterstützen, so lange dies nötig ist [...]*» – «Німеччина має намір надавати непохитну підтримку Україні стільки, скільки буде потрібно [...]» створюють враження гарантованої допомоги, хоча фактично вони не фіксують конкретних термінів. Для німецького суспільства ключовим є наголошення на тому, що підтримка України є необхідною для безпеки Європи, що простежується у формулюванні «*Diese Vereinbarung soll die von Deutschland und anderen Mitgliedern der G7 [...] veröffentlichte Gemeinsame Erklärung stärken.*» – Ця Угода укладається в розвиток Спільної декларації, проголошеної Німеччиною та іншими членами «Групи семи [...]».

У тексті Угоди неодноразово згадується про «*тривалу підтримку*», «*спільну мету*», «*демократичне майбутнє*», «*сталий розвиток*». Такі конструкції відіграють роль вербальних «якорів надії», що формують у реципієнтів довготривалу перспективу – образ майбутнього, у якому Україна є частиною євроатлантичної спільноти. У психолінгвістиці подібний вплив описується як інструмент когнітивного конструювання реальності, де

повторюваність позитивних очікувань транслюється у внутрішню впевненість суб'єктів у їх здійсненності.

Численні згадки про *«інтеграцію зі структурами ЄС і НАТО»*, про *«сумісність оборонних сил з євроатлантичними партнерами»*, про *«коаліцію спроможностей»* і *«розвиток оборонної промисловості»* мають потенціал мобілізаційного впливу. Вони орієнтовані як на внутрішню аудиторію, що сприймає підтвердження курсу, так і на західну, якій демонструється готовність України до глибокого партнерства. Таким чином, текст виступає не лише відображенням, а й конструюванням політичної реальності.

Чітка структура тексту, логічний поділ на тематичні блоки, відсутність емоційного тиску при постійній апеляції до спільних цінностей і норм – усе це є ознаками того, що текст Угоди покликаний насамперед забезпечити довіру. В умовах війни та світової турбулентності довіра виступає ключовим ресурсом – і тут текст функціонує як засіб її формування. Водночас, аналізуючи відповідь на російську агресію, слід звернути увагу, що попри її відверте порушення міжнародного права, Сторони угоди наголошують на необхідності дотримання Статуту ООН і принципів міжнародного права. Це має не лише декларативний, а й нормативний ефект для реципієнта: держава, яка захищається, залишає за собою моральну вищість.

Сприйняття міжнародного права у постколоніальному світі відрізняється від євроцентричного [Chilton 1996, с. 274]. Попри це, Угода свідомо побудована так, щоби транслювати універсальні цінності – суверенітет, права людини, захист цивільного населення. Це є спробою нейтралізувати критику подвійних стандартів і водночас – інструментом м'якої сили, що розрахований на позитивне сприйняття українсько-німецького партнерства у глобальному контексті.

Імплементативна угода між Україною та Швейцарією, укладена 4 липня 2022 року, втілює характерний приклад сучасного міждержавного правового документа, який не лише має регуляторну силу, а й виконує комунікативну, символічну та мобілізаційну функції. Висловлення прихильності Сторін до принципів демократії, верховенства права, прав людини та сталого розвитку

виступає ключовим елементом, що формує довіру як серед внутрішньої аудиторії, так і серед міжнародної спільноти. Такі формулювання, попри свою типову юридичну нейтральність, закріплюють певні моральні й етичні настанови, які у свідомості реципієнтів формують позитивне сприйняття намірів Сторін.

Угода закріплює механізми прозорості, взаємного моніторингу, верифікації та екологічної цілісності, які мають на меті не тільки регулювати процес обміну результатами пом'якшення змін клімату, а й засвідчити належність обох держав до глобального нормативного порядку. Така форма документації відповідає очікуванням міжнародної спільноти й водночас – моделює правову культуру відповідальності. Для українського реципієнта Угода може бути сприйнята як доказ того, що Україна здатна брати участь у складних міжнародних механізмах на рівних правах – тобто як суб'єкт з визнаною правосуб'єктністю.

Для швейцарської сторони угода виконує функцію зовнішньополітичної репрезентації цінностей: вона підтверджує імідж Швейцарії як країни, яка активно сприяє глобальним кліматичним цілям і виступає не лише донором, а й партнером у модернізації. З тексту угоди випливає, що сторони не лише діють у межах Паризької угоди, але й проявляють ініціативу у впровадженні високих стандартів – прозорості, недопущення подвійного обліку, захисту прав людини.

Мовна конструкція угоди спрямована на мінімізацію неоднозначності, водночас містить достатню кількість загальнодоступних понять, що дозволяє розглядати її також як інструмент публічної дипломатії. Структурованість, логічність, відсутність політизації – усе це підсилює її сприйняття як інструмента довіри. Це особливо важливо в умовах глобальної кризи довіри, що постала після російської агресії проти України. Контекст, у якому укладається така угода, підсилює її вагу. Реципієнти – як експертні кола, так і громадськість – сприймають її як визнання суб'єктності України у новій системі координат, де безпекова, екологічна та правова складові взаємопов'язані. Угода також

передбачає можливість перегляду й денонсації, що свідчить про її адаптивність – ще один фактор, який зміцнює довіру.

Отже, міждержавні угоди, зокрема такі, як Угода між Україною та ФРН, мають багаторівневий вплив на реципієнтів. Вони не тільки закріплюють політичні наміри й зобов'язання, а й формують суспільні очікування, мобілізують підтримку, надають сенсу та напрямку подіям, які відбуваються, і навіть створюють нові горизонти уявлення про можливе майбутнє. Таким чином, текст угоди постає не лише юридичним актом, а й чинником політичної психології та когнітивного ландшафту сучасної європейської безпекової архітектури.

Висновки до Розділу 2

У другому розділі магістерської роботи здійснено аналіз практичних аспектів перекладу міждержавних угод українською та німецькою мовами, що дозволило виявити основні структурні, лінгвістичні, прагматичні та культурно-специфічні особливості цього виду юридичного перекладу.

Порівняльний аналіз автентичних текстів міждержавних угод між Україною та німецькомовними країнами (ФРН, Австрією та Швейцарією) показав сталість міжнародної моделі структурування договорів, яка включає такі складники: назва – преамбула – визначення понять – основна частина – заключна частина – додатки. Ця структура є типовою як для українських, так і для німецькомовних документів, однак її реалізація в мові виявляє низку відмінностей, зумовлених впливом правових традицій та текстотворчих норм відповідних країн.

У лінгвістичному аспекті було виявлено, що юридична термінологія німецькомовних текстів характеризується високим рівнем точності, системності та експлікативністю, тоді як в українських перекладах нерідко застосовуються дескриптивні конструкції, функціональні еквіваленти та кальки, що свідчить про адаптацію іноземних правових понять до правової системи України. Наприклад,

термін *Angriffskrieg* у перекладі як агресивна війна демонструє намагання узгодити міжнародно-правові поняття з українською правовою традицією.

У прагматичному вимірі встановлено, що прагматична еквівалентність досягається шляхом трансформацій випущення окремих формально надлишкових елементів, додавання пояснювальних компонентів, перестановки структурних одиниць та генералізації конкретних термінів. Такий підхід дозволяє адаптувати переклад до очікувань цільової аудиторії, зберігаючи при цьому юридичну релевантність.

Важливу роль відіграє також відмінність між експлікативністю німецької мови права та імплікативністю української. Німецькомовні правові тексти прагнуть до повного й чіткого розгортання значення, що відповідає традиції правової докладності та логічної структурованості. Натомість українська правова мова допускає певну стислу форму викладу, імплікованість змісту та уникнення надмірної деталізації, що є частиною мовно-культурної норми. Це вимагає компенсації або адаптації змісту у процесі перекладу, щоб уникнути зміщення смислових акцентів або втрати юридичної точності.

У текстах угод також виявлено культурно-специфічні особливості, зокрема використання риторичних стратегій, що формують образ партнерства, довіри та спільних європейських цінностей. Зокрема, у текстах угод з ФРН та Австрією часто використовуються формулювання з високим ступенем мовної ввічливості, узгодженості та іміджевої дипломатичності, що відображає прагнення до позитивного позиціонування двосторонніх відносин.

У результаті проведеного аналізу встановлено, що тексти міждержавних угод виконують номінативну, інформативну та перформативно-зобов'язувальну функції. Юридичні тексти не лише передають інформацію, а й мають силу формального зобов'язання, тому переклад повинен бути максимально точним, узгодженим і адаптованим до правових реалій обох сторін. Успішна реалізація цих вимог потребує високого рівня перекладацької компетентності, розуміння міжкультурних особливостей та співпраці з фахівцями в галузі права.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПЕРЕКЛАДУ МІЖДЕРЖАВНИХ УГОД

3.1. Відповідність термінології текстів міжнародних угод українською та німецькою мовами

Вивчення способів перекладу юридичної термінології є одним із ключових напрямів сучасного термінознавства. Це дослідження розглядається як складова професійного перекладу та відкриває перспективи для міждисциплінарних досліджень, що виходять за межі лінгвістики [Літкович, Яценко & Яновець, 2021]. Переклад правничої термінології істотно відрізняється від передавання термінології інших спеціалізованих сфер. У цьому процесі перекладач спершу аналізує правове поняття, що належить до системи джерельної мови, а потім шукає еквівалентне або подібне за змістом поняття в правовій системі мови перекладу. У випадку, коли аналогічного поняття у праві цільової мови не існує, перекладач зобов'язаний максимально точно передати його зміст за допомогою мовних засобів цільової мови, використовуючи відповідні перекладацькі стратегії. Таким чином, перекладач юридичних текстів водночас здійснює порівняльний аналіз двох правових систем – вихідної та цільової. Це зумовлено тим, що переклад не обмежується рівнем окремих термінів або мовних конструкцій підмови права, а стосується рівня концептів і понять, притаманних правовим системам, з урахуванням їхніх національних особливостей, правових традицій, культури та менталітету.

Згідно з підрахунками Р. Арнтца, у фаховому перекладі до 75% часу перекладача витрачається саме на пошук термінологічних відповідників. У сфері правничого перекладу цей процес може займати ще більше часу, особливо коли йдеться про фахівців-початківців або навіть досвідчених перекладачів, які працюють з текстами з різних правових традицій [Arntz, Picht & Mayer 2009, с. 17].

У сучасному перекладознавстві особливу увагу приділяють випадкам відсутності еквівалентності між юридичними поняттями. У певних ситуаціях

передача денотативного значення може бути неможливою, зокрема, якщо обсяг спільних елементів між двома правовими системами мінімальний або зовсім відсутній [Groot 1999, с. 76]. Така ситуація трактується як нульова еквівалентність, і перекладач має справу з безеквівалентною лексикою.

Переклад німецьких правових термінів українською мовою породжує низку ускладнень, пов'язаних як із мовними, так і з правосистемними аспектами. Ці труднощі зумовлені розбіжностями між двома мовами та їхніми правовими системами. Зокрема, досить поширеною є проблема прямого перекладу. Багато термінів німецького права не мають прямих відповідників в українській термінології через відмінності правових традицій та концептуальних підходів. Німецьке право базується на унікальних концепціях, які можуть бути відсутніми в українській правовій системі. Ще однією проблемою є точність значення: юридична термінологія є надзвичайно спеціалізованою, і передача її змісту іншою мовою часто є складною, особливо в умовах нестачі термінологічних ресурсів у цільовій мові [Baklazhenko & Hnatiuk 2022, с. 7].

Важливу роль у правничому перекладі відіграє термінологічна послідовність. Використання спеціалізованих термінів має бути стабільним протягом усього тексту, аби уникнути неоднозначностей і забезпечити логічну цілісність. Крім того, юридичні тексти часто вимагають звернення до правових прецедентів або рішень, складених мовою оригіналу [Bohm & Haley 2002, с. 54].

На думку Й. Альбрехта [Albrecht 2013, с. 12-14], труднощі, що виникають під час перекладу юридичної термінології, можна класифікувати за трьома типами: труднощі, пов'язані зі специфікою самого терміна; проблеми, спричинені розбіжністю правових систем різних країн; а також суб'єктивні труднощі перекладача. Кожен із цих типів потребує окремого аналізу та відповідних підходів до подолання.

Тексти міжнародних угод, зокрема Імплементативна угода до Паризької угоди між Швейцарією та Україною та Рамкова угода з Республікою Австрія, слугують яскравим прикладом інституційного перекладу, де ключову роль відіграє точність термінологічного відтворення. Правовий переклад у рамках

європейського права має бути не лише еквівалентним за змістом, але й відповідати нормам правового євролекту, тобто уніфікованої фахової мови, притаманної офіційним текстам ЄС і міжнародних організацій [Касяненко, 2011, с. 162].

У проаналізованих угодах спостерігається прагнення до термінологічної відповідності шляхом застосування як структурно подібних, так і функціонально еквівалентних одиниць. Наприклад, у *Durchführungsabkommen* активно використовується термін „*international übertragenes Minderungsergebnis*“, відтворений як «передані на міжнародному рівні результати пом'якшення зміни клімату», що демонструє не лише змістову точність, а й адаптацію до стилістики української юридичної мови, що відповідає рівню функціональної еквівалентності, адже український варіант зберігає правову суть та операційну специфіку поняття.

Особливу увагу заслуговує передача термінів, які є частиною європейської нормативної бази, наприклад: „*NDC*“ (*Nationally Determined Contribution*) – «національно визначений внесок», „*Monitoringbericht*“ – «звіт про моніторинг», „*Genehmigung*“ – «авторизація». У цих прикладах використано метод калькування з частковою адаптацією, що є типовим прийомом у перекладі правничої термінології. Такий підхід сприяє лексичній гармонізації українського законодавства із міжнародними документами.

У Рамковій угоді з Австрією виразно простежується спроба підтримувати термінологічну однорідність: „*Projektauftraggeber*“ відтворено як «Замовник Проекту», „*österreichischer Lieferant*“ – «Австрійський постачальник», „*Kreditnehmer*“ – «Позичальник». Тут відчутний вплив моделі перекладу за допомогою усталених правових відповідників, які мають еквіваленти у національному правовому полі. Це свідчить про застосування принципів стандартизації та «словотвірну упорядкованість» термінів обох мов.

Водночас окремі лексеми потребували контекстуальної трансформації задля уникнення калькування, неприйняттого у деяких випадках. Так, „*Verwaltungsjargon*“ в деяких офіційних перекладах перекладається не

буквально як «адміністративний жаргон», а адаптується відповідно до змісту – наприклад, «внутрішня адміністративна мова», що дозволяє уникнути стилістичної дисгармонії.

Аналізовані тексти демонструють також приклади прийому конкретизації: „*wirtschaftliche Zusammenarbeit*“ передано як «економічне співробітництво», а у подальших пунктах розгортається з уточненням – «у сфері медичних технологій», «медичного страхування». Таким чином, відбувається адаптація відповідно до норм українського адміністративно-правового дискурсу.

Компаративний аналіз текстів угоди виявив також низку термінологічних розбіжностей. Наприклад, німецький термін «*Selbstverteidigung*» було відтворено як «самозахист», що в українському праві має інше значення – оборона фізичної особи від нападу [Кримінальний кодекс України, ст. 40], тоді як у міжнародному контексті слід було б використати термін «оборона» або «самооборона держави». Аналогічно, вираз «*wirtschaftliche und finanzpolitische Folgen*» відтворений в українському тексті як «економічні та фіскальні наслідки». Лексема «фінансово-політичні» [нім. «*finanzpolitische*»] охоплює ширший спектр питань, зокрема бюджетну, монетарну та податкову політику. Натомість термін «фіскальні» стосується сукупності фінансових заходів держави щодо формування величини і структури державних витрат та трансфертних виплат [Адаменко 2014, с. 341]. Таким чином, звуження значення може призвести до неправильного тлумачення змісту угоди, оскільки прикметник «*finanzpolitisch*» охоплює також грошово-кредитну політику, боргову політику та державне фінансове планування, які не входять до суто фіскальної сфери.

У результаті аналізу можна зробити висновок, що тексти міжнародних угод між Україною та німецькомовними державами демонструють високий рівень термінологічної відповідності, що досягається шляхом комбінації калькування, функціонального еквівалентного перекладу, лексичної адаптації та виваженого використання термінів, усталених у європейській практиці. Це повністю узгоджується з концепцією лексичної гармонізації та відповідає вимогам до міжмовної уніфікації законодавчої терміносистеми.

Загалом, аналіз текстів міжнародних угод дозволяє зробити висновок про високий рівень термінологічної відповідності, досягнутий шляхом використання таких прийомів, як калькування, транскодування, адаптація, контекстуальна конкретизація та вибір системних відповідників. Водночас окремі випадки терміносистемної асиметрії або стилістичної неузгодженості свідчать про необхідність подальшої лексичної стандартизації та гармонізації правничих термінів.

Ці спостереження підтверджують актуальність поглибленого вивчення проблематики перекладу німецькомовних юридичних текстів в контексті міжнародного права, де забезпечення термінологічної узгодженості є не лише мовним, але й правовим завданням.

№	Німецький термін	Український відповідник	Тип трансформації	Коментар
1	<i>Genehmigung</i>	авторизація	Калькування + семантична адаптація	Запозичення з англ. <i>authorization</i> , узвичаєне у сфері міжнародного права.
2	<i>national festgelegter Beitrag (NDC)</i>	національно визначений внесок	Калькування (калька конструкції)	Повна структурна та смислова відповідність.
3	<i>international übertragenes Minderungsergebnis</i>	передані на міжнародному рівні результати пом'якшення зміни клімату	Трансформація шляхом лексичного розгортання	Розширення з метою точного відтворення комплексного поняття.
4	<i>Projektauftraggeber</i>	Замовник Проекту	Компресія + адаптація	Скорочено складну лексичну структуру до уживаного терміна у сфері держзакупівель.
5	<i>österreichischer Lieferant</i>	Австрійський постачальник	Пряма лексична відповідність	Відповідає практиці перекладу в

№	Німецький термін	Український відповідник	Тип трансформації	Коментар
				контексті державних угод.
6	<i>Monitoringbericht</i>	звіт про моніторинг	Пряма відповідність	Усталений термін у середовищі екологічного права.
7	<i>Beschreibung der Minderungsaktivität</i>	Проектний документ діяльності з пом'якшення зміни клімату (ПДЦП)	Калькування + компресія + введення акроніма	Потребує стандартизації в українській термінологічній базі.
8	<i>zur Übertragung befugte Stelle</i>	уповноважена на передачу організація	Моделювання + граматична трансформація	Перенесено синтаксичну модель з адаптацією до української граматики.
9	<i>wirtschaftliche Zusammenarbeit</i>	економічне співробітництво	Лексична субституція (розширене значення)	Можлива втрата частини семантики (наприклад, інвестиційна складова).
10	<i>Vertrag</i>	контракт	Трансформація через функціональний еквівалент	В українській юридичній мові може співіснувати з «договором», однак «контракт» усталений у міжнародному контексті.

Табл. 1. Порівняльний аналіз перекладу термінів у текстах міжнародних угод

У переважній більшості випадків у перекладах міжнародних угод використовуються комбінації трансформацій, зокрема калькування зі стилістичною адаптацією, компресія, розгортання складних структур та введення нових терміноодиниць. Це підтверджує, що переклад правових термінів вимагає не лише еквівалентності, а й функціональної адекватності, яка гарантує правову зрозумілість та дієвість документів в українському контексті [Касяненко 2011, с. 171].

Тексти міжнародних угод, зокрема Угода про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку між Україною та Федеративною Республікою Німеччина, становлять особливий інтерес у контексті дослідження термінологічної відповідності в межах правничого перекладу. Даний документ, як приклад інституційного перекладу, вимагає особливої точності не лише на рівні лексичних одиниць, але й з погляду відповідності концептів, що існують у національних правових системах обох держав.

Насамперед, уже на рівні назви угоди бачимо прагнення до функціональної еквівалентності: „*Vereinbarung über Sicherheitszusammenarbeit und langfristige Unterstützung*“ передано як «Угода про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку». Тут збережено як структурну, так і змістову відповідність, а використання дієслівного іменника «співробітництво» вказує на типовий синтаксичний зворот офіційного стилю української мови.

Подальший аналіз показує системну відповідність ключових юридичних термінів. Наприклад, термін «*territoriale Unversehrtheit*» відтворено як «територіальна цілісність», що відповідає юридичному дискурсу як у національному, так і міжнародному праві. Подібним чином, термін „*Sicherheits- und Verteidigungskräfte*“ відповідно передано як «Сили безпеки та оборони України», що є узгодженим із сучасною термінологією в нормативних документах України.

Водночас спостерігаються випадки калькування з подальшою лексико-стилістичною адаптацією. Наприклад, „*wirtschaftliche und finanzpolitische Folgen*“ відтворено як «економічні та фіскальні наслідки». Це калька з

частковим звуженням значення: у той час як «*фінансово-політичні*» (нім. *finanzpolitische*) охоплює широкий спектр політик, пов'язаних з бюджетною, податковою та грошово-кредитною системами, термін «*фіскальні*» обмежує зміст винятково бюджетними питаннями. Таким чином, переклад у цьому випадку демонструє часткову термінологічну асиметрію.

Показовою є ситуація з перекладом терміна „*Selbstverteidigung*“. В угоді цей термін відтворено як «самозахист», що, у свою чергу, в українському праві асоціюється із діями фізичної особи щодо оборони від незаконного посягання. Однак у міжнародно-правовому дискурсі, згідно зі статтею 51 Статуту ООН, «самооборона» трактується як право держави захищатися від збройного нападу. У цьому контексті доцільніше використовувати термін «самооборона держави» або «оборона», що уникнуло б термінологічного зміщення.

Окрему увагу слід звернути на переклад понять, пов'язаних із фінансово-економічною термінологією. Наприклад, у виразі „*wirtschaftliche Erholung*“ застосовано переклад «*економічне відновлення*», який відповідає українському науковому дискурсу. Проте, з огляду на економічну теорію циклів Жюгляра, доцільно було б у деяких випадках уточнювати цей термін як «*економічне пожвавлення*», коли йдеться про відновлення після рецесії.

Також заслуговує на увагу використання терміна „*Nachrichtendienstbereich*“ – «*сфера розвідки*». В українському перекладі відсутня стилістична позначка про офіційний характер поняття, що в оригіналі супроводжується контекстом співробітництва на основі правових норм. У подібних випадках доречно було б уточнювати «*сфера розвідувальної діяльності*» або «*сфера спеціальних служб*», з огляду на розбіжність у підходах до інституціоналізації цих структур у Німеччині та Україні.

У сфері екологічної безпеки звертає на себе увагу термін „*grüne Energiewende*“ – «*перехід до „зеленої“ енергетики*». Цей термін, хоч і калькований, потребує адаптації до українського законодавчого контексту, де частіше використовується словосполучення «*відновлювана енергетика*» або «*сталий розвиток енергетики*».

Іншою важливою категорією є концепт „*Interoperabilität*“ – «оперативна сумісність», що вживається у контексті взаємодії українських та сил НАТО. Переклад у цьому випадку є точним, однак у деяких випадках український текст вживає синоніми без явного стилістичного розмежування: «сумісність», «взаємодія», «спроможність до координації». Це може спричинити термінологічну неузгодженість у межах одного тексту.

Угодою передбачено численні аспекти правового регулювання, зокрема в частині передачі технологій і захисту прав інтелектуальної власності. Тут застосовано низку правових термінів, наприклад, „*übertragene Rechte des geistigen Eigentums*“ – «передані права інтелектуальної власності». Український переклад правильно зберігає зміст, однак доцільно було б послуговуватися усталеними юридичними зворотами, як-от «майнові права інтелектуальної власності» згідно з нормами Цивільного кодексу України.

Позитивною рисою перекладу є підтримання послідовності у відтворенні усталених конструкцій міжнародного права. Так, вирази „*Völkerrecht*“, „*Charta der Vereinten Nationen*“, „*internationale Verpflichtungen*“ відтворені як «міжнародне право», «Статут ООН» та «міжнародні зобов'язання» відповідно – із дотриманням загальноприйнятих юридичних еквівалентів.

Деякі труднощі виникають при передачі термінів, пов'язаних з фінансовим управлінням. Так, „*Haushaltsrecht*“ відтворено як «національні бюджетні асигнування», що створює стилістичну неузгодженість, оскільки у правовому полі України цей термін асоціюється з конкретною процедурою виділення бюджетних коштів, тоді як у німецькому праві «*Haushaltsrecht*» охоплює ширший концепт бюджетного права як сфери правового регулювання.

Загалом можна відзначити, що при перекладі Угоди переважає використання таких стратегій, як калькування з адаптацією, транскодування, функціональна конкретизація та застосування національних правових відповідників. Важливою ознакою перекладу є прагнення до уніфікації термінології відповідно до європейських стандартів, що є ключовою умовою інтеграції України до правового простору ЄС.

Незважаючи на це, у ряді випадків спостерігається термінологічна асиметрія – як результат відмінностей між правовими системами, а також національними традиціями у формуванні правової мови. Такі розбіжності є типовими для перекладу юридичних документів, що базуються на концептуально різних правових культурах – континентальній правовій системі Німеччини та трансформаційній системі пострадянського зразка в Україні.

Таким чином, аналіз Угоди про безпекове співробітництво засвідчив як високий рівень термінологічної відповідності загалом, так і окремі виклики, пов'язані з міжсистемною еквівалентністю, стилістичною гармонізацією та концептуальною точністю. Врахування цих факторів є критично важливим для забезпечення юридичної дійсності перекладу міжнародних договорів, що мають зобов'язувальний характер і безпосередньо впливають на національне законодавство та правозастосування.

3.2. Гармонізація термінології у міждержавних угод

Міждержавні угоди як особливий жанр юридичного дискурсу становлять один із найскладніших і найбільш відповідальних різновидів фахового перекладу. Якість формулювань безпосередньо впливає на точність виконання міжнародних зобов'язань, правову визначеність положень, ефективність імплементації домовленостей на національному рівні, а також на міжнародний імідж держави. У цьому контексті особливої ваги набуває питання термінологічної відповідності, стилістичної точності та структурної узгодженості перекладених текстів.

Аналіз текстів Імплементаційної угоди між Україною та Швейцарією та Рамкової угоди між урядами України й Австрії, а також теоретичне підґрунтя, представлене в першому розділі дослідження, дають змогу окреслити низку перспективних напрямів удосконалення перекладу міждержавних угод.

Одним із ключових напрямів є гармонізація термінології та створення спеціалізованих багатомовних глосаріїв.

Питання лексичної гармонізації стало особливо актуальним у Європі з 1950-х років, паралельно із заснуванням перших Європейських спільнот. Цей процес став засобом термінологічного впорядкування багатомовного простору ЄС. Політика багатомовності вимагає забезпечення точного усного та письмового перекладу документів усіма офіційними мовами держав-членів, що сприяє вільному доступу громадян до інформації.

Хоча українська мова не має статусу офіційної мови ЄС, з огляду на євроінтеграційний напрям зовнішньої політики України, переклад європейських правових актів здійснюється відповідними державними структурами. Зокрема, цим займаються відділ перекладу МЗС України та Центр перекладів актів європейського права при Міністерстві юстиції України, які відповідають за переклад міжнародних договорів, правових актів ЄС, *acquis communautaire* та іншої документації.

Окрім державних установ, активну участь у перекладацькій діяльності беруть також громадські та міжнародні організації. Наприклад, Міжнародний фонд «Відродження» підтримав створення п'ятимовного словника термінів ЄС, переклад Конституції ЄС, консолідованих договорів, а також низки інформаційних брошур. Представництво Європейського Союзу та Європейська Комісія в Україні також активно долучаються до інформаційної підтримки перекладацьких ініціатив. Професійні перекладачі, задіяні в цих процесах, зіткнулися з викликами перекладу термінів-реалій, які не мають усталених відповідників в українській мові. Це вимагало від них особливої ретельності, глибокого розуміння правових інститутів ЄС і креативного підходу до створення відповідників у цільовій мові [Касяненко 2011, с. 163-164].

В Україні проблема гармонізації терміносистеми законодавчих актів ЄС ускладнюється низкою позамовних чинників. Серед них – відсутність цілісної концепції прикладного термінознавства, що спричиняє брак національних термінологічних стандартів, а також нестача кваліфікованих спеціалістів у галузі гармонізації законодавства, як серед юристів, так і серед лінгвістів. Важливо наголосити, що ефективність гармонізації не полягає у формальному

перенесенні норм права ЄС у правову систему України. Її успішність базується на глибокому порівняльному аналізі правових систем з урахуванням соціальних, економічних, технічних, культурних та історичних особливостей кожної держави [Часопис «Парламент» 2002, с. 61].

Як показав аналіз, низка термінів у перекладених угодах є безеквівалентними або нормативно неусталеними, що може призводити до юридичної багатозначності або тлумачних колізій. Наприклад, термін „international übertragenes Minderungsergebnis“ відтворено як «передані на міжнародному рівні результати пом'якшення зміни клімату», однак така структура, хоч і правильна з погляду буквального перекладу, не має усталеного статусу в українській нормативній термінології. Водночас такі поняття, як *Monitoringbericht, entsprechende Berichtigung, zur Übertragung befugte Stelle*, подаються без врахування термінологічної практики українського законодавства або залишаються без пояснень. Відсутність системних відповідників або розбіжність між поняттєвою структурою терміна у вихідній та цільовій мові ускладнює лексичну гармонізацію, яка є невіддільною складовою міжмовної гармонізації права [Касяненко 2011, с. 125].

№	Німецький термін	Поточний переклад	Проблема	Рекомендація
1	<i>Verwaltungsjargon</i>	(не відтворено дослівно, іноді опускається)	Відсутність прямого відповідника; дослівний переклад має негативну конотацію	Використати варіант « службова мова адміністрації » або « внутрішній адміністративний стиль »
2	<i>Beschreibung der Minderungsaktivität (MADD)</i>	Проектний документ діяльності з пом'якшення	Неусталений термін, не зареєстрований у вітчизняних	Розробити нормативне визначення або використовувати узгоджену кальку

№	Німецький термін	Поточний переклад	Проблема	Рекомендація
		зміни клімату (ПДП)	нормативних джерелах	типу «опис діяльності» з приміткою
3	<i>entsprechende Berichtigung</i>	відповідне коригування	Загальне й неоднозначне формулювання; не відповідає українській правничій термінології	Рекомендується « поправка у звітності » або « відповідна звітна корекція », залежно від контексту
4	<i>ITMO (international übertragenes Minderungsergebnis)</i>	ПМРП (передані на міжнародному рівні результати пом'якшення зміни клімату)	Абстрактний і складний акронім, відсутній в українській правовій базі	Доцільно вживати з розшифруванням або розглянути скорочення « міжнародно передані скорочення »
5	<i>Monitoringbericht</i>	звіт про моніторинг	Усталений термін в екології, але має варіативність в юридичних текстах (звіти, рапорти, відомості)	Нормалізувати як « моніторинговий звіт » у термінології екологічного права
6	<i>Gemeinsame Arbeitsgruppe</i>	Спільна робоча група	Формально точний переклад, але в національному праві вживається « спільна комісія » або « координаційна група »	Варто уніфікувати назву у всіх угодах: « спільна робоча група », із можливим уточненням функції

№	Німецький термін	Поточний переклад	Проблема	Рекомендація
7	<i>Anerkennung der Übertragung</i>	визнання передачі	Занадто буквальний варіант, не характерний для української юридичної мови	Рекомендується «офіційне підтвердження передачі» або «реєстрація факту передачі»
8	<i>NDC-Umsetzungszeitraum</i>	період імплементації НВВ	Поєднання термінів «імплементація» й «НВВ» не закріплене в українському праві	Розглянути варіант «період реалізації національно визначеного внеску»
9	<i>Mitigation Activity Design Document (MADD)</i>	ПДДП	Акронім відсутній в українських стандартах; може викликати нерозуміння у правників	Краще уникати акроніма або навести його розгорнуто й пояснити приміткою
10	<i>Lieferant</i>	постачальник	У праві України іноді вживається «виконавець», особливо у сфері держзакупівель	Уніфікувати як «постачальник товарів/послуг» залежно від контексту договору

Табл. 2. Терміни, які є безеквівалентними або потребують нормалізації

Наявність безеквівалентних термінів і термінів, що ще не усталені в українському правовому полі, вимагає активного залучення нормотворчих та лексикографічних інституцій. Лексична гармонізація є ключовим етапом міжмовної правової адаптації, що передбачає не лише переклад, а й впровадження термінів у стандарти й національні глосарії.

Таким чином, постає нагальна потреба у впорядкуванні української правничої терміносистеми відповідно до стандартів ЄС. Лексична гармонізація

дозволить не лише усунути термінологічні розбіжності та неточності, а й поліпшити професійну комунікацію між правниками, перекладачами та іншими фахівцями. Основною метою цього процесу є упорядкування понять, що сприятиме зближенню української юридичної термінології з відповідною терміносистемою європейського права.

У цьому контексті перспективним вбачається створення державного багатомовного глосарія міжнародно-правової термінології, що поєднуватиме досвід інституцій ЄС, термінологічні бази ООН, практику українських урядових перекладів і результати академічних досліджень. Такий глосарій має стати не лише орієнтиром для перекладачів, а й інструментом для нормотворців, правників та фахівців міжнародних відносин.

Другим напрямом є розвиток інституційної перекладацької практики. Як показує аналіз перекладів, виконаних у досліджуваних угодах, переважна більшість термінів і синтаксичних структур відповідає офіційно-діловому стилю. Проте в окремих випадках зустрічаються кальки, штучні конструкції або граматично складні звороти, характерні для німецької юридичної мови, але нетипові для української. Наприклад, «*організація, уповноважена на передачу*», є калькованим варіантом „*zur Übertragung befugte Stelle*“, у той час як у вітчизняній правовій традиції прийнятнішими є варіанти типу «організація, що має повноваження передавати».

Як слушно зазначає Д. Касяненко, перекладач юридичних текстів повинен не лише добре знати мову джерела, а й орієнтуватися в особливостях правової системи, правничої мови та функціонального призначення тексту цільової мови. У зв'язку з цим важливо переглянути підходи до підготовки фахівців-перекладачів, розширити їхню спеціалізацію за рахунок вивчення основ права, міжнародного нормотворення та стандартів юридичного стилю [Касяненко 2011, с. 45].

Третім перспективним кроком є гармонізація синтаксичних структур перекладу. У ряді прикладів перекладачі дослівно відтворюють німецькомовну конструкцію, не адаптуючи її до синтаксичних норм української мови.

Наприклад, конструкція „*Beschreibung der Minderungsaktivität*“ відтворено як «Проектний документ діяльності з пом'якшення зміни клімату», що є надмірно громіздким варіантом. Подібні конструкції потребують або скорочення, або заміни на функціональні еквіваленти (наприклад: «технічний опис проекту» чи «формуляр моніторингу»). Така гармонізація має супроводжуватись консультаціями з юристами, редакторами та термінологами.

Крім того, сучасні технології дозволяють значно покращити якість перекладу за рахунок використання комп'ютерних систем підтримки перекладу (CAT-tools) та багатомовних баз даних. Оскільки тексти міждержавних угод часто містять шаблонні формулювання, повторювані блоки та стабільні терміносистеми, застосування таких інструментів, як SDL Trados, MemoQ або державна термінологічна база, сприятиме збереженню стилістичної послідовності, скороченню часу перекладу та зменшенню людських помилок. Перспективним є також розширення доступу українських установ до європейської термінологічної системи IATE, що є джерелом уніфікованих перекладів термінів у контексті права ЄС.

Окремої уваги заслуговує проблема юридичної адаптації перекладених текстів до реалій українського законодавства. Навіть при лексичній та граматичній правильності перекладу, його можна вважати недостатньо якісним, якщо він не відповідає юридичним нормам і традиціям правового стилю України. У зв'язку з цим доцільним є залучення фахівців-юристів до етапу постредагування, що дозволить не лише уникнути помилок, але й забезпечити ефективне правозастосування укладених угод.

Крім вищезгаданих напрямів вдосконалення, додаткові перспективи виявляються під час порівняльного аналізу текстів Імплементативної угоди між Україною та Швейцарією, Рамкової угоди між Україною та Австрією, а також Угоди про безпечне співробітництво між Україною та Німеччиною. Вони дозволяють розширити бачення типових перекладацьких проблем і окреслити практичні шляхи їх подолання.

Однією з важливих проблем, виявлених під час аналізу Імплементативної угоди з Швейцарією, є передача безеквівалентних термінів, зокрема таких, як *international übertragenes Minderungsergebnis, entsprechende Berichtigung, zur Übertragung befugte Stelle, Monitoringbericht* тощо.

Наявний переклад загалом адекватно передає зміст, однак у деяких випадках спостерігається дослівне калькування без пояснення терміна в українському контексті або без зв'язку з правовою традицією. Так, «організація, уповноважена на передачу» є прямим відтворенням німецького звороту, хоча в українському адміністративно-правовому просторі доречнішими були б варіанти типу «орган, що має повноваження здійснювати передачу».

Зіставлення з положеннями Рамкової угоди між Україною та Австрією також виявляє значний вплив правових реалій на вибір перекладацьких рішень. Наприклад, використання в українській версії терміна «Контракт» як еквівалента німецького *Vertrag* вказує на тенденцію до збереження усталених юридичних кліше, навіть якщо в українському законодавстві переважає поняття «договір» як офіційний термін. Крім того, визначення «Позичальник», «Кредит», «Замовник проекту» показують приклади адекватної адаптації під українське правове поле, однак у низці випадків зустрічається недостатнє урахування синтаксичної норми цільової мови – наприклад, складнопідрядні конструкції німецького зразка залишаються важкими для сприйняття в українському варіанті.

Особливої уваги заслуговує аналіз Угоди між Україною та Німеччиною, де яскраво простежується вплив міжнародного дипломатичного дискурсу. Використання терміна *Selbstverteidigung* як «самооборона» потребує ретельної термінологічної верифікації, оскільки в українському кримінальному праві «самооборона» має інше функціональне навантаження – вона стосується індивідуального захисту, а не дій держави у сфері міжнародного права. У таких випадках доречним є застосування т.зв. експлікативного перекладу [описового], як це пропонується в німецькому джерелі: термін варто перекладати описово, навіть якщо він не має закріплення в цільовій правовій системі, однак забезпечує правильне розуміння ідентифікованого змісту.

Цей приклад ілюструє важливість не лише формальної точності, але й функціонально-правової релевантності перекладу. Термінологічна адаптація має враховувати не тільки лінгвістичні чинники, а й міжсистемну правову невідповідність – зокрема, наявність концептуальної невідповідності, коли певний правовий інститут у країні-джерелі не має прямого еквівалента в країні-реципієнті.

З огляду на це, перспективним напрямом є запровадження практики міждисциплінарної експертизи перекладів міждержавних угод. Така експертиза має здійснюватися за участі перекладачів, юристів-міжнародників і термінологів, аби забезпечити не лише точність, а й юридичну відповідність перекладених текстів.

Крім того, застосування стандартних формулювань, які використовуються у міжнародних конвенціях, зокрема в перекладах Європейської конвенції з прав людини, Хартії ООН, Пакту про громадянські та політичні права тощо, сприятиме термінологічній уніфікації та послідовності перекладу. Такі стандарти вже частково впроваджуються, наприклад, через ініціативи Федерального міністерства закордонних справ Німеччини, однак в українській практиці потребують подальшого розвитку.

Таким чином, перспективи вдосконалення перекладу міждержавних угод пов'язані з системною гармонізацією терміносистеми, узгодженням синтаксичних конструкцій, розвитком цифрових інструментів, посиленням фахової перекладацької підготовки та взаємодією з правничими інституціями. Ефективність перекладу законодавчих актів і міжнародних документів значною мірою залежить від інтеграції мовних і правових підходів та побудови єдиної терміно-лексичної платформи, що уможливило б точне, послідовне й функціонально адекватне відтворення змісту офіційних текстів у іншомовних версіях.

Висновки до Розділу 3

У третьому розділі досліджено основні проблеми перекладу міждержавних угод між Україною та німецькомовними країнами, зосереджено увагу на термінологічній відповідності, правовій адекватності перекладу, а також перспективах гармонізації термінології у контексті євроінтеграції. Поглиблений аналіз продемонстрував, що переклад юридичних термінів вимагає не лише лінгвістичної точності, а й знання правових систем обох мов. Особливі труднощі виникають у випадках так званої нульової еквівалентності, коли правове поняття не має безпосереднього відповідника у правовій системі мови перекладу. У таких випадках перекладач змушений застосовувати описові або адаптаційні стратегії для збереження змістової та функціональної адекватності.

Аналіз текстів Імплементативної угоди між Україною та Швейцарією, Рамкової угоди з Австрією та Угоди про безпекове співробітництво з Німеччиною підтвердив високу роль інституційного перекладу, де особливої ваги набуває стабільність термінів, дотримання юридичних норм та відповідність стилю правової мови. Виявлено як приклади вдалого термінологічного відтворення (наприклад, через функціональні еквіваленти та калькування з адаптацією), так і випадки термінологічної асиметрії, які потребують уніфікації та уточнення в контексті українського законодавства.

Аналіз показав, що однією з головних проблем у перекладі міждержавних угод є відсутність термінологічної уніфікації. Значна частина термінів, які зустрічаються у документах міжнародного характеру, не має усталеного правового статусу в українській нормативній базі, що створює ризики неточностей, семантичного зсуву та потенційної неоднозначності у правозастосуванні. При цьому спостерігається тенденція до калькування терміноодиниць без належної адаптації до синтаксичних і стилістичних норм української мови, що знижує якість перекладених текстів і ускладнює їх юридичну інтерпретацію.

Особливу увагу приділено гармонізації термінології – процесу, що передбачає не лише переклад, а й впровадження термінів у нормативну систему цільової мови. Було встановлено, що в умовах відсутності усталених українських відповідників багато термінів мають тимчасовий, неусталений статус. Це створює загрозу неоднозначного тлумачення міжнародних зобов'язань. Тому актуальною є розробка багатомовного глосарія міжнародно-правової термінології, який би враховував як нормативну базу ЄС, так і правові реалії України.

Запропоновано залучення міждисциплінарної експертизи за участі юристів, термінологів і перекладачів для забезпечення правової релевантності перекладених документів. Окреслено перспективи розвитку інституційного перекладу, удосконалення фахової підготовки перекладачів у сфері міжнародного права, а також впровадження сучасних термінологічних баз даних і CAT-інструментів. Здійснений аналіз доводить, що переклад міждержавних угод є не лише мовним, а й правовим актом, від якого залежить ефективність імплементації міжнародних договорів у національне законодавство.

Таким чином, дослідження проблематики перекладу міждержавних угод свідчить про високу актуальність гармонізації правової термінології та потребу у впровадженні системного підходу до перекладацької діяльності в цій сфері. Точність перекладу міждержавних документів є запорукою ефективної реалізації міжнародних зобов'язань, зміцнення міжнародного іміджу держави та правової визначеності у процесі інтеграції України до європейського правового простору.

ВИСНОВКИ

У процесі написання магістерської роботи «Компаративний перекладознавчий розслід текстів міждержавних угод українською та німецькою мовами (на матеріалі угод, підписаних у період з 2022 по 2024 рр.)» було здійснено аналіз теоретичних засад, практичних прикладів і перспектив перекладу міждержавних угод в умовах динамічного міжнародного співробітництва України з Федеративною Республікою Німеччина, Австрійською Республікою та Швейцарською Конфедерацією.

Розглядаючи міждержавні угоди як складний тип юридичного дискурсу, було виявлено, що юридичний переклад вимагає не лише високої лінгвістичної компетенції, а й глибокого розуміння правових систем обох країн, зокрема особливостей їхньої правничої термінології, текстової структури та функціональних ознак.

З'ясовано, що юридичний переклад є не лише трансфером мовних одиниць, а складним міжкультурним і міжправовим процесом, у якому мова права виступає репрезентантом національної правової системи. Відповідно, буквально відтворення термінів без урахування контекстуального навантаження та правової специфіки країни-реципієнта є недостатнім. Специфіка юридичного дискурсу в українській та німецькій мовах полягає у нормативності, високому рівні формалізації, термінологічній точності, відсутності синонімії та емоційності, що вимагає від перекладача глибокого знання не лише мов, а й правових систем. У цьому контексті особливо ефективним виявився функціональний підхід (теорія скопосу), який дозволяє розглядати переклад як цілеспрямовану комунікативну дію, орієнтовану на специфіку правового середовища цільової мови та очікування її адресата.

Значну увагу було приділено також питанням еквівалентності та адекватності перекладу, які визначають не лише якість, а й юридичну силу трансляту. Теоретичне осмислення поняття інваріантності дозволило чітко розмежувати критично важливі елементи тексту, що мають бути збережені у

перекладі незалежно від мовних трансформацій. Водночас виявлено, що проблеми еквівалентності й адекватності у перекладі міждержавних угод зумовлені міжсистемною правовою невідповідністю, відсутністю прямих термінологічних відповідників, а також розбіжностями у структурі документів і жанрово-стилістичних нормах. У таких умовах перекладач має поєднувати формальну (лексико-граматичну) й функціональну (прагматичну) еквівалентність, враховуючи юридичну природу документа, цілі перекладу та очікування цільової аудиторії.

Компаративний аналіз автентичних текстів міждержавних угод, укладених між Україною та німецькомовними країнами у 2022–2024 рр., засвідчив сталість загального композиційного шаблону (назва – преамбула – термінологічний розділ – основна частина – прикінцеві положення – додатки), що відповідає міжнародним стандартам оформлення договорів. Водночас було виявлено варіативність у поданні окремих компонентів, зокрема преамбул, вступних та заключних частин, зумовлену правовими традиціями, національними нормами укладання угод і специфікою правового дискурсу кожної сторони. Змістова відповідність між українськими та німецькомовними версіями угод досягається шляхом поєднання буквального та функціонального перекладу, вибір якого залежить від правового статусу поняття, термінологічної усталеності та прагматичних цілей тексту.

Стосовно змістової відповідності текстів встановлено, що українські та німецькомовні версії міждержавних угод загалом зберігають юридичний зміст, однак різняться способами мовної реалізації. Такі відмінності зумовлені специфікою нормативно-правових систем і жанрово-стилістичних традицій відповідних країн. У ряді випадків спостерігається семантичний зсув або надмірне ускладнення синтаксису, що є наслідком буквального перекладу німецькомовного оригіналу без достатньої адаптації до норм української офіційно-ділової мови. Це підтверджує необхідність редагування перекладів із урахуванням мовних, правових та комунікативних особливостей цільової аудиторії.

Комунікативно-прагматичний аналіз засвідчив, що міждержавні угоди виконують насамперед перформативну функцію: вони не лише фіксують досягнуті домовленості, а й створюють нові юридичні реалії. У цьому контексті перекладач несе підвищену відповідальність за точність, нормативність і правову релевантність трансляту. Порушення прагматичної еквівалентності може вплинути на сприйняття документа, спричинити юридичні або дипломатичні непорозуміння. Особливої уваги потребує збереження дипломатичного тону, юридичної строгості та політичної нейтральності в перекладених версіях, що є запорукою належного сприйняття документа в іншомовному та міжнародному середовищі.

Перекладознавчі стратегії, виявлені під час аналізу, включають калькування, функціональну адаптацію, описовий переклад, узуальне запозичення та компресію. У випадках нульової еквівалентності застосовуються гібридні або пояснювальні конструкції. Особливу роль відіграє стратегія компенсації – у разі неможливості прямої передачі правової форми або терміна.

Термінологічна відповідність між українськими та німецькомовними версіями угод є неоднорідною. Значна частина термінів перекладається кальками або функціональними аналогами. Водночас виявлено приклади термінів, що не мають нормативно закріплених відповідників в українській правовій системі (наприклад, „*Monitoringbericht*“, „*international übertragenes Minderungsergebnis*“, „*Selbstverteidigung*“), що вимагає описового перекладу, уточнення або розробки нових термінологічних рішень у координації з фахівцями у галузі права.

Серед основних проблем, виявлених у процесі дослідження, особливу складність становить термінологічний рівень текстів міждержавних угод, оскільки значна частина понять має національно-правову специфіку та не піддається прямому перекладу. У таких випадках перекладач має вдаватися до калькування, описових конструкцій або пошуку функціональних аналогів. Також важливою проблемою є відсутність уніфікованої термінологічної бази, що ускладнює забезпечення послідовності перекладу в межах різних угод.

Вирішення проблем дозволять створення багатомовних термінологічних глосаріїв міжнародного права, запровадження міждисциплінарного підходу до перекладацької діяльності, активне використання сучасних перекладацьких технологій (CAT-tools, електронні бази термінів), стандартизація форматів і стилістичних норм юридичних перекладів.

Результати дослідження засвідчили, що успішний переклад міждержавних угод можливий лише за умови поєднання лінгвістичних, правових та культурологічних знань. Перекладач виступає посередником між двома правовими системами і водночас – відповідальним суб'єктом юридичної комунікації. У цьому контексті він виконує роль не лише лінгвіста, а й фахівця з міжнародного права, що забезпечує релевантність перекладу на рівні змісту, стилістики та юридичної дії.

Таким чином, робота довела, що переклад міждержавних угод є унікальною сферою фахового перекладу, яка поєднує в собі елементи офіційно-ділового стилю, дипломатичної мови, правничої термінології та комунікативної стратегічності. Вона вимагає не лише досконалого володіння мовами, а й здатності критично аналізувати та інтерпретувати правову інформацію з урахуванням особливостей культурно-правових систем. Перспективи розвитку цього напрямку пов'язані з подальшою інтернаціоналізацією правового простору України, її поступом до європейської інтеграції та посиленням правового діалогу з міжнародними партнерами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаменко І. П. Фінансова політика як інструмент соціально–економічного розвитку країни / І. П. Адаменко / *Бізнес Інформ*. 2014. № 3. С. 341–345.
2. Артикуца Н. В. Мова права та її вивчення студентами юридичних спеціальностей у вищих навчальних закладах України / Н. В. Артикуца / *Культура народів Причорномор'я*. 2004. Т. 2, № 49. С. 155–157.
3. Баклан І. Експлікованість та імплікованість мовної культури у перекладі німецько–українських міжнародних угод / І. Баклан / *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2014. № 30. С. 7–17.
4. Бігун В. С. Мовно-правничі аспекти зовнішньоекономічних договорів (контрактів) / В. С. Бігун / *Юридичний журнал*. 2004. № 2. С. 29–45.
5. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_118 (дата звернення: 25.03.2025).
6. Гетьманцева Н. Д. Міжнародні договори у сфері праці / Н. Д. Гетьманцева / *Вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*. 2002. Вип. 147. С. 41–44.
7. Гончаренко Л. О. Проблема змісту й дефініції поняття «еквівалентність» / Л. О. Гончаренко / *Мовні і концептуальні картини світу*. 2017. Вип. 61. С. 59–65.
8. Євінгов В. І. Багатомовні міжнародні договори / В. І. Євінгов / *Юридична енциклопедія* : у 6 т. Т. 1. К., 2004. С. 476–478.
9. Загальна теорія права : підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри. К. : Ваіте, 2015. 392 с.
10. Зверєв Є. О. Міжнародний договір як джерело національного права / Є. О. Зверєв / *Наукові записки*. 2010. Т. 103. С. 41–44.

11. Карабан В. І. До теорії англо-українського юридичного перекладу / В. І. Карабан / *Мова та культура у новій Європі: контакти і самобутність* : зб. наук. доповідей. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2009. С. 369–374.
12. Касяненко Д. С. Особливості перекладу та лексичної гармонізації законодавчих актів ЄС в контексті євроінтеграції України : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 / Д. С. Касяненко. Київ, 2011. 259 с.
13. Кельзен Г. Чисте правознавство / Г. Кельзен ; пер. з нім. О. Мокровольського. К. : Юніверс, 2004. 496 с.
14. Кияк Т. Р. Функції та переклад термінів у фахових текстах / Т. Р. Кияк / *Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. І. Франка*. 2007. № 32. С. 104–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2007_32_24 (дата звернення: 04.04.2025).
15. Клименко І. М., Зоренко І. С. Юридичний текст в аспекті перекладу / І. М. Клименко, І. С. Зоренко / *Філологічні студії*. 2016. Вип. 14. С. 81–90. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2016_14_11 (дата звернення: 04.04.2025).
16. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу / В. В. Коптілов. К. : Либідь, 2003. 185 с.
17. Кочан І. М. Прагматика мовного впливу в офіційній комунікації / І. М. Кочан. Львів : Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2005. 272 с.
18. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 04.04.2025).
19. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. К. : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1 : А – Л. С. 229.
20. Літкович Ю. В., Яценко Л. М., Яновець А. І. Комунікативно-прагматичні особливості перекладу юридичних документів / *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Вип. 29, т. 1. С. 237–241. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/29/part_1/45.pdf (дата звернення: 15.04.2025).
21. Майданик Р. А. Методика вирішення юридичного казусу в приватному праві Німеччини та України. *Наукові записки*. Том 155. Юридичні

науки. С. 52–58. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/149240855.pdf> (дата звернення: 21.03.2025).

22. Мережко О. О. Право міжнародних договорів: сучасні проблеми теорії та практики : монографія. К. : Таксон, 2002. 344 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Merezhko_Oleksandr/Pravo_mizhnarodnykh_dohovoriv_suchasni_problemy_teorii_ta_praktyku.pdf (дата звернення: 02.04.2025).

23. Михайлюк Г. О. Міжнародні угоди як форма (джерело) вдосконалення цивільного законодавства України / *Часопис цивілістики*. 2014. Вип. 17. С. 35–39. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0913e906-dbc1-4d3b-9ca0-ce2fb8fd9f92/content> (дата звернення: 10.03.2025).

24. Орлова І. Принципи перекладу текстів міждержавних угод / *Іноземна філологія: Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2007. Вип. 41. С. 37–39.

25. Павлик О. Прагматичні аспекти в перекладі / *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 31, т. 2. С. 191–196. URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/31_2020/part_2/32.pdf (дата звернення: 15.04.2025).

26. Правнича лінгвістика : навч. посіб. / Г. П. Проценко, Л. М. Шестопалова, О. Ф. Прохоренко [та ін.] ; за заг. ред. С. М. Гусарова. К. : ПАЛИВОДА А. В., 2010. 312 с.

27. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 року № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text> (дата звернення: 09.03.2025).

28. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права і держави : навч. посіб. Львів : Край, 2007. 192 с. URL: https://lvivpravo.at.ua/_id/3/312_.-2007-_-2.pdf (дата звернення: 02.04.2025).

29. Роєнко Л., Горлатова О., Редько С. Особливості перекладу юридичних текстів / *Актуальні питання іноземної філології*. 2021. Вип. 15. С. 91–96.

30. Руднева І. С. Юридичний дискурс як модель інституційного дискурсу // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. – 2018. – Вип. 87. – С. 85–91.
31. Сушко З. А. Формальна та динамічна еквівалентність: прагматичний інваріант. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Літературознавство*. 2011. Вип. 31. С. 267–277.
32. Фурт Д. В. Способи перекладу термінів українською мовою з англійської / *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2018. Вип. 17. С. 272–281. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2018_17_26 (дата звернення: 19.03.2025).
33. Часопис «Парламент». К. : Міленіум, 2002. 61 с.
34. Чередниченко О. І. Про мову і переклад. К. : Либідь, 2007. 248 с.
35. Черноватий Л. М., Ганічева Т. С., Олійник Н. А. Переклад текстів міжнародних англійських угод українською мовою: три базові угоди у галузі прав людини : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2017. 272 с.
36. Черноватий Л. М., Карабан В. І. Переклад англійської юридичної літератури : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. юрид. спец. та спец. «Переклад». 4-те вид., випр. і доп. Вінниця : Нова Книга, 2017. 280 с.
37. Шаблій О. А. Німецько-український юридичний переклад: методологія, проблеми, перспективи : монографія. Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2012. 320 с.
38. Шаблій О. А. Переклад юридичних текстів (на матеріалі правничих термінологічних систем ФРН та України) : навч. посіб. К. : ВПЦ «Київський університет», 2008. 227 с.
39. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) [та ін.]. К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. Т. 6: Т–Я. 768 с.
40. Albrecht F. Vom Übersetzen und der Qualität des Übersetzens / Albrecht F. / *Quality in Translation*. Oxford : Oxford University Press, 1993. P. 32–41.

41. Albrecht J. *Übersetzung und Linguistik*. 2. Auflage. Tübingen : Narr Francke Attempto Verlag GmbH + Co. KG, 2013. S. 295.
42. Alexy R. *A theory of legal argumentation: the theory of rational discourse as theory of legal justification*. Oxford: Clarendon Press, 2002. 352 p.
43. Arntz R., Picht H., Mayer F. *Einführung in die Terminologiearbeit*. 6. Aufl. Köln : Bühnel-Verlag, 2009. S. 152.
44. Baklazhenko Y., Hnatiuk O. *Legal Terminology: Challenges of English-Ukrainian Translation / Access to Justice in Eastern Europe*. 2022. P. 1–11. URL: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-6.1-n000111>.
45. Beckmann K. F. *Das Sprachenstatut bei internationalen Geschäftsverträgen: Die Geltung, Bestimmung und Bedeutung der Vertragssprache* : Dissertation. Bochum : Ruhr-Universität, 1980. 196 S.
46. Bohm R. M., Haley K. N. *Introduction to Criminal Justice*. New York : McGraw-Hill Companies, 2002.
47. Busse D. *Recht als Text. Linguistische Untersuchung zur Arbeit mit Sprache in einer gesellschaftlichen Institution*. Tübingen : Niemeyer, 1992. Bd. 131. 359 S. (Reihe Germanistische Linguistik).
48. Cao D. *Translating Law*. Clevedon, Buffalo, Toronto : Multilingual Matters, 2007. 189 p.
49. Chesterman A. *Contrastive Functional Analysis*. Philadelphia : Dell Press, 1998. 425 p.
50. Chilton P. *Security metaphors: Cold War discourse from containment to common house*. New York: Peter Lang, 1996. 470 p.
51. Grice H. P. *Logic and Conversation / Syntax and Semantics*. Vol. 3: *Speech Acts*. New York : Academic Press, 1975. P. 41–58.
52. Groot G.-R. de. *Die relative Äquivalenz juristischer Begriffe und deren Folge für mehrsprachige juristische Wörterbücher / Translation and Meaning, Part I* / ed. M. Thelen, B. Lewandowska-Tomaszczuk. Maastricht, 1999. S. 122–128.
53. Groot G.-R. de, Schulze R. *Recht und Übersetzen*. Tübingen : Narr, 1999. S. 22.

54. Halliday M. A. K. *Language and Education*. London : Faber & Faber, 2007. 252 p.
55. Holz-Mänttari J. *Translatorisches Handeln. Theorie und Methode*. Helsinki : *Annales Academiae Scientiarum Fennicae. Ser. B* 226, 1984.
56. Holzer P. *Funktionale Übersetzungstheorie und Rechtsübersetzen / Und sie bewegt sich doch ... Translationswissenschaft in Ost und West : Festschrift für Heidemarie Salevsky zum 60. Geburtstag* / Hrsg. Ina Müller. Frankfurt am Main u.a. : Lang, 2004. S. 149–162.
57. House J. *Translation: The Basics*. 2nd ed. London : Routledge, 2023. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003355823> (дата звернення: 04.04.2025).
58. International Organization for Standardization. *ISO 17100:2015. Translation services – Requirements for translation services*. Geneva : ISO, 2015. 34 p.
59. Kjær A. L. *Überlegungen zum Verhältnis von Sprache und Recht bei der Übersetzung von Rechtstexten der Europäischen Union / Übersetzen von Rechtstexten. Fachkommunikation im Spannungsfeld zwischen Rechtsordnung und Sprache*. Tübingen : Narr, 1999. S. 133–148.
60. Klabbers J. *International law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013. 350 p.
61. Koller W. *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. Heidelberg/Wiesbaden : Quelle und Meyer, 1992.
62. Koller W. *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. 7., aktualisierte Aufl. Wiebelsheim : Quelle und Meyer, 2004. 343 S.
63. König F. *Juristisch notwendige Einschränkungen bei der Übersetzung von internationalen Rechtstexten*. Bonn : *Bundesamt für Justiz, Sektion Menschenrechte und Europarat*, 2011. S. 17.
64. Kupsch-Losereit S. *Vertragstexte / Handbuch Translation* / Hrsg. Kußmaul P., Schmitt P. A. 2. verb. Aufl. Tübingen : Stauffenburg Verlag Brigitte Narr GmbH, 2006. S. 228–230.

65. Madsen D. Towards a Description of Communication in the Legal Universe: Translation of Legal Texts and the Skopos Theory / *Fachsprache*. 1997. Bd. 1–2. S. 17–27.
66. Malanczuk P. Akehurst's modern introduction to international law. 7th rev. ed. London: Routledge, 1997. 472 p.
67. Neubert A. Pragmatische Aspekte der Übersetzung. Grundlagen der Übersetzungswissenschaft / *Beihefte zur Zeitschrift „Fremdsprachen“*. Leipzig, 1968. Beiheft II. P. 21–33.
68. Nida E. A. Toward a Science of Translating. Leiden : E. J. Brill, 1964. 334 p.
69. Nida E., Taber C. The Theory and Practice of Translation. Leiden : The United Bible Societies, 1989. 219 p.
70. Nord C. Textanalyse und Übersetzen. Theoretische Grundlagen, Methoden und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse. Heidelberg : Julius Groos Verlag, 1988. 186 S.
71. Paqué R. Drei Grundregeln für Entscheidungen zwischen offiziellen Übersetzungsvarianten / *Multilingua*. 1983. Nr. 2–4. S. 203–212.
72. Pommer E. Rechtsübersetzung und Rechtsvergleichung. 6. Aufl. Köln : Bühnel-Verlag, 2006. S. 17.
73. Reiss K., Vermeer H. J. Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie. Berlin, New York : Max Niemeyer Verlag, 1984. URL: <https://doi.org/10.1515/9783111351919> (дата звернення: 02.03.2025)..
74. Routledge Encyclopedia of Translation Studies / ed. Mona Baker. – London ; New York : Routledge, 2001. 1352 p.
75. Sandrini P. Lokal, regional, global: Fachgebundenes translatorisches Handeln und Wissenstransfer in der modernen Weltgesellschaft / *Grenzen erfahren – sichtbar machen – überwinden : Festschrift für Erich Prunc*. Frankfurt am Main : Lang, 2001. S. 219–232.
76. Sandrini P. Transnationale interlinguale Rechtskommunikation: Translation als Wissenstransfer / *Rechtssprache Europas* / Hrsg. Burr I., Christensen

R., Müller F. Berlin : Duncker & Humblot, 2004. S. 139-156. (Schriften zur Rechtstheorie ; H. 224).

77. Sandrini P. Terminologiearbeit im Recht. Deskriptiver begriffsorientierter Ansatz vom Standpunkt des Übersetzers. Wien : TermNet, 1996. 291 S.

78. Sandrini P. Translation zwischen Kultur und Kommunikation: Der Sonderfall Recht / *Übersetzen von Rechtstexten* / Hrsg. Peter Sandrini. Tübingen : Narr, 1999. S. 9–44.

79. Šarčević S. New Approach to Legal Translation. The Hague : Kluwer Law International, 1997. 308 p.

80. Schmidt-König K. Die Problematik der Übersetzung juristischer Terminologie: eine systematische Darstellung am Beispiel der deutschen und französischen Rechtssprache. 2005. S. 148.

81. Spence R. A Functional Approach to Translation Studies: New Systemic Linguistic Challenges in Empirically Informed Didactics. Berlin : dissertation.de – Verlag im Internet GmbH, 2004.

82. Stolze R. Übersetzungstheorien: Eine Einführung. 3. aktualisierte Aufl. – Tübingen : Gunter Narr, 2001. 292 S.

83. Weisflog W. E. Rechtsvergleichung und juristische Übersetzung. Eine interdisziplinäre Studie. / W. E. Weisflog. Zürich : Schulthess Polygraphischer Verlag, 1996. 202 S.

84. Weyers G. R. Das Übersetzen von Rechtstexten: eine Herausforderung an die Übersetzungswissenschaft : Betrachtungen zur deutschen Fassung des EG-Vertrags und zur deutschen Übersetzung des niederländischen BGB. In: *Recht und Übersetzen*. 1999. S. 151–174.

85. Wiesmann E. Rechtsübersetzung und Hilfsmittel zur Translation: wissenschaftliche Grundlagen und computergestützte Umsetzung eines lexikographischen Konzepts. Tübingen : Gunter Narr Verlag, 2004. Bd. 65. 485 S. (Forum für Fachsprachen-Forschung).

86. Zeifert M., Tobor Z. Legal translation versus legal interpretation: A legal-theoretical perspective / *International Journal for the Semiotics of Law*. 2022. Vol. 35.

URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11196-021-09837-7> (дата звернення: 10.04.2025).

87. Zemanek T. Rechtsübersetzung als Schnittpunkt zwischen Rechtswissenschaft und Translationswissenschaft am Beispiel Krankheit und Arbeitsvertrag im französischen und österreichischen Recht. Wien, 2014. 285 S.

88. Zweigert K., Kötz H. Einführung in die Rechtsvergleichung. In the Field of Private Law. 3., neubearb. Aufl. Tübingen: Mohr Siebeck, 1996. XVII, 729 S.

МАТЕРІАЛИ ДОСЛІДЖЕННЯ

89. Імплементативна угода до Паризької угоди між Урядом України та Швейцарською Федеральною Радою від 4 липня 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/756_006-22#Text (дата звернення: 25.03.2025).

90. Рамкова угода між Урядом України та Урядом Республіки Австрія про економічне співробітництво у розвитку проєктів від 4 вересня 2022 р. . URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/040_055-22#Text (дата звернення: 12.04.2025).

91. Угода про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку між Україною та Федеративною Республікою Німеччина, Берлін, 16 лютого 2024 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spivrobitnictvo-u-sferi-bezpeki-ta-dovgostrokovu-p-88985> (дата звернення: 25.03.2025).

92. Durchführungsabkommen zum Übereinkommen von Paris zwischen dem Schweizerischen Bundesrat und der Regierung der Ukraine. Unterzeichnet am 4. Juli 2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/756_006-22#Text (дата звернення: 04.01.2025).

93. Rahmenvereinbarung zwischen der Regierung der Ukraine und der Regierung der Republik Österreich über die wirtschaftliche Zusammenarbeit bei der Projektentwicklung. 4. September 2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/040_055-22#Text (дата звернення: 04.01.2025).

94. Vereinbarung über Sicherheitszusammenarbeit und langfristige Unterstützung zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Ukraine. Berlin, 16. Februar 2024. URL: <https://www.bundesregierung.de/resource/blob/975228/2260264/8efa1868839ede7609437b341d75c3c5/2024-02-16-ukraine-sicherheitsvereinbarung-deu-data.pdf?download=1> (дата звернення: 04.01.2025).

ZUSAMMENFASSUNG

Die vorliegende Masterarbeit mit dem Titel „Vergleichende Übersetzungsforschung zu Texten zwischenstaatlicher Verträge in ukrainischer und deutscher Sprache (basierend auf Verträgen, die im Zeitraum 2022 bis 2024 unterzeichnet wurden)“ widmet sich einem hochaktuellen Thema im Bereich der Fachübersetzung. Angesichts der sich intensivierenden außenpolitischen Beziehungen der Ukraine zur Bundesrepublik Deutschland, zur Republik Österreich und zur Schweizerischen Eidgenossenschaft in den Jahren 2022 bis 2024 rückt die präzise und adäquate Übersetzung völkerrechtlicher Verträge zunehmend in den Fokus der Übersetzungswissenschaft. Solche Verträge fungieren nicht nur als rechtlich bindende Dokumente, sondern auch als Werkzeuge der internationalen Kommunikation und Kooperation, deren sprachlich-rechtliche Kohärenz von zentraler Bedeutung ist.

Die **Aktualität** der Forschung ergibt sich aus der politischen und sicherheitspolitischen Neuordnung Europas nach dem russischen Angriffskrieg gegen die Ukraine am 24. Februar 2022. In dieser geopolitisch sensiblen Phase gewinnen völkerrechtliche Verträge zusätzliches Gewicht als Mittel zur Stabilisierung der internationalen Rechtsordnung. Der juristische Fachübersetzer übernimmt hierbei eine Vermittlerrolle zwischen unterschiedlichen Rechts- und Sprachsystemen und trägt durch seine Tätigkeit zur rechtlichen Wirksamkeit und diplomatischen Verständlichkeit solcher Dokumente bei.

Das Forschungsobjekt stellt die Texte zwischenstaatlicher Verträge dar, die zwischen der Ukraine und anderen Staaten des deutschsprachigen Raums im Zeitraum 2022–2024 geschlossen wurden.

Der Forschungsgegenstand sind die rechtlichen, sprachlichen und pragmatischen Besonderheiten der Texte zwischenstaatlicher Verträge in ukrainischer und deutscher Sprache.

Das Hauptziel der Forschung ist es, wirksame Übersetzungsstrategien zu ermitteln, um eine pragmatische, stilistische und terminologische Konsistenz der Texte

zwischenstaatlicher Abkommen in ukrainischer und deutscher Sprache zu gewährleisten.

Daraus ergeben sich folgende **Aufgaben**:

1. Die Besonderheiten des juristischen Diskurses im Ukrainischen und Deutschen zu charakterisieren.

2. Die Probleme der Gleichwertigkeit und Angemessenheit in den Texten zwischenstaatlicher Abkommen zu beschreiben.

3. Die Struktur zwischenstaatlicher Abkommen zwischen der Ukraine, Deutschland, der Republik Österreich und der Schweizerischen Eidgenossenschaft durch vergleichende Analyse zu untersuchen.

4. Die Übersetzungsstrategien zu identifizieren, die bei der Übersetzung juristischer Texte zwischen dem Ukrainischen und dem Deutschen am häufigsten verwendet werden.

5. Die inhaltliche Übereinstimmung der Texte internationaler Abkommen zu untersuchen.

6. Die kommunikative und pragmatische Aufgabe des Textes internationaler Abkommen zu forschen.

7. Die Übereinstimmung der Terminologie der Texte internationaler Abkommen zu analysieren.

Zu den **Forschungsmethoden** gehören die vergleichende und kontrastive Analyse zur Untersuchung struktureller, lexikalischer und terminologischer Unterschiede sowie rechtlicher Entsprechungen; die Diskursanalyse zur Erfassung stilistischer und pragmatischer Merkmale der Vertragstexte; die deskriptive Methode und Textanalyse zur Beschreibung von Übersetzungsstrategien, Struktur und Terminologie der Abkommen.

Als **Forschungsmaterial** dienen die authentischen Texte zwischenstaatlicher Abkommen, die zwischen der Ukraine und deutschsprachigen Staaten (insbesondere Deutschland, Österreich, Schweiz) im Zeitraum von 2022 bis 2024 in ukrainischer und deutscher Sprache geschlossen wurden.

Die **theoretische Bedeutung** der Forschung liegt in der Darstellung des Rechtsdiskurses in einer interlingualen Perspektive, in dem Beitrag zur Entwicklung der Übersetzungswissenschaft im Bereich der juristischen Übersetzung und auch zur Bildung einer methodischen Grundlage für weitere Forschungen im Bereich der vergleichenden Übersetzungspraxis.

Die **praktische Bedeutung** liegt in der Möglichkeit, die Forschungsergebnisse zur Entwicklung eines neuen Konzepts für die Qualität der Übersetzung juristischer Dokumente und zwischenstaatlicher Abkommen der Ukraine und ihrer Partner anzuwenden. Die Forschungsergebnisse und das empirische Material können für die Lehre von Studierenden der Übersetzungsfakultäten im Rahmen von Lehrveranstaltungen zum Thema Rechtsübersetzung genutzt werden.

Die wissenschaftliche Neuheit der Forschung liegt in der Identifizierung von Inkonsistenzen in den Texten zwischenstaatlicher Verträge in deutscher und ukrainischer Sprache auf Grundlage von Materialien aus den Jahren 2022–2024, der Untersuchung der kommunikativen und pragmatischen Aufgabe des Textes internationaler Verträge im Hinblick auf die veränderte weltpolitische Lage nach der russischen Invasion in der Ukraine am 24. Februar 2022 sowie der Analyse der Rezeption der Texte zwischenstaatlicher Verträge im Kontext bewaffneter Aggression.

Die Struktur der Arbeit umfasst eine Einleitung, drei Abschnitte, die theoretische, praktische und prospektive Aspekte der Übersetzung zwischenstaatlicher Verträge behandeln, Schlussfolgerungen zu jedem Abschnitt, allgemeine Schlussfolgerungen, eine Liste der verwendeten Quellen (88 Titel, davon 48 in englischer und deutscher Sprache), eine Zusammenfassung in deutscher Sprache und zwei Anhänge (ein Glossar der in der Arbeit verwendeten Begriffe und ein deutsch-ukrainisches Glossar völkerrechtlicher Begriffe). Der Gesamtumfang der Arbeit beträgt 123 Seiten, wobei der Haupttext 88 Seiten umfasst, das Quellenverzeichnis 9 Seiten und die Anhänge 13 Seiten.

Nach der Untersuchung der Texte zwischenstaatlicher Abkommen zwischen der Ukraine und den deutschsprachigen Staaten im Zeitraum von 2022 bis 2024 kamen wir zu folgenden Schlussfolgerungen.

Im theoretischen Teil der Arbeit wurden die Grundlagen juristischer Übersetzung, die Merkmale des deutschen und ukrainischen Rechtsdiskurses sowie die Relevanz funktionaler Übersetzungsansätze wie der Skopos-Theorie dargestellt. Diese betrachtet Übersetzung als zielgerichtete kommunikative Handlung, die sich an der Funktion des Textes und den Erwartungen des Adressaten orientiert. Die Untersuchung betont, dass eine rein wörtliche Übertragung rechtlicher Begriffe und Formulierungen häufig nicht ausreicht, da sie dem Inhalt, dem Stil und der normativen Wirkung des Originaltextes nicht gerecht wird.

Ein zentrales Thema ist die Frage nach Äquivalenz und Invarianz. Die Analyse zeigt, dass bestimmte zentrale Textbestandteile auch bei sprachlichen Anpassungen unverändert bleiben müssen, um die Rechtsverbindlichkeit zu gewährleisten. Gleichzeitig bestehen zahlreiche Herausforderungen aufgrund struktureller Unterschiede zwischen den Rechtssystemen, terminologischer Inkonsistenzen und unterschiedlicher Textsortenkonventionen. Der Übersetzer muss daher eine Balance zwischen formaler und funktionaler Äquivalenz finden und dabei sowohl juristische Präzision als auch kommunikative Verständlichkeit sicherstellen.

Im praktischen Teil der Arbeit wurde eine vergleichende Analyse authentischer zwischenstaatlicher Verträge durchgeführt. Die Untersuchung der Dokumentenstruktur zeigte eine weitgehende Übereinstimmung mit international anerkannten Konventionen (z. B. Gliederung in Präambel, Hauptteil, Schlussbestimmungen), wobei nationale Unterschiede in der Ausgestaltung einzelner Abschnitte erkennbar wurden. Die semantische Entsprechung der Texte wurde meist durch eine Mischung aus wörtlicher und funktionaler Übersetzung erreicht, abhängig vom juristischen Gewicht des jeweiligen Begriffs.

Besonders problematisch erwiesen sich Begriffe ohne direkte Entsprechung im ukrainischen Rechtssystem, etwa „Monitoringbericht“, „Selbstverteidigung“ oder „international übertragenes Reduktionsergebnis“. In solchen Fällen kamen Lehnübersetzungen, beschreibende Umschreibungen oder funktionale Analogien zum Einsatz. Häufig war eine Konsultation mit Rechtsexperten erforderlich, um rechtskonforme Lösungen zu entwickeln. Auch Hybridkonstruktionen und

Kompensationsstrategien wurden eingesetzt, um strukturelle und terminologische Lücken zu überbrücken.

Die kommunikativ-pragmatische Analyse ergab, dass zwischenstaatliche Verträge nicht nur dokumentierende, sondern performative Funktion besitzen, indem sie rechtlich bindende Realitäten schaffen. Daraus ergibt sich eine hohe Verantwortung für die Übersetzer: Fehler bei der Wiedergabe rechtlicher Intentionen können zu Missverständnissen mit weitreichenden diplomatischen oder juristischen Folgen führen. Besonders wichtig ist daher die Wahrung eines neutralen, präzisen und formellen Tons in der Zielsprache.

Das dritte Kapitel der Arbeit beleuchtete Perspektiven zur Verbesserung der Qualität juristischer Übersetzungen. Hauptprobleme sind die fehlende Standardisierung der Terminologie, uneinheitliche Übersetzungspraktiken und der Mangel an spezialisierten Hilfsmitteln. Als Lösungsansätze wurden u. a. vorgeschlagen: Verfassung mehrsprachiger Fachglossare, interdisziplinäre Zusammenarbeit zwischen Übersetzern und Juristen, Einsatz moderner CAT-Tools und elektronischer Datenbanken, Standardisierung von Format und Stil juristischer Texte.

Die Studie kommt zu dem Schluss, dass erfolgreiche Übersetzungen zwischenstaatlicher Verträge nur auf der Basis umfassender sprachlicher, juristischer und kultureller Kompetenz möglich sind. Übersetzer agieren als Vermittler zwischen Rechtssystemen und tragen wesentlich zur internationalen Rechtskommunikation bei. Sie müssen in der Lage sein, komplexe juristische Inhalte nicht nur korrekt zu übertragen, sondern auch normgerecht, funktional und adressatengerecht zu formulieren.

Insgesamt zeigt die Arbeit, dass juristische Übersetzung im Bereich zwischenstaatlicher Abkommen ein hochspezialisiertes Tätigkeitsfeld darstellt, das sprachwissenschaftliches Know-how, juristisches Fachwissen und interkulturelle Sensibilität vereint. Die künftige Entwicklung in diesem Bereich hängt eng mit der fortschreitenden Internationalisierung des ukrainischen Rechtsraums und der Vertiefung des Dialogs mit europäischen Partnern zusammen.

ДОДАТОК А. Глосарій термінів, ужитих у роботі

У глосарії подано дефініції основних термінів, що використовуються в роботі. Визначення укладено на основі загальновизнаних джерел з перекладознавства, права та лінгвістики [Reiß/Vermeer 1984; Koller 2011; Šarčević 1997; Nord 1991; Newmark 1988; Шаблій 2012; інші], а також із урахуванням власного аналітичного підходу автора.

Адекватність перекладу – відповідність перекладу функціональним, змістовим і стилістичним характеристикам оригіналу з урахуванням мети перекладу та очікувань цільової аудиторії [Nord 1991].

Автентичний текст – офіційна мовна версія міжнародного договору, яка має однакову юридичну силу з іншими автентичними версіями і використовується як джерело для тлумачення [Vienna Convention on the Law of Treaties, 1969].

Дипломатичний дискурс – форма офіційного мовлення, що використовується в міждержавному спілкуванні і відзначається точністю, регламентованістю та нейтральністю [Chilton 1996].

Динамічна еквівалентність – тип еквівалентності, що прагне збереження комунікативного ефекту, навіть із адаптацією змісту [Nida 1964].

Документальний переклад – переклад, що зберігає форму і зміст оригіналу з мінімальними змінами, часто застосовується до юридичних і офіційних текстів [Nord 1997].

Еквівалентність – загальний термін, що позначає ступінь відповідності між вихідним і цільовим текстами [Koller 2011].

Інструментальний переклад – переклад, що виконує нову функцію в цільовій культурі незалежно від функції оригіналу [Nord 1997].

Інваріант – змістовий компонент, що зберігається в перекладі незалежно від змін мовної форми [Koller 2011].

Комунікативна функція – функція мови, спрямована на реалізацію наміру мовця у відповідній ситуації; у перекладі – збереження комунікативної мети оригіналу [Reiß 1981].

Комунікативний ефект – очікуваний вплив тексту на цільову аудиторію [Nida 1964].

Конвергентність – подібність мовних одиниць у двох мовах за значенням або функцією [Koller 2011].

Міждержавна угода / міжнародний договір – письмова угода між двома або більше державами, укладена відповідно до норм міжнародного права [Vienna Convention, 1969].

Міжнародне право – система юридичних норм, що регулює правовідносини між державами та іншими суб'єктами [Malanczuk 1997].

Моністична концепція – підхід, за яким міжнародне і національне право становлять єдину правову систему [Klabbers 2013].

Описовий еквівалент – спосіб перекладу, що полягає в поясненні суті поняття в цільовій мові [Newmark 1988].

Порівняльне право – галузь правознавства, що досліджує і зіставляє правові системи різних країн [Zweigert/Kötz 1998].

Правова система – сукупність норм, інституцій, механізмів і процедур, що регулюють правові відносини у межах певної юрисдикції [Алексеев 1995].

Правова термінологія – спеціалізована лексика, яка точно передає правові поняття [Šarčević 1997].

Приблизна еквівалентність – частковий збіг змісту і функцій терміна в умовах відсутності прямого відповідника [Newmark 1988].

Прагматична еквівалентність – відповідність перекладу очікуванням цільової аудиторії з урахуванням її культурного контексту [Reiß/Vermeer 1984].

Референційна компетентність – це здатність перекладача правильно ідентифікувати, інтерпретувати та передавати реалії, поняття або об'єкти зовнішнього світу, про які йдеться в тексті, з урахуванням культурного, ситуативного та контекстуального фону [Кияк 2006].

Субсумція – логіко-юридичний метод застосування правової норми до конкретної ситуації [Alexy 2002].

Термінологічна еквівалентність – відповідність термінів у перекладі правовим поняттям оригіналу щодо змісту й обсягу [Šarčević 1997].

Термінологічна лакуна – відсутність точного терміна в цільовій мові для позначення поняття, притаманного вихідній мові [Koller 2011].

Формальна еквівалентність – тип еквівалентності, що орієнтується на максимально точне передання форми та змісту оригіналу [Nida 1964].

Функціоналістський підхід – концепція перекладу, яка орієнтується на функцію тексту в цільовій культурі [Nord 1997].

Юридичний дискурс – це статусно-орієнтована форма інституційного спілкування, яка здійснюється відповідно до системи рольових приписів, норм і традицій, спрямована на формулювання, легітимацію, регулювання та контроль суспільних відносин. Він охоплює складні комунікативні події, що реалізуються у формі текстів правових документів і юридичної літератури, зміст яких може бути адекватно інтерпретований лише з урахуванням соціокультурних та історичних контекстів [Руднева, 2018].

Юридичний переклад – вид спеціалізованого перекладу, що стосується правових текстів і потребує глибокого знання термінології й правових систем [Šarčević 1997].

Pacta sunt servanda – основоположний принцип міжнародного права: договори мають виконуватися [Vienna Convention, 1969].

ДОДАТОК Б. Міжнародно-правовий глосарій

	Німецький термін	Український відповідник
1.	Abgaben (f, pl)	мита
2.	Abkommen zwischen der Regierung der Ukraine und der Regierung der Republik Österreich über die Vermeidung der Doppelbesteuerung und die Verhinderung der Steuerhinterziehung in Bezug auf Steuern vom Einkommen und vom Vermögen, unterzeichnet am 16. Oktober 1997 (n)	Конвенція між Урядом України і Урядом Республіки Австрія про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і на майно, вчинену 16 жовтня 1997 р.
3.	Abschreckung künftiger Angriffe (f)	стримування майбутньої агресії
4.	Abwehr russischer oder anderweitiger Informationsmanipulation und Propaganda (f)	протидія інформаційним російським та будь-яким іншим маніпуляціям та пропаганді
5.	Abwehr von CBRN-Risiken (f)	протидія хімічним, біологічним, радіологічним та ядерним ризикам (ХБРЯ)
6.	Abwehr von Informationssicherheitsrisiken (f)	протидія загрозам інформаційній безпеці
7.	Achtung der Menschenrechte (f)	повага до прав людини
8.	Aktivitäten, die auf der anhaltenden Verwendung fossiler Brennstoffe basieren (f, pl)	діяльність, основана на продовженому використанні викопного палива
9.	alle rechtmäßigen Wege verfolgen (pl)	використовувати всі законні шляхи
10.	Allgemeine Erklärung der Menschenrechte (f)	Загальна декларація прав людини
11.	allgemeine Sicherheitslage (f)	загальна безпекова ситуація
12.	als illegale Vermögenswerte einstufen (pl)	визнати необґрунтованими активами
13.	angemessene, faire und unabhängige Ermittlungen und Strafverfolgung auf nationaler oder internationaler Ebene gewährleisten (f, pl)	проведення належних, справедливих і незалежних розслідувань і судового переслідування на національному або міжнародному рівнях
14.	Angleichung von Standards (f)	узгодження стандартів
15.	Angriffskrieg (m)	агресивна війна; загарбницька війна; воєнна агресія
16.	Antragsgebühr (f)	комісія за заявку
17.	Anzahlung (f)	початковий внесок
18.	Artillerie (f)	артилерія
19.	Assoziierungsabkommen zwischen der EU und der Ukraine (n)	Угода про асоціацію між Україною та ЄС
20.	auf begründete Anfrage (f)	за запитом
21.	Aufrechterhaltung internationaler Standards der Minenräumung (f)	дотримання міжнародних стандартів розмінування
22.	Auftragnehmer (m)	підрядник
23.	Auftragspreis (m)	договірна ціна
24.	Ausarbeitung von Vorschlägen für Änderungen der Gesetzgebung (f)	підготовка пропозицій для внесення змін до законодавства
25.	Ausfuhrkontrollen (f, pl)	експортний контроль
26.	Ausgabe (f)	введення в обіг
27.	Ausstoss von Kohlenstoffdioxid (m, CH-Schreibweise)	викиди вуглецю

28.	Ausstoss von Treibhausgasen auf netto null zu reduzieren (m, CH-Schreibweise)	глобальне досягнення чистого нульового рівня викидів вуглецю
29.	Austausch nachrichtendienstlicher Erkenntnisse (m)	обмін розвідувальною інформацією
30.	Austausch von Erfahrungen und Know-how (m)	обмін досвідом та знаннями
31.	Autorisierter führender Arranger (m)	уповноважений провідний організатор фінансування
32.	Baustandards (m, pl)	будівельні стандарти
33.	Baustelle (f)	об'єкт будівництва
34.	Bedrohungen im Bereich Informationssicherheit entgegenzuwirken (f, Ausdruck)	протидія загрозам інформаційній безпеці
35.	Beeinträchtigungen der Luftqualität und der biologischen Vielfalt (f, pl)	негативний вплив на навколишнє природне середовище, у тому числі на якість повітря та біорізноманіття
36.	Beendigung (f)	припинення дії (договору)
37.	befreite Gebiete und Frontgebiete (n, Pl.)	звільнені та прифронтові райони
38.	Begriffsbestimmungen (f, pl)	визначення (понять у договорі)
39.	Bekämpfung der Korruption im internationalen Handelsverkehr (f)	боротьба з корупцією в міжнародних комерційних операціях
40.	Bekämpfung schwerer und organisierter Kriminalität (f)	боротьба з небезпечною організованою злочинністю
41.	Bekämpfung von Korruption und Geldwäsche (f)	боротьба з корупцією та відмиванням грошей
42.	Bereitstellung internationaler technischer Unterstützung (f)	надання міжнародної технічної допомоги
43.	Bereitstellung von Sicherheitsunterstützung und modernem militärischen Gerät in den Bereichen Land, Luft und See sowie Cyber (f)	надання допомоги у сфері безпеки та сучасного військового обладнання в сухопутній, повітряній, морській, космічній та кіберсферах
44.	Berichterstattung (f)	звітність
45.	Beschaffung von Arbeiten und Dienstleistungen (f)	закупівля робіт і послуг
46.	Beschaffungsmaßnahmen (f, pl)	сфера закупівель
47.	Bescheinigungszeitraum für die Minderungsaktivität (m)	період кредитування для діяльності з пом'якшення зміни клімату
48.	Beschlüsse des Bundestages (m, pl)	рішення (дозвіл) німецького парламенту
49.	bestehenden Lieferengpässen entgegenzuwirken (pl, Ausdruck)	усунення існуючих вузьких місць у ланцюгах постачання
50.	bewaffneter Angriff Russlands auf die Ukraine (m)	збройний напад Росії на Україну
51.	Bewertungsmaßstäbe des Internationalen Währungsfonds (IWF) (m, pl)	критерії Міжнародного валютного фонду (МВФ)
52.	bilaterale Handels- und Investitionstätigkeit (f)	двостороння торгівля та інвестиції
53.	bilaterale Wirtschaftsbeziehungen (f, pl)	двосторонні економічні відносини
54.	Biosicherheitsrisiken (n, pl)	ризик у сфері біозахисту
55.	Business Development Fund (m)	Фонд розвитку підприємництва
56.	CBRN-bezogene Risiken (n, pl)	ризик, пов'язані з ХБРЯ
57.	Charta der Vereinten Nationen (f)	Статут Організації Об'єднаних Націй

58.	Cyber- und hybriden Bedrohungen (f, pl)	кібер- та гібридні загрози
59.	Cyber-Angriffe (m, pl)	кібератаки
60.	Cyber-Kriminalität (f)	кіберзлочинність
61.	Cybersicherheit auf Basis von EU-Standards (f)	кібербезпека на основі стандартів ЄС
62.	Darlehenslaufzeit (f)	термін кредиту
63.	das vom Privatsektor getragene Wachstum (n)	зростання, що стимулюється приватним сектором
64.	den Sanktionsdruck auf Russland aufrechtzuerhalten (m, Ausdruck)	підтримка санкційного тиску на Росію
65.	den wechselseitigen wirtschaftlichen Nutzen (m)	отримання взаємної комерційної вигоди
66.	der Österreichische Lieferant behält sich das Recht vor (m, Ausdruck)	Австрійський Постачальник залишає за собою право
67.	Desinformation (f)	дезінформація
68.	Dezentralisierung (f)	децентралізація
69.	die Bevölkerung und die Hoheitsgebiete der Ukraine vor den negativen Auswirkungen zu schützen (f, Ausdruck)	захист населення і територій України від негативних наслідків
70.	die Ergebnisse der Tagungen der GAG werden jeweils in einem Protokoll festgehalten (f, Ausdruck)	результати засідань СРГ оформлюються протоколом
71.	die in der Gesetzgebung der Ukraine festgelegten Sätze	ставки, встановлені законодавством України
72.	die oben genannten Maßnahmen sollen keine vollständige Aufzählung darstellen (f, Ausdruck)	вищезазначені заходи не є вичерпними
73.	die Personen vor Gericht zu bringen, die für Kriegsverbrechen verantwortlich sind (f, Ausdruck)	притягнення до відповідальності осіб, винних у воєнних злочинах
74.	die Souveränität und territoriale Unversehrtheit der Ukraine sowie ihre innere Stabilität zu untergraben (f, Ausdruck)	підрив суверенітету та територіальної цілісності України, її внутрішньої стабільності
75.	Die Teilnehmer erkennen die Notwendigkeit von vereinten Bemühungen an (m, Ausdruck)	Учасники визнають необхідність об'єднання зусиль
76.	die ukrainische Grenzschutzbehörde (f)	Державна прикордонна служба України
77.	die ukrainische Nationalgarde (f)	Національна гвардія України
78.	digitaler Wandel (m)	цифрова трансформація
79.	direkte staatliche Kreditaufnahme (f)	прямі державні запозичення
80.	direkter persönlicher Austausch zu bewährten Verfahren und Wissen (m)	міжлюдський обмін передовим досвідом та знаннями
81.	Drohnen (f, pl)	безпілотники
82.	Durchführungsabkommen (n)	Імплементативна угода
83.	eigenes Hoheitsgebiet (n)	своя території
84.	ein Tribunal einzurichten (n, Ausdruck)	створення трибуналу
85.	Einfuhr in das Zollgebiet der Ukraine (f)	ввезення на митну територію України
86.	Einfuhrvorgänge (f, pl)	імпортні операції
87.	Einkommenssteuer (f)	податок на прибуток
88.	Einsatz regenerativer Materialien und erneuerbarer Energiequellen (m)	використання відновлювальних матеріалів та джерел енергії

89.	EKA-gedeckte Kreditfinanzierung (f)	покрита кредитна лінія експортно-кредитного агентства (ЕКА)
90.	emissionsarme Entwicklung (f)	низьковуглецевий розвиток
91.	Emissionsreduktion (f) oder -abbau (m)	скорочення або абсорбція викиду
92.	Endverbleibsvereinbarung (f)	угода про кінцеве використання
93.	Energie-, Wasser und Heizinfrastruktur (f)	енерго-, водо- та теплопостачання
94.	Energieeffizienz (f)	енергоефективність
95.	enge Abstimmung mit zentralen Gebern (f)	у тісній координації з основними донорами
96.	entsprechende Berichtigung (f)	відповідне коригування
97.	Erfüllung des entsprechenden Vertrages aussetzen (f)	призупинити виконання відповідного Контракту
98.	Erhaltung und Schonung ökologischer Ressourcen (f)	збереження екологічних ресурсів
99.	Ermittlung und Dokumentierung von Menschenrechtsverletzungen (f)	розслідуванню та документуванню порушень прав людини
100.	Ermittlungen (f)	розслідувань
101.	erneuerbare Energien (f)	відновлюваної енергетики
102.	Erneuerung der Gültigkeit des Memorandum of Understanding (f)	поновлення дії Меморандуму про взаєморозуміння
103.	Ertüchtigungsinitiative der Bundesregierung (f)	ініціатива Федерального уряду з розбудови безпекового потенціалу
104.	erwerbende Stelle (f)	Організація набувач
105.	europäisches Aufbauwerk (n)	європейська інтеграція
106.	explosive Kampfmittelrückstände (f)	вибухонебезпечні залишки воєнних дій
107.	Exporteur (m)	Експортер
108.	Fachveranstaltungen (f)	професійні заходи
109.	Fähigkeitskoalition (f)	Коаліція спроможностей
110.	Finanzierungsquellen für Förderprogramme (f)	визначення джерел фінансування грантових програм
111.	Finanzmarktaufsicht (f)	нагляд за фінансовим ринком
112.	Formular der Lieferung und Abnahme abgeschlossener Bauleistungen (n)	форма акту здавання-приймання виконаних будівельних робіт
113.	Formular des Abschlussberichts über die Kosten (n)	форма підсумкового звіту про вартість виконаних робіт
114.	fossile Brennstoffe (m, pl)	викопне палива
115.	freie (maritimen) Wirtschaftszone (f)	вільна економічна (морська) зона
116.	G7-Partnern (m)	країни «Групи семи»
117.	Geberkoordinierungsplattform (f)	Міжвідомча донорська координаційна платформа
118.	gegenseitiges schriftliches Einvernehmen (n)	за взаємною письмовою згодою обох Сторін
119.	Geld- oder sonstige Vorteile (m)	грошові чи інші вигоди
120.	Geltungsbereich (m)	сфера застосування
121.	Geltungszeitraum dieser Vereinbarung (m)	строк дії цієї Угоди
122.	gemäß den Anforderungen der ukrainischen Gesetzgebung	відповідно до вимог законодавства України
123.	Gemeinsame Arbeitsgruppe (f)	Спільна робоча група
124.	gemeinsame Ausbildungs- und Schulungsprogramme auflegen (f)	започаткувати спільні освітні і навчальні програми

125.	gemeinsame Ermittlungsteams (n)	спільні слідчі групи
126.	gemeinsame Operationen zur Ermittlung und Unterbindung von schwerer und organisierter Kriminalität durchzuführen (f)	проведення спільних операцій із виявлення та припинення діяльності НОЗ
127.	Genehmigung (f)	авторизація
128.	Generalstaatsanwaltschaft (f)	Офіс Генерального прокурора
129.	gepanzerte Gefechtsfahrzeuge (n, pl)	бронетехніка
130.	gerechter Friede (m)	справедливий мир
131.	Gestaltung von Einrichtungen zur Vertragserfüllung (f)	проектування об'єктів для виконання Контракту
132.	gesundheitliche Unterstützung für gefährdete Bevölkerungsgruppen (f)	допомога вразливим верствам населення
133.	Gesundheitsversicherungsmarkt (m)	ринок страхової медицини
134.	Gewährleistung der Vermeidung der Doppelzählung der ITMOs (f)	забезпечення уникнення подвійного обліку ПМРП
135.	Grundfinanzierungsbedingungen mit Exportversicherungsdeckung (f)	основні умови фінансування із покриттям експортного страхування
136.	grundlegender Menschenrechte und Freiheiten (f)	основоположні права і свободи людини
137.	grüne Energie/Wasserstoff (f/m)	«зелена» енергетика / воднева енергетика
138.	grüne Energiewende (f)	перехід до «зеленої» енергетики
139.	grüne Energiewende (f)	перехід до «зеленої» енергетики
140.	Haushaltsrecht (n)	бюджетні асигнування
141.	Hoheitsgebiet (n)	території
142.	humanitäre Hilfe (f)	гуманітарна допомога
143.	humanitäres Minenräumen (n)	гуманітарне розмінування
144.	hybride Bedrohungen (f, Pl.)	гібридні загрози
145.	hybride Kriegsführung (f)	гібридна війна
146.	hybride Kriegsführung vonseiten Russlands unterbinden (f)	упереджувати російську гібридну війну
147.	illegale Finanzströme (m, Pl.)	незаконне фінансування
148.	im Einklang mit den für einen EU-Beitritt festgelegten prioritären Reformbereichen (m)	відповідно до пріоритетних напрямів реформ, визначених для вступу до ЄС
149.	im Einklang mit den geltenden rechtlichen Voraussetzungen (m)	відповідно до застосовних правових вимог
150.	im Zollgebiet der Ukraine registrierte Repräsentanz (f)	представництво, зареєстроване на митній території України
151.	in Übereinstimmung mit der Gesetzgebung der Ukraine (f)	відповідно до законодавства України
152.	Initiative für die künftigen Kräfte der Ukraine (f)	Ініціатива майбутніх Сил оборони України
153.	integrierte Luftverteidigung- und Flugkörperabwehr (f)	інтегрована протиповітряна і протиракетна оборона
154.	Intensivierung der bilateralen Wirtschaftsbeziehungen (f)	активізація двосторонніх економічних відносин
155.	International Finance Corporation (IFC) (f)	Міжнародна фінансова корпорація (МФК)
156.	international übertragenes Minderungsergebnis („ITMO“) (n)	передані на міжнародному рівні результати пом'якшення (ПМРП)
157.	Internationale Arbeitsorganisation (ILO) (f)	Міжнародна організація праці (МОП)

158.	internationale Übertragung von Emissionsreduktionen (f)	міжнародна передача скорочень викидів
159.	internationaler Handelsverkehr (m)	міжнародні комерційні операції
160.	internationaler Mechanismus für die Wiedergutmachung (m)	міжнародний компенсаційний механізму
161.	Internationaler Strafgerichtshof (m)	Міжнародний кримінальний суд
162.	IT-Sicherheitsschulungen (f, Pl.)	підготовка з кібербезпеки
163.	Justiz (f)	правосуддя
164.	Kerngruppe für die Einrichtung eines Sondertribunals (f)	Коаліція з пошуку опцій для створення трибуналу
165.	kleine und mittlere Unternehmen (KMU) (n, Pl.)	малі та середні підприємства (МСП)
166.	Klimaschutzmaßnahmen (f, Pl.)	кліматична діяльність
167.	kohlenstoffintensive Praktiken (f, Pl.)	вуглецеємні практики
168.	Kompensation für durch russische Aggression verursachte Verluste (f)	компенсація втрат, спричинених російською агресією
169.	konsolidierte Indikatoren der Baukosten (m, Pl.)	укрупнені показників вартості робіт
170.	Kontamination der ukrainischen Böden mit Minen, Munition und anderen Kampfmitteln durch Russland (f)	забруднення Росією української землі мінами та боєприпасами
171.	konventionelle Aggression (f)	конвенційна агресію
172.	Koordinierungsmechanismen für Wiederaufbaubemühungen (m, Pl.)	координаційні механізми для спільних міжнародних зусиль з відбудови
173.	Kreditbetrag (m)	сума кредиту
174.	Kreditgeber (m)	Кредитор
175.	Kreditnehmer (m)	Позичальник
176.	Kriegsverbrechen (n, Pl.)	воєнні злочини
177.	Kriminalitätslage (f)	криміногенна ситуація
178.	kurzfristige Verpflichtungen (f, Pl.)	короткострокові зобов'язання
179.	Küstenmeer (n)	територіальне море
180.	Länderrisikokategorie (f)	категорія ризику країни
181.	langfristige gesamtwirtschaftliche Netto-Null-Ziele (f, Pl.)	довгострокові цілі щодо нульового рівня викидів в економіці в цілому
182.	langfristige Zusammenarbeit zum beiderseitigen Vorteil beider Seiten (f)	взаємовигідне довгострокове співробітництво Сторін
183.	Laufzeit (f)	тенор
184.	lokale Wertschöpfungsanteil (m)	частка місцевої складової
185.	Lokalisierung von Reparatur- und Wartungsarbeiten (f)	локалізація ремонту та технічного обслуговування
186.	Luftverteidigung (f)	протиповітряна оборона
187.	maritime Sicherheit (f)	морська безпека
188.	Medienfreiheit (f)	свобода засобів масової інформації
189.	Menschenrechte und Grundfreiheiten (f, Pl.)	права людини та основні права
190.	Militärabgabe (f)	військовий збір
191.	militärisches Minenräumen (n)	військове розмінування
192.	Minderung der Treibhausgasemissionen (f)	пом'якшення парникових газів
193.	Minderungs- und Anpassungsmaßnahmen (f, Pl.)	пом'якшення зміни клімату та адаптація до її змін

194.	Minderungsaktivität (f)	діяльність з пом'якшення зміни клімату
195.	Minderungsergebnis (n)	результати пом'якшення зміни клімату
196.	Minderungszwecken (m, Pl.)	цілі пом'якшення зміни клімату
197.	Minenräumung (f)	розмінування
198.	mit einem Mehrwertsteuersatz von null Prozent besteuern	оподатковуватися за нульовою ставкою ПДВ
199.	mit Vorgaben der Europäischen Union harmonisierte Baunormen (f, Pl.)	будівельні норми, гармонізовані з нормативними документами Європейського Союзу
200.	moderne, interoperable und tragfähige ukrainische Verteidigungskräfte (f, Pl.)	сучасні, оперативно сумісні і стійкі Сили оборони України
201.	Monitoringbericht (m)	звіт про моніторинг
202.	nachhaltige Entwicklung (f)	сталий розвиток
203.	nachhaltige klimaneutrale Technologien (f, Pl.)	сталі кліматично нейтральні технології
204.	Nachrichtendienst- und Sicherheitsbereich (m)	сфера розвідки та безпеки
205.	National festgelegter Beitrag oder NDC (m)	національно визначений внесок (НВВ)
206.	naturgegebenes Recht (n)	невід'ємне право
207.	NDC-Umsetzungszeitraum (m)	період імплементації НВВ
208.	Netto-Null-Ziele (n, Pl.)	цілі щодо нульового рівня викидів в економіці
209.	Nichteinhaltung der Verpflichtungen in diesem Artikel (f)	невиконання зобов'язань, зазначених у цій статті
210.	nukleare Sicherheit (f)	ядерна безпека
211.	obligatorische Zahlungen (f, Pl.)	обов'язкові платежі
212.	öffentliche Vergabe (f)	публічні закупівлі
213.	öffentlich-rechtliche Banken (f, Pl.)	банки державного сектору
214.	ohne Erhebung von Steuern und Gebühren	без нарахування будь-яких податків та зборів
215.	ökonomische Integration (f)	економічна інтеграція
216.	Primärdokumente (n, Pl.)	основні документи
217.	pro rata Lieferungen (f, Pl.)	пропорційно поставкам
218.	Projektauftraggeber (m)	Замовник Проекту
219.	Propaganda und andere Formen böswilliger Beeinflussung aus dem Ausland (f, Pl.)	пропаганда та інші форми іноземного зловмисного втручання
220.	Prozessen der wirtschaftlichen Erholung und der Aussöhnung in der Ukraine entgegenwirken (m, Pl.)	протидія процесам відновлення та примирення в Україні
221.	psychosozialer Bedarf für Traumabewältigung (m)	психосоціальні потреби для подолання травм
222.	Rahmenvereinbarung (f)	Рамкова угода
223.	Ramstein-Format (Ukraine Defense Contact Group, UDCG) (n)	Контактна група з питань оборони України «Рамштайн»
224.	Rechenschaft (f)	відповідальність
225.	rechenschaftspflichtig gegenüber den Menschen in der Ukraine und der internationalen Gemeinschaft	підзвітний народу України та міжнародній спільноті
226.	Rechte des geistigen Eigentums (n, Pl.)	інтелектуальна власність

227.	rechtlichen und verfassungsrechtlichen Voraussetzungen (f, Pl.)	правові і конституційні вимоги
228.	rechtliches und institutionelles Rahmenwerk (n)	правова та інституційна основа
229.	Rechtsetzung an die EU-Standards angleichen	гармонізація законодавства зі стандартами ЄС
230.	Rechtsstaatlichkeit (f)	верховенство права
231.	Reformagenda der Ukraine (f)	порядок денний реформ в Україні
232.	Restzahlung bei Abnahme (f)	остаточний платіж при прийому-передачі
233.	Römische Statut des Internationalen Strafgerichtshofs (n)	Римський статут Міжнародного кримінального суду
234.	Rückzahlung des Kapitalbetrags (f)	погашення основної суми
235.	Rüstungsindustrien (f, Pl.)	оборонна промисловість
236.	Sanktionen (f, Pl.)	санкції
237.	Satzung des Schadensregisters (f)	Статут Реєстру збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України
238.	Schätzungsunterlagen (f, Pl.)	кошторис
239.	Schlussbestimmungen (f, Pl.)	прикінцеві положення
240.	Schlüsselfähigkeiten (f, Pl.)	ключові спроможності
241.	schrittweise Abnahme der Arbeiten (f)	поступове прийняття робіт
242.	Schuldenagentur der Ukraine (f)	Боргове агентство України
243.	Schulung von Ausbilderinnen und Ausbildern, insbesondere für die durch Deutschland bereitgestellten Waffensysteme	підготовка інструкторів, зокрема з систем озброєнь, що постачаються Німеччиною
244.	Schutzausrüstung (f)	захисне спорядження
245.	schwere und organisierte Kriminalität (f)	небезпечна організована злочинність (НОЗ)
246.	Selbstverteidigung (f)	самозахист
247.	sich am EU-Binnenmarkt ausrichten	гармонізація з єдиним ринком ЄС
248.	sich demnach für einen gerechten und dauerhaften Frieden einsetzen	працювати задля досягнення справедливого та тривалого миру
249.	sichere digitale öffentliche Dienstleistungen anbieten	надавати безпечні державні послуги
250.	Sicherheits- und Nachrichtendienstbereich (m)	сфера розвідки та безпеки
251.	Sicherheits- und Nachrichtendienststrukturen (f, Pl.)	архітектура безпеки та розвідки
252.	Sicherheits- und Verteidigungskräfte der Ukraine (f, Pl.)	Сили безпеки та оборони України
253.	Sicherheitsabsprachen (f, Pl.)	безпекові домовленості
254.	Sicherheitssektor (m)	сектор безпеки
255.	Sicherstellung der Transparenz (f)	забезпечення прозорості
256.	Sicherung der Kernkraftwerke (f)	захищеність атомних електростанцій
257.	Sonderbericht der Zwischenstaatlichen Sachverständigengruppe für Klimaänderungen (IPCC) über die Auswirkungen einer globalen Erwärmung um 1,5 Grad Celsius gegenüber der vorindustriellen Zeit sowie über die entsprechenden Emissionsreduktionspfade	висновків Міжурядової групи експертів зі зміни клімату (МГЕЗК) у її спеціальній доповіді про наслідки глобального потепління на 1,5 градуси вище доіндустріальних рівнів та відповідні траєкторії глобальних викидів парникових газів
258.	Souveränität (f)	суверенітет

259.	Spionageabwehr (f)	контррозвідка
260.	Spionagetätigkeit (f)	шпигунство
261.	Staatliche russische Vermögenswerte (n, Pl.)	російські суверенні активи
262.	Staatliche russische Vermögenswerte immobilisieren	заморожувати російські суверенні активи
263.	staatliche Verwaltung (f)	державне управління
264.	staatlichen Garantie (f)	державна гарантія
265.	Stabilisierungsbemühungen (f, Pl.)	стабілізаційна діяльність
266.	Status eines EU-Bewerberlandes (m)	статус країни-кандидата на вступ до ЄС
267.	Steuern (f, Pl.)	податки
268.	Strafverfolgung (f)	судове переслідування
269.	Strafverfolgungsbehörden (f, Pl.)	правоохоронні органи
270.	Strafverfolgungsbereich (m)	правоохоронна сфера
271.	Strafverfolgungskooperation (f)	співпраця між правоохоронними органами
272.	strategische Kommunikation und Public Diplomacy (f)	стратегічні комунікації та публічна дипломатія
273.	Streitbeilegung (f)	вирішення спорів
274.	Streitigkeiten (f)	спори
275.	Streitigkeiten im Zusammenhang mit der Auslegung oder Umsetzung dieser Rahmenvereinbarung (f, Pl)	спори, пов'язані з тлумаченням або виконанням цієї Рамкової угоди
276.	Subunternehmer (m, Pl)	субпідрядники
277.	territoriale Unversehrtheit (f)	територіальна цілісність
278.	Tilgungs-/Bereitstellungsdauer (f)	період виплати/доступності
279.	Tilgungsplan (m)	графік погашення кредиту
280.	transferierte Technologien und übertragene Rechte des geistigen Eigentums (f, Pl)	передані технології і права інтелектуальної власності
281.	Transparenzbericht (m)	звіт про прозорість
282.	Treibhausgase emissionsarme Entwicklung (f)	низьковуглецевий розвиток
283.	Triebfedern eines ehrgeizigen, dezentralisierten Wiederaufbauprozesses (f, Pl)	рушії амбітного, децентралізованого процесу відбудови
284.	Übereinkommen über den Klimawandel, Biodiversität und Umwelt (n, Pl)	конвенції щодо зміни клімату, біорізноманіття та навколишнього середовища
285.	Übereinkommen von Paris (n)	Паризька угода
286.	Überprüfungskonferenz des Römischen Statuts im ugandischen Kampala am 11. Juni 2010 mit Resolution RC/Res.6 angenommenen Änderungen bezüglich des Verbrechens der Aggression	поправки щодо злочину агресії, прийняті Конференцією з перегляду Римського статуту в Кампалі (Уганда) 11 червня 2010 року, Резолюція RC/Res.6
287.	übertragende oder empfangende Partei (f)	Передавач або Одержувач
288.	Überwachungsprogramm zum Endverbleib (n)	програма моніторингу кінцевого використання
289.	ukrainischen Friedensformel (f)	Українська формула миру
290.	Ukrainisch-Österreichische Gemischte Kommission (f)	Українсько-австрійська змішана комісія
291.	Umgehung von Sanktionen (f)	ухилення від санкцій
292.	Umsetzung von Wirtschaftsprojekten (f)	реалізація економічних проєктів

293.	umweltfreundliche Technologien (f, Pl)	екологічно чисті технології
294.	Umweltintegrität (f)	екологічна цілісність
295.	unabhängiges Gutachten zu den Baukosten (n)	незалежний експертний висновок щодо вартості будівництва
296.	Unabhängigkeit (f)	незалежність
297.	unter Berücksichtigung der Anforderungen der Rahmenvereinbarung (f)	з урахуванням вимог Рамкової угоди
298.	unter strikter Einhaltung aller einschlägigen völkerrechtlichen Pflichten (f, Pl)	у суворій відповідності з усіма застосованими зобов'язаннями
299.	unterliegt nicht den Rechtsvorschriften der Ukraine über die öffentliche Vergabe	не підлягає законодавству України про публічні закупівлі
300.	unterschiedslose Anwendung des humanitären Völkerrechts (f)	невибіркоче застосування норм міжнародного гуманітарного права
301.	Vereinbarung (f)	договір
302.	Vergabe (f)	закупівлі
303.	verheerende Auswirkungen (f, Pl)	руйнівні наслідки
304.	Verhütung künftiger Verbrechen (f)	запобігання майбутнім злочинам
305.	Verifizierungsbericht (m)	звіт про верифікацію
306.	Verlagerung von Treibhausgasemissionen (f)	перетік викидів парникових газів
307.	verlässliches Abrechnungsverfahren (n)	надійний облік
308.	Vermeidung von Doppelzählungen (f)	запобігання подвійному обліку
309.	Vermögenswerte ermitteln (f, Pl)	виявити активи
310.	Vermögenswerte ermitteln, die beschlagnahmt werden können (f, Pl)	виявити активи, які можуть бути заарештовані або визнані необґрунтованими
311.	Verpflichtung zur Bekämpfung der Korruption (f)	зобов'язання боротися з корупцією
312.	Verteidigungsinstitutionen und Rüstungsindustrie (f, Pl)	оборонні інституції та промисловість
313.	Vertrag (m)	контракт
314.	Vertragsabschluss (m)	укладення контракту
315.	Vertragswert (m)	контрактна вартість
316.	Verwaltungsgebühr (f)	плата за управління
317.	Verwaltungshandeln (n)	врядування
318.	VN-Charta (f)	Статут ООН
319.	Völkerrecht (n)	міжнародне право
320.	völkerrechtliche Verbrechen (n, Pl)	міжнародні злочини
321.	von allen Steuern und Zöllen befreit	звільняються від усіх податків, мит та інших платежів
322.	Vorwürfe von Kriegsverbrechen (m, Pl)	звинувачення у воєнних злочинах
323.	Vorzugskredit (m)	пільговий кредит
324.	Wahrung der Menschenrechte (f)	повага до прав людини
325.	Warenlieferungen (f, Pl)	постачання товарів
326.	Wechselkurs der Nationalbank der Ukraine (m)	курс Національного банку України
327.	wechselseitiges sozio-ökonomisches Wohlergehen (n)	взаємний соціально-економічний добробут
328.	weltweit breite Unterstützung (f)	широка глобальна підтримка
329.	Widerstandsfähigkeit (f)	стійкість

330.	Wiederherstellung der territorialen Unversehrtheit (f)	відновлення територіальної цілісності
331.	wirksame Rechenschaftslegung (f)	ефективна відповідальність
332.	wirtschaftliche Erholung (f)	економічне відновлення
333.	Wirtschaftliche Stabilität (f)	економічна стабільність
334.	Wirtschaftliche Zusammenarbeit bei der Projektentwicklung (f)	економічне співробітництво у розвитку проєктів
335.	wirtschaftlicher Wohlstand (m)	економічне процвітання
336.	Zahlung von Zinsen, Provisionen, Aufwendungen (f, Pl)	сплата відсотків, комісій, витрат
337.	Zahlungsbedingungen (f, Pl)	умови платежу
338.	Zeitraumen der Vereinbarung (m)	строк дії угоди
339.	Zinssatz (m)	процентна ставка
340.	Zivilschutz (m)	цивільний захист
341.	Zivilschutzfähigkeiten (f, Pl)	можливості цивільного захисту
342.	Zollgebiet (n)	митна територія
343.	Zollregime (n)	митний режим
344.	zur Rechenschaft gezogen werden soll	має бути притягнута до відповідальності
345.	zur Rechenschaft ziehen (f, Ausdruck)	притягнути до відповідальності
346.	zur Übertragung befugte Stelle (f)	уповноважена на передачу організація
347.	Zwischenstaatliche Sachverständigengruppe für Klimaänderungen (f)	Міжурядова група експертів зі зміни клімату

***Примітка:** Глосарій укладено на основі емпіричного аналізу міждержавних угод України з Німеччиною, Австрією та Швейцарією (2022–2024). Відбір термінів здійснено з урахуванням їх частотності, функціональної значущості, актуальності у контексті війни та євроінтеграції, а також перекладацької складності через семантичну варіативність.*